

บทที่ ๓

กลวิธีการนำเสนอตัวละครผู้สูงอายุ

กลวิธี คือวิธีการที่จะสร้าง ใช้ หรือประกอบองค์ประกอบต่างๆ ของนวนิยายเข้าด้วยกัน แล้วนำเสนอออกมาในแบบที่ผู้แต่งต้องการนั้นมีหลากหลายวิธี^๑ ดังนั้นกลวิธีการนำเสนอตัวละครจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะตัวละครผู้สูงอายุที่เป็นตัวละครเอก เนื่องจากตัวละครเอกนับเป็นตัวละครหลักในการดำเนินเรื่องไปสู่จุดมุ่งหมาย หนึ่งตัวละครเอก (central character, or major character) นั้นหมายถึงตัวละครที่มีบทบาทสำคัญต่อเรื่องและมีความสัมพันธ์กับโครงเรื่องมากที่สุด กล่าวคือ เป็นผู้แสดงพฤติกรรมหลักของเรื่องนั่นเอง ดังนั้นตัวละครจึงไม่จำเป็นต้องเป็นพระเอก นางเอกเท่านั้น ผู้ร้ายในเรื่องก็จัดเป็นตัวละครเอกได้ ถ้าเป็นผู้แสดงพฤติกรรมหลักหรือบทบาทมีความสำคัญต่อเรื่อง ดังนั้นหลักในการพิจารณาตัวละครเอกจึงอยู่ที่ความสำคัญของบทบาท ไม่ใช่อยู่ที่ลักษณะนิสัยหรือบุคลิกภาพและพฤติกรรมที่ดีเลว^๒

ด้วยเหตุนี้กลวิธีการนำเสนอตัวละคร จึงเป็นกลวิธีที่สำคัญประการหนึ่งในการเขียนนวนิยาย เนื่องจากเป็นกลวิธีที่แนะนำให้ผู้อ่านได้รู้จักตัวละคร ไม่ว่าจะป็นภูมิหลัง บุคลิกลักษณะ โดยเฉพาะลักษณะนิสัยของตัวละครซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินเรื่องให้บรรลุจุดมุ่งหมายของผู้เขียน

ในบทนี้ผู้เขียนมุ่งเน้นศึกษากลวิธีการนำเสนอตัวละคร ซึ่งเป็นวิธีการที่ผู้เขียนใช้ในการสร้างตัวละครมาเพื่อแสดงบทบาทในเรื่อง อันจะนำไปสู่เป้าหมายของผู้เขียนในการแต่งเรื่องนั้นๆ ส่วนการที่ตัวละครปรากฏในเรื่องในลักษณะใดนั้น ขึ้นอยู่กับเทคนิควิธีของผู้แต่ง^๓ ผู้เขียนอาจจะบรรยายลักษณะตัวละครโดยตรง ให้ตัวละครสำคัญกล่าวถึงตนเอง ให้ตัวละครในเรื่องกล่าวถึงตัวละครสำคัญ หรือใช้พฤติกรรมและบทสนทนานำเสนอตัวละครสำคัญก็ได้

กลวิธีที่ผู้เขียนบรรยายลักษณะตัวละครโดยตรง

กลวิธีการใช้วิธีบรรยายลักษณะตัวละครโดยตรง คือกลวิธีที่ผู้เขียนใช้ในการบรรยายลักษณะตัวละคร ไม่ว่าจะป็น เพศ วัย สถานะ การศึกษา อาชีพ รวมไปถึงสภาพภูมิหลัง นับเป็นกลวิธีที่

^๑ ปวีวัฒน์ คำเจริญ, "นวนิยายรูปแบบจดหมายของไทย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๖๕.

^๒ กาญจนา วิชาญปกกรณ์, หลักเบื้องต้นในการศึกษาเรื่องสั้นและนวนิยาย, หน้า ๔๔.

^๓ นพ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา, ปาฐกถาเรื่องนวนิยาย, (กรุงเทพมหานคร: แพรวพิทยา, ๒๕๑๙), หน้า ๙.

สามารถให้รายละเอียดได้ดีในเวลาอันรวดเร็ว จึงเป็นที่นิยมใช้ เนื่องจากผู้อ่านสามารถเข้าใจและมองเห็นภาพของตัวละครได้ในทันที เช่น

การนำเสนอ “พุดซ้อน” ตัวละครสำคัญฝ่ายหญิงในเรื่อง *ถ่านเก่าไฟใหม่* ผู้เขียนบรรยายลักษณะของพุดซ้อนให้เห็น โดยแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้มีอารมณดี ร่าเริง มีความกระฉับกระเฉง ว่องไว และสิ่งสำคัญที่สุดคือ พุดซ้อนเป็นผู้มีอารมณขัน ซึ่งส่งผลให้ตัวละครตัวนี้เป็นผู้มีสุขภาพจิตดี ลดการเกิดปัญหากับบุตรหลานได้ส่วนหนึ่ง นอกจากนี้นิสัยมองโลกในแง่ดี แบ่งวของพุดซ้อน จึงทำให้เธอไม่ใช่ผู้สูงอายุที่น่าเบื่อหน่าย *คุณพุดซ้อนไว้ผมทรงดอกกระพุ่ม สีเทาเงินยังคงดงาม ตั้งเป็นพุ่มอยู่รอบหน้าผาก ปากหนา ตาโต ร่าเริงท่าทางกระฉับกระเฉงร่าเริง มีอารมณขัน ได้แก่ขันจริง ๆ คือช่างหัวเราะและหยอกยั่วให้ผู้คนได้หัวเราะ กับขันในอีกความหมาย หนึ่งคือมองโลกในแง่ที่เป็นโลกธรรมดา ซึ่งมีทั้งทุกข์และสุข ชนะและแพ้*

การนำเสนอ “มุน่าย” ตัวละครสำคัญฝ่ายหญิงในเรื่อง *อุทยานเครื่องเทศ* มุน่ายเป็นตัวละครที่ผู้อ่านบรรยายรูปลักษณะการแต่งกาย อันแสดงไปถึงลักษณะนิสัย เนื่องจากเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้อ่านเห็นถึงลักษณะพิเศษของหญิงสูงวัยที่มีความตรงข้ามกันอยู่ในตัวเช่นตัวละครตัวนี้ *ผู้อาวุโสมุ่งใจกระเบนผ้าลายสีระกำดอกเก๋าที่นุ่งจนเนื้อผ้านิ่ม สวมเสื้อสีนวลแขนกระบอกคอเปิดผมไม่ตัด เพียงแต่ตัดทรงดอกกระพุ่มหวีเสย สวมรองเท้าผ้าใบ ใส่ถุงเท้าสีเนื้อครบเครื่อง* การสวมใจกระเบนกับเสื้อแขนกระบอก แต่ใส่ถุงเท้ารองเท้านั้น แสดงให้เห็นลักษณะเฉพาะตัวของมุน่าย ตัวละครที่มีความเก่า ใหม่ ปะปนกลมกลืนกันอยู่ในตัว เหมือนผู้เขียนต้องการแสดงให้เห็นว่า ผู้อ่านอาจคัดเลือกรับหรือไม่รับ ความเก่าใหม่ในประเด็นใดก็ได้ พร้อมกันนั้นก็มาปรับใช้กับตนเองให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่นเดียวกับที่ตัวละครอย่างมุน่ายได้กระทำ*

กลวิธีที่ผู้เขียนให้ตัวละครเอกลำวาถึงตนเอง

ผู้เขียนใช้วิธีให้ตัวละครสำคัญกล่าวถึงตนเอง เพื่อแสดงลักษณะต่าง ๆ ของตัวละคร ซึ่งกลวิธี การนำเสนอเช่นนี้ ผู้เขียนจะใช้บทสนทนาระหว่างตัวละครเอกกับตัวละครอื่นเป็นสื่อแสดงให้เห็นว่าตนเองมีลักษณะเช่นไร วิธีการเช่นนี้คล้ายคลึงกับวิธีการแรก กล่าวคือเป็นการนำเสนอตัวละครให้ผู้อ่านรู้จักโดยตรงเช่นเดียวกับวิธีการในข้อแรก แตกต่างกันตรงที่เป็นวิธีการนำเสนอโดยผ่านบทสนทนาไม่ใช่การบรรยายโดยตรงของผู้เขียน เช่น

* กฤษณา อโศกสิน, *ถ่านเก่าไฟใหม่*, หน้า ๑๐๖.

* กฤษณา อโศกสิน, *อุทยานเครื่องเทศ*, หน้า ๔๒.

การนำเสนอ "ปูพลิ" ตัวละครสำคัญฝ่ายชายในเรื่อง ตะเกียงแก้ว ผู้เขียนให้ปูพลิสนทนากับเพื่อนเก่าแก่คือปูแก้วกับปูเชื้อ ในเรื่องวิถีการปฏิบัติตัวเพื่อรักษาสุขภาพ แสดงให้เห็นลักษณะนิสัยของปูพลิว่าเป็นผู้ที่เห็นความสำคัญและเอาใจใส่ในเรื่องการดูแลตัวเอง มีกฎเกณฑ์ของตนเองที่ต้องปฏิบัติ ในขณะที่เดียวกันก็พยายามโน้มน้าวให้ผู้ใกล้ชิดกระทำตามเพื่อประโยชน์ของคนเหล่านั้น "ก็ข้านี้ไง ถึงไม่มีใครเขานอนด้วย ข้าก็สะอาดนะโว้ย...บอกพวกเอ็งก็หนแล้วว่่าตื่นขึ้นมาให้ดื่มน้ำ แค่อสามสี่แก้วก็ยงดี ไม่ต้องถึงเจ็ดแปดแก้วอย่างตำราก็ได้ ข้าดื่มแค่สามแก้ว แก้วง่ว่นกัไม่ต้องให้ถึงพันห้าร้อยหน ลงไปกินนมสดอุ่นๆ แล้วไปเดินรอบสนามสองรอบ สุดลมหายใจเข้า เอลมหายใจออก เวลาเอาออก เอ็งอ้าปากชะหน่อย ไร่ร้อนข้างในมันจะได้วิ่งออกมา.."^๖

การนำเสนอ "บุหงา" ตัวละครสำคัญฝ่ายหญิงในเรื่อง เส้นไหมสีเงิน ให้ผู้อ่านรู้จักลักษณะของสตรีสูงอายุ ที่มีความอ่อนโยน เป็นแม่บ้านแม่เรือน ค่อนข้างอ่อนแอ ด้วยเหตุที่สุขสบายมาตลอดชีวิตตั้งแต่เด็กจนออกเรือน เลี้ยงดูลูกด้วยความรักความเอาใจใส่เป็นอย่างมาก จนเกิดความรู้สึกห่อหุ้ม รั้งไม่ได้เมื่อรู้สึกว่ามีผลตอบแทนแห่งความรักนั้นคือ การที่ลูกสร้างความเดือดร้อนให้ตลอดเวลา

เธอคงจะเหมือนไม้ประเภทหลังมากกว่าประเภทแรก เคยอยู่กับความสุขสบาย จนกระทั่งทนความลำบากในวัยแก่ไม่ได้ เธอไม่เคยชินกับการต่อสู้กับธรรมชาติ และธรรมชาติใด ๆ ก็ไม่ร้ายแรงเท่าธรรมชาติของมนุษย์เอง อันได้แก่กิเลสฝ่ายต่ำทั้งหลาย ป่วยการถามตัวเองว่าในเมื่อเธอเป็นแม่ที่ดี รักลูกอย่างสิ้นเหลือ ทำไมลูกจึงทำ ความเจ็บช้ำให้เธอมากนักคำตอบก็อยู่ในตัวของมันเองนั่นแหละ ความรักของเธอมีจุดอ่อนนะซี เธอรักลูกในทางผิด...ไม่มากก็น้อย ข้อหนึ่งละ อีกข้อหนึ่ง อาจจะเป็นกรรมของลูกแต่ละคนเอง ที่ทำให้วิถีชีวิตของพวกเขาผิดแผกกันไปคนละทาง ทั้ง ๆ เกิดจากอุทรเดียวกัน ได้รับการเลี้ยงดูเท่าเทียมกัน กรรมเป็นเครื่องจำแนกสัตว์โลกให้ต่างกัน...เธอเข้าใจแล้ว เข้าใจจนอยากจะตะโกนออกมาดัง ๆ ให้พ่อแม่ ปู่ย่าตายายคนอื่น ๆ เข้าใจบ้าง เขาจะได้รู้จักทำใจเสียแต่เนิ่น ๆ และจะได้ปวดร้าวน้อยกว่าเธอ"

^๖ กัญญาชลา, ตะเกียงแก้ว, หน้า ๑๐๗.

^๗ ว.วินิจฉัยกุล, เส้นไหมสีเงิน, หน้า ๓๓๗.

การที่ผู้เขียนให้บุหงาคำนิ่งถึงตนเองเช่นนี้ แสดงความมีจิตใจที่ดีของบุหงาที่ชัดเจนประการหนึ่งคือ ไม่ว่าจะอยู่ท่ามกลางความทุกข์มากเท่าใด เธอก็มิได้กล่าวโทษผู้อื่น แต่กลับยอมรับชะตากรรมที่เกิดขึ้นกับตนเองอย่างเข้าใจ และใช้หลักทางพุทธศาสนามาปลอบประโลมจิตใจ พร้อมกันนั้นก็ยิ่งแสดงความห่วงใยไปยังเพื่อนร่วมโลกที่อาจอยู่ในสถานะบุพการีเช่นเดียวกับเธอ อาจกล่าวได้ว่า ถ้อยคำนิ่งในใจของบุหงานี้ ก็คือถ้อยความแห่งการปลอบประโลมที่ผู้เขียนต้องการสื่อมายังผู้อ่าน

กลวิธีที่ผู้เขียนให้ตัวละครในเรื่องกล่าวถึงตัวละครสำคัญ

ผู้เขียนใช้กลวิธีให้ตัวละครในเรื่องกล่าวถึงตัวละครเอก เพื่อแสดงลักษณะต่าง ๆ ของตัวละครเอก อีกทั้งเป็นวิธีการให้ผู้อ่านทราบถึงความรู้สึกของตัวละครที่มีต่อกัน เช่น

การนำเสนอ "พจน์" ตัวละครสำคัญฝ่ายชายในเรื่อง *เส้นไหมสีเงิน* ผู้เขียนได้แสดงภาพของพจน์ อันหมายรวมถึงลักษณะนิสัย และบุคลิก ผ่านทางความคิดคำนึงของบุหงา เพื่อนบ้านใกล้เคียงที่มีความสนิทสนมกัน ทำให้ผู้อ่านเห็นชัดว่า ตัวละครตัวนี้มีวิถีการดำรงชีวิต รวมทั้งพฤติกรรม การปฏิบัติตัวต่อเพื่อนบ้านอย่างดียิ่ง ส่งผลให้มีภาพลักษณ์ที่ดีในสายตาของผู้อื่น

แต่ว่าคุณตาเป็นผู้ดี คุณตาจึงไตร่ตรองเป็น รักษามิตรภาพระหว่างเพื่อนบ้านไว้ต่อไป เคยให้หลานสาวเคราพนับถือคุณยายอย่างไรก็เป็นอย่างนั้น สะกดกลั่นความอึดอัดขัดข้องทั้งปวงไว้ และมีแต่น้ำใจกับความสุภาพอ่อนน้อมให้อย่างไม่รู้จบ ความละเอียดอ่อนและสุขุมอย่างนี้แหละที่ทำให้คุณยายรู้สึกว่าเป็นผู้ดีแท้ บ้านของคุณตารู้จักค่านี้นิ่งกว่าบ้านของเธอ ซึ่งเคยได้ชื่อว่าเป็นผู้ดีมีเงินมาตั้งแต่ก่อนเก่าเสียอีก^๕

ในขณะเดียวกันเมื่อมองผ่านสายตาของหลานสาว พจน์ก็เป็นผู้สูงอายุที่ทำหน้าที่เสมือนพ่อบ้านหรือหลักของบ้าน คอยจัดการงานดูแลบ้านในเรื่องต่าง ๆ "เวลาเช้าเป็นเวลาที่คุณตาพักผ่อนได้มากกว่าเวลาอื่น หลังจากนั้นแล้วคุณตาก็จะเริ่มมือตลอดวัน ตอนสาย คุณตาเดินไปตลาดซึ่งอยู่ใกล้บ้านพอที่คุณตาจะหอบหิ้วของสดกลับมาได้สะดวก แล้วคุณตาก็มีงานในบ้านต้องทำทั้งวัน อาจจะซ่อมข้าวของเครื่องใช้ หรือออกไปเก็บขยะ พรวนดิน งานบ้านเป็นงานกระจุกกระจิกที่ไม่มีวัน

^๕ ว.วินิจฉัยกุล, *เส้นไหมสีเงิน*, หน้า ๕๗๑.

จบสิ้น” แสดงให้เห็นว่างานบ้านเป็นงานที่พจน์ทำโดยไม่รังเกียจแม้แต่น้อย อีกทั้งยังเป็นการเสียสละตนเพื่อบุตรหลานจะได้มีเวลาในการเล่าเรียนศึกษาเพิ่มมากขึ้น

การนำเสนอ “ใจจันทร์” ตัวละครสำคัญฝ่ายหญิงในเรื่อง *สมการวัย* ให้ผู้อ่านรู้จักบุคลิกลักษณะ ในเรื่องความเป็นคนอ่อนโยน ทุ่มเทควมรักให้แก่บุตรมาก รวมไปถึงค่อนข้างรักเด็ก “แม่เป็นคนรักเด็ก และเจ้าหนูเกิดทีงมันก็แสนจะน่ารัก”^{๙๙} ส่งผลให้เมื่อเลี้ยงดูเด็กจะมีความเอาใจใส่ช่างสังเกต และปฏิบัติต่อเด็กด้วยความรัก ดังที่จามีกรบุตรชายมีความกตัญญูใจจนต้องปรึกษากับผู้เป็นพี่สาว ในเรื่องของเด็กชายเกิดทีงที่นำมาหลอกลวงว่าเป็นหลาน เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเรื่องความเปลี่ยนแปลงของมารดาในช่วงวัยหมดประจำเดือน

“พี่จันมาเห็นแม่ตอนนี่หรือยัง แม่เชื่อสนิทสนมว่าเกิดทีงเป็นหลาน พี่จันไม่รู้จักแม่ของเราอะ ตอนคุณป้าเขาเอาคุณกลางไป พ่อก็เคยเล่าให้ฟังว่าแม่ร้องให้เป็นลมแล้วเป็นลมอีก ถ้าไม่ติดคุณย่าจะเอาให้ได้ แม่คงไม่ยอม ถึงตานายเกิดทีงที่จะชั่วร้าย เพราะแม่หลงเหลือเกิน”^{๑๐๐}

กลวิธีที่ผู้เขียนใช้พฤติกรรมและบทสนทนานำเสนอตัวละครสำคัญ

ผู้เขียนใช้พฤติกรรมและบทสนทนาของตัวละคร เพื่อแสดงลักษณะต่างๆ ของตัวละครเอก โดยที่ผู้เขียนจะไม่บรรยายลักษณะของตัวละครโดยตรง แต่จะให้ผู้อ่านรู้จักตัวละครจากการพิจารณาส่วนประกอบต่างๆ เช่น บทสนทนา หรือพฤติกรรมของตัวละคร กลวิธีเช่นนี้เป็นกลวิธีที่ผู้อ่านต้องใช้การสังเกต รวมไปถึงความคิดพินิจพิจารณา จินตนาการลักษณะต่างๆ ของตัวละคร จากสิ่งที่ผู้ประพันธ์เสนอมาให้ ซึ่งอาจตรงหรือไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของผู้ประพันธ์ แต่ทว่าจะทำให้ผู้อ่านรู้สึกถึงความสนุกสนาน น่าสนใจ ทั้งยังเป็นกลวิธีที่แนบเนียนมากกว่าการบรรยายตัวละครโดยตรง เช่น

การนำเสนอ “ตาเพ็ญ” ตัวละครสำคัญฝ่ายชายในเรื่อง *คือรักและหวัง* ผู้ประพันธ์ให้ผู้อ่านรู้จักตาเพ็ญว่าเป็นคนที่ค่อนข้างมีปฏิภาณไหวพริบ มีคารมคมคาย สามารถพูดจาโต้ตอบว่องไว

^{๙๙} ศรีฟ้า ลดาวัลย์, *สมการวัย*, หน้า ๔๘๙.

^{๑๐๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗๗.

ทันท่วงที เช่น ตอนที่ตาเพ็ญเล่นหนังตะลุงก็สามารถจับเอาเหตุการณ์ปัจจุบันที่เพิ่งเกิดไม่นานขึ้นมาใส่ในการแสดงได้อย่างทันท่วงที เพื่อบรรจุในการแสดงให้แก่ผู้ชม “เมื่อสองสามวันก่อนตำรวจมาจับพวกสุบเฮโรอินที่หลังวัด เฒ่าเพ็ญจับเรื่องนี้มาใส่บนจออย่างทันการ”^{๖๖} หรือในตอนที่ตาเพ็ญได้ตอบกับทิดอ้วน ชายซึ่งเป็นนักเลงคอยระรานคนอื่นในหมู่บ้าน “...ทิดอ้วนเดินเตร่ดูนั่นดูนี่ เห็นตาเพ็ญอ่านหนังสือธรรมะ เขาก็พูดขึ้น “เฮ้อ บ้านเราคนดีแยะจริง แต่ไม่เห็นมันเจริญขึ้นเท่าไรเลย” ตาเพ็ญฟังพอรู้นัย ทำใจกล้าตอบไปว่า “ก็คนดีมันไปไม่ทันนะซี แผ่นดินถึงได้ทรุดต่ำลง รู้สึกว่ามันต่ำลงทุกที ๆ”^{๖๗} ผู้อ่านจะเห็นบุคลิกลักษณะเช่นนี้ของตาเพ็ญจากหลายตอนในเรื่อง ที่ผู้เขียนแสดงให้เห็นว่าตาเพ็ญเป็นผู้มีทักษะในการตอบโต้ด้วยวาจาอย่างคมคาย ซึ่งส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะผู้เขียนต้องการให้บุคลิกของตาเพ็ญในส่วนนี้ สร้างความสมจริงในแง่ของการเป็นนายหนังตะลุงซึ่งจำเป็นต้องมีไหวพริบในการสื่อสารเจรจา อันเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การแสดงมีความสนุกสนาน

การนำเสนอ “ไมตรี” ตัวละครสำคัญฝ่ายชายในเรื่อง *ถ่านเก่าไฟใหม่* ผู้เขียนให้ผู้อ่านรู้จักไมตรีว่ามีความเด็ดขาด พร้อมทั้งมีความฉลาดหลักแหลม รู้จักวิเคราะห์คน เนื่องจากไมตรีมองออกว่านราเป็นคนอย่างไร พร้อมทั้งมีวาจาที่ตรงไปตรงมา ตอบโต้อย่างรู้เท่าทัน “ผมแก่เกินแล้วละสำหรับเรื่องเที่ยวเรื่องเล่นนี่นะ” “เราเอาจุดอ่อนของคนไทยมาหากิน” ชายหนุ่มบอก “แล้วอย่าเผลอเอาจุดอ่อนของเพื่อนฝูง ไปหากินล่ะ” อีกฝ่ายหนึ่งย้อนทันควัน อยากรู้ออกมาด้วยซ้ำว่า จุดอ่อนของแฟนคุณเองด้วย”^{๖๘} ในขณะที่เดียวกันก็สามารถใช้ทักษะในการพูด สั่งสอนมาคิหลานสาวคนเดียว โดยใช้ทั้งวิธีการปลอบประโลมด้วยถ้อยคำนุ่มนวล และกระตุ้นให้สำนึกด้วยการใช้ถ้อยคำรุนแรง “คือ...หนูก็โตแล้ว...อย่าหลงใหลใฝ่ฝันกับความรักความใคร่มากจนตาบอด หนูไม่ใช่คนกระจะอก อัดคึดขาด แคลนคนชอบพอเมื่อไหร่” “หนูจะต้องเป็นคนแก่ในวันข้างหน้า เพราะฉะนั้นตาจะบอกหนูไว้เสียแต่วันนี้ อย่าสักแต่อายุยืน โดยไม่มีราคาข้างวดอะไร”^{๖๙}

การนำเสนอตัวละครผ่านกลวิธีดังกล่าวข้างต้น เป็นกลวิธีที่ผู้เขียนใช้วิธีผสมผสานกัน ผู้วิจัยพบว่ากลวิธีที่ผู้ประพันธ์ใช้มากที่สุดคือกลวิธีใช้พฤติกรรมและบทสนทนาของตัวละครนำเสนอตัวละคร

^{๖๖} วัลณี วรรณยางกูร, คือรักและหวัง, หน้า ๖๙.

^{๖๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๖.

^{๖๘} กฤษณา อโศกสิน, ถ่านเก่าไฟใหม่, หน้า ๕๐๘.

^{๖๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๘.

^{๗๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓๕.

สำคัญ เพราะเป็นกลวิธีที่ทำให้ผู้อ่านได้ใช้การสังเกต ความคิด ในการพินิจวิเคราะห์ลักษณะของตัวละครที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอ

อย่างไรก็ตาม กลวิธีดังที่กล่าวไปแล้วนั้น เป็นกลวิธีที่ผู้เขียนนวนิยายใช้เป็นเครื่องมือในการประพันธ์โดยทั่วไปเท่านั้น แต่เมื่อศึกษาจากนวนิยายกลุ่มข้อมูลทั้ง ๙ เรื่อง ซึ่งมีแนวคิดมุ่งเน้นการแสดงความค้ำของผู้สูงอายุ พบว่าผู้เขียนมีกลวิธีในการนำเสนอตัวละครผู้สูงอายุที่โดดเด่น น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

๓.๑ กลวิธีการนำเสนอตัวละครเอก

ตัวละครเอก หมายถึง ตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินเรื่องโดยตลอด^{๖๖} ซึ่งจากการศึกษานวนิยายพบว่า ผู้เขียนมีกลวิธีในการนำเสนอตัวละครเอกโดยแบ่งเป็น ๒ แบบ ดังต่อไปนี้

๓.๑.๑ กลวิธีการนำเสนอตัวละครเอกเดี่ยว

กลวิธีการนำเสนอตัวละครเอกเดี่ยว คือการสร้างให้มีตัวละครผู้สูงอายุที่มีบทบาทในการดำเนินเรื่องโดดเด่นเพียงตัวเดียว ในขณะที่ตัวละครอื่นๆ ในเรื่อง อยู่ในสถานะตัวละครรองที่มีบทบาทเสริมให้ตัวละครเอกมีความเด่นชัดขึ้นในด้านต่างๆ เท่านั้น ดังจะเห็นได้จากตัวละครเอก ๕ ตัว ดังต่อไปนี้ ตาเพ็ญ จากเรื่อง คือรักและหวัง มัลลิกา จากเรื่อง กึ่งมัลลิกา มุน่า จากเรื่อง อุทยานเครื่องเทศ ป้าจันทร์ จากเรื่อง ฝั่งแสงจันทร์ วิฑู จากเรื่อง www.คุณย่า.com

ตาเพ็ญ จากเรื่อง คือรักและหวัง

ตาเพ็ญชายชราผู้มีอาชีพเล่นหนังตะลุง สามารถเล่นได้ดีและเป็นที่จับใจของคนทั่วไปอย่างมาก ผู้เขียนเปิดฉากแนะนำตัวละครตัวนี้ให้ผู้อ่านรู้จัก โดยเริ่มจากเหตุการณ์ตอนกรรยาของตาเพ็ญตายจากไป พร้อมทั้งบรรยายบุคลิกลักษณะตัวละครดังนี้

“...ร้อนๆ เขาไม่ชอบใส่เสื้อ เผยให้เห็นรอยสักรูปหนุมานบนแผ่นหลัง เด็กๆ ชอบเรียกว่า ‘รูปลิงปวดซี’ ตาเพ็ญมุ่งไถ่ร่างตาหมากรุกตัวเก่ง คาดเอาด้วยเข็มขัดนักเรียนสีน้ำตาลหัวทองเหลืองสีเหลี่ยม มีคราบเขียวแกมดำคล้ำ”^{๖๗}

^{๖๖} ประทีป เหมือนนิล, วรรณกรรมไทยปัจจุบัน (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์ศ. ๒๕๑๙), หน้า ๘๓.

^{๖๗} วังนั วรยางกูร, คือรักและหวัง, หน้า ๑๘

รูปร่างหน้าตาของตาเพ็ญนั้นเป็นสิ่งที่เขียนมิได้ให้รายละเอียด นอกจากรอยสักรูปหนุมาน ซึ่งผู้เขียนกล่าวถึงซ้ำสองครั้ง อาจเพราะรอยสักนั้นเป็นส่วนสำคัญของเรื่องที่แสดงความเป็นตัวตนของตัวละคร เนื่องจากตาเพ็ญเป็นนายหนังตะลุงที่สามารถเล่นตลกเบญจกายแปลงได้อย่างสนุกถึงใจ เพราะลีลาของหนุมานที่ตาเพ็ญเล่นนั้นเป็นลวดลายที่ผู้เขียนบรรยายว่า “เฒ่าเพ็ญเข็ดได้คนเดียว”^{๙๙} จนได้สมญานามว่า เพ็ญ เบญจกาย

ผู้เขียนสร้างให้ตัวละครสูงวัยเช่นตาเพ็ญ มีเอกลักษณ์ของความเป็นคนชนบท รวมถึงเป็นชายไทยสมัยก่อน ที่มีความคมคายทั้งวาจาและความคิด มีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องเครื่องรางของขลัง ดังจะเห็นได้บทสนทนาต่อไปนี้

หนุ่มช่างแก่นาฬิกานิ่งเหมือนจะขังใจ แล้วเอ่ยถาม “พากย์บทรักให้ถึงใจนี่ คงต้องมีคาถาหมานิยม?” “เอ็งอยากได้ไซ้ใหม่ล่ะ?” ผู้ชราถามอย่างรู้ทัน “ก็พอได้อยู่ละ แต่อะไรๆ มันสำคัญที่ใจ มีไอ้ตัวนี้ก็สำเร็จไปครึ่งหนึ่งแล้ว เอ้อ...เอ็งได้วิชาแก่นาฬิกาไซ้ใหม่ล่ะ แลกเปลี่ยนวิชากันไม่ดีหรือ จะได้ขลังทั้งสองฝ่าย?”^{๑๐๐}

เมื่อภรรยาของตาเพ็ญตายไป ต่อมาเขาจึงอยู่กินกับแม่มาย ซึ่งก็เป็นไปอย่างไม่มีความสุขนัก เพราะภาพลักษณ์ของตาเพ็ญในสายตาของคนทั้งสาม เป็นคนแก่อ่อนแอมีโรคประจำตัว มักจะบ่นจู้จี้จุกจิก ส่งผลให้น่ารำคาญ เป็นเหตุให้ทุกคนในบ้านแสดงความไม่เอาใจใส่ต่อตาเพ็ญ ชายสูงวัยจึงรู้สึกที่ตนนั้นไร้ค่า ปราศจากความหมายต่อผู้ใดในบ้าน

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนได้นำเสนอให้เห็นความเปลี่ยนแปลง ในด้านความคิดที่มีต่อตนเอง และวิถีชีวิต เมื่อตาเพ็ญต้องรับภาระในการดูแล “เจ้าหนู” หลานชายซึ่งกำพร้าพ่อ จากเหตุการณ์ตอนที่เจ้าหนูเดินละเมอจนตกชานเรือน “เมอญูดวงเกี่ยวหัวตะปูที่ไผ่ล่จากพื้นไม้ตรงปลายชาน”^{๑๐๑} ผู้เขียนได้ให้ตาเพ็ญแสดงความมุ่งมั่นพยายามในการยกร่างเจ้าหนูออกจากหัวตะปู พร้อมทั้งบรรยายความคิดของตาเพ็ญในความต้องการเปลี่ยนแปลงตัวเองว่า

^{๙๙} วัฒน์ วรรณยางกูร, คือรักและหวัง, หน้า ๗๔

^{๑๐๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๗.

^{๑๐๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๓.

“ชายชราให้สงสารเจ้าลูกกำพร้าพอยิ่งนัก พอมันยังหนุ่มแน่น
ช่างมาตายลง.... ชายชราคิดว่าเขาไม่อาจจะเป็นคนแก่ซึ่งโรคได้
ต่อไปแล้ว เขาอยากเป็นคนแข็งแรง แข็งแรงเหมือนตอนยกร่าง
เจ้าหนูออกจากหัวตะปู ช่วงเวลาข้างหน้ายังมีหัวตะปูอีกนับสิบ
นับร้อยตัว”^{๖๐}

ผู้เขียนสร้างให้ตาเทียมเปลี่ยนแปลงตนเอง เมื่อรู้สึกถึงคุณค่าในตัวตนซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดหายจาก
ชีวิตมานาน การมีโอกาสได้เป็นผู้ให้ ทำให้ชายสูงอายุผู้นี้รู้สึกถึงความมีชีวิตของตน ความต้องการที่
จะแข็งแรงเพื่อโอบอุ้มกำชูลานชาย ทำให้ตาเทียมผู้ซึ่งมีร่างกายอ่อนแอเพราะเป็นโรคหอบหืด ก็กลับ
มีอาการดีขึ้นมาก ทั้งยังสามารถทำงานแบบที่แต่ก่อนไม่เคยทำได้ ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

“เมื่อคืนน้อยๆเหยียบลงไปบนกล่อมเนื้อหา อากาศระควิวขาด
หายไป หืดหอบนาน ๆ จะเป็นที บางวันเขากำฝนกุ่มลอบปลา
อากาศเย็นขึ้นข้ายังต้องลงน้ำลากเอาลอบขึ้นมา ได้ปลาได้กุ่ม
กลับบ้าน ถ้าเป็นเมื่อก่อนคงได้ฟังเสียงหวีดในอก คราวนี้เปล่า
ไม่มีอะไรเกิดขึ้น”^{๖๑}

นอกจากสภาพร่างกายแล้ว สิ่งสำคัญที่สุดของการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี่คือจิตใจ ความสุข
ความเบิกบานและรู้สึกถึงคุณค่าในตนเอง ทำให้ตัวละครผู้สูงอายุเช่นตาเทียม ซึ่งเคยมีชีวิตก่อนหน้า
นี้อย่างว่างเปล่า ไร้จุดหมายใดของชีวิต และปราศจากความสำคัญต่อชีวิตของผู้ใด ทำให้ตาเทียมไม่
อาจเล่นหนังตะลุงได้ดีเช่นเคยเป็น ดังที่ผู้เขียนบรรยายความคิดคำนึงของตาเทียมว่า “เคยเล่นหนัง
ช่วยงานญาติมิตรเป็นครั้งคราวก็จืดจืด ไม่เป็นไร เขาเคยรื้อตัวหนังออกซ่อมแซม จับพระฤๅษีขึ้น
วันทาท่วมหัว ใครจะรู้ดังหัวใจเขาบอกกับตัวเองว่า ไซ้แต่เบญจกายที่ตายไปแล้ว ตัวหนูมานก็ตาย
ซากเสียแล้ว พี่น้องเฮ้ย”^{๖๒} ได้กลับมาพลิกฟื้นบทบาทของตนเองในการเป็นนายหนังตะลุงผู้สามารถ
อีกครั้งอย่างน่าชื่นชม อันอาจกล่าวได้ว่าส่วนหนึ่งมาจากการที่ได้เลี้ยงดูเจ้าหนูลานชาย ทำให้ชีวิต
ของแกมีชีวา จนสามารถถ่ายทอดออกไปในงานแสดงศิลปะพื้นบ้าน จากเหตุการณ์ในตอนตาเทียม
เล่นหนังตะลุงประชันกับภาพยนตร์กลางแปลงในงานวัดคราวหนึ่ง การเชิดหนังครั้งนั้นตื่นตาตื่นใจ

^{๖๐} วัฒน์ วรรณยางกูล, คิอรักและหวังหน้า ๒๐.

^{๖๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔.

^{๖๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๕.

และได้รับความสนใจจากผู้ชมมาก จนกระทั่งโรงเชิดหนังถึงกับถล่มลง ดังที่ผู้เขียนบรรยายอย่างเห็นภาพว่า

“...เจ้าของรอยสักรูปหนุมานบนแผ่นหลังกำลังเห็งือซุ่ม รอยสักนั้นเคลื่อนไหวอย่างทะนงองอาจ เขาจับตัวหนุมานยกขึ้นยกลง ขวิดเขวียนอ้อมดวงไฟในลีลาพญาเหยี่ยว บางครั้งปาดตัวหนังแนบจอผ้า แนบเนียนและเบามือราวกำลังเจียรระโนเพชร”^{๒๔}

“วันนี้ครูคงมาสถิตในรอยสักกระมังเขาไม่รู้สึกรู้หาเห็นดีเห็นงามแม้จะเชิดหนังโลดโผนสักเท่าไร ท่วงท่าของตัวหนังคมเฉียบขาด คนแห่มาดูหลังโรงมากขึ้นทุกที ในที่สุดก็มีเสียง “เออะ ๆ ๆ” คนยังเบียดเสียดขึ้นมาก แล้วโรงหนังก็พัง โครม!

กิดติศัพท์ของเพี้ยม บุญกาย ร่ำลือไป หนึ่งตะลุงที่ใคร ๆ คิดว่าตายไปแล้วกลับมีชีวิตขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง คนเฒ่าคนแก่หลายคนสดขึ้นกับมหรสพแห่งความหลัง อย่างน้อยชีวิตที่เจียบเหงาก็ได้สิ่งบันเทิงใจ ได้มีสื่อให้สำนึกถึงวัยวันอันผ่านเลย”^{๒๕}

อาจกล่าวได้ว่า ผู้เขียนได้สร้างความตระหนักถึงคุณค่าของตัวเอง ให้แก่ตัวละครผู้สูงอายุเช่นตาเพี้ยม โดยใช้ตัวละครต่างวัยเช่นเจ้าหนูหลานชาย เป็นผู้จุดประกายสร้างความมีชีวิตชีวา รวมไปถึงความหวังให้เกิดขึ้นกับชีวิตที่เคยเจียบเหงา ซึ่งผู้เขียนได้แสดงให้เห็นแนวความคิดในประเด็นนี้ผ่านทางความคำนึงของตาเพี้ยมอย่างชัดเจนว่า

ความยิ้มแย้มแจ่มใสกระปรี้กระเปร่าที่เขาพอจะมีอยู่บ้างในบางวันนั้น เขารู้สึกว่ามันถ่ายเทมาจากสิ่งใดสิ่งหนึ่งใกล้ๆ ตัว อาจเป็นแววตาดำสดใส แก้มผาดเลือด เส้นผมดกดำ เนื้อน่องรัดแน่น มือและเท้าที่เคลื่อนไหวเกือบตลอดเวลา อยู่ในเสียงร้องไห้แงในกังวานหัวเราะคิกคัก”^{๒๖}

^{๒๔} วัฒน์ วรรณยางกูร, คือรักและหวังหน้า ๗๕.

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๖.

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๒.

ด้วยเหตุนี้ตาเทียมซึ่งเคยจมอยู่กับความทุกข์ในเรื่องโรคภัยไข้เจ็บของตนเอง จึงได้กลับมาเล่นหนังตะลุง อันเป็นศิลปะพื้นบ้านที่ชายสูงวัยมีความสามารถอย่างยิ่ง ซึ่งส่งผลดีต่อชีวิตของผู้สูงอายุอีกมากมายในสังคมแห่งนั้น ได้มีมหรสพเพื่อสร้างความบันเทิงใจให้แก่ชีวิตที่เสียบเหงาม

มัลลิกา จากเรื่อง กิ่งมัลลิกา

ผู้เขียนเริ่มต้นจากการนำเสนอตัวละครสำคัญของเรื่องให้ผู้อ่านรู้จัก ตั้งแต่ตอนเปิดเรื่อง ด้วยกลวิธีการบรรยาย ให้เห็นภาพสตรีวัยหกสิบห้า มีฐานะดี ความเป็นอยู่สุขสบาย มีการศึกษาในระดับมัธยมแปด ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

“...ป่ากับคุณบ้านนี้จะจบแค่ ม.แปด แต่เป็นไง ภาษาอังกฤษ ลองให้คุณป่าเขาพูดกับฝรั่งที่“พวกเด็ก ๆ” หันไปดูคุณโพนมศรีอย่างแปลกใจ คุณยายโพนมนี้เวลาพูดภาษาฝรั่ง สุ่มเสียงจะเป็นยังไงก็ไม่รู้ละนะ แต่คุณยายมัลลิกานั่นออกแอดเช่นที่ได้ถูกต้อง ขนาดครูของหลานยังแพ้เลย สำเนียงพูดก็ไพเราะยิ่ง”^{๒๑}

มัลลิกาเป็นม่ายเพราะสามีคือคุณหลวงวิศาลวรรณกิจ เสียชีวิตไปนานแล้ว หญิงสูงวัยผู้นี้ดูแลเอาใจใส่เลี้ยงดูลูกทั้งสามคนมาเพียงผู้เดียว ผู้เขียนแสดงให้เห็นว่า มัลลิกามีลักษณะของความเป็นสตรีที่มีความก้าวหน้าในด้านความคิดอ่าน โดยเฉพาะเรื่องท่ามาค้าขาย ทำให้ครอบครัวของเธอมีฐานะดี สามารถเลี้ยงดูให้การศึกษาแก่ลูกๆ อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง

“คุณหลวงวิศาลวรรณกิจ สามีเธอจากไปนานแล้ว ตั้งแต่ลูกชายคนเล็กคืออาคม อายุได้สิบห้า ยังไม่สำเร็จการศึกษา แต่เพราะคุณมัลลิกาเป็นแม่ที่เรียกได้ว่ามีความเป็นพ่อรวมอยู่ด้วยอย่างสูงในตัวเธอ มาตั้งแต่แรกเรื่องการเลี้ยงดูอบรมบุตรตลอดจนจัดให้ศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนที่ดีของประเทศและต่างประเทศนั้น จึงตกเป็นหน้าที่ของเธอเองมาโดยตลอด นับตั้งแต่ลูกทุกคนเริ่มเรียนหนังสือ การท่ามาหาสินพิเศษที่นอกเหนือไปจากเงินเดือนข้าราชการของคุณหลวง เธอเป็นผู้คิดอ่าน ขยับขยายเพิ่มพูนต่อจากทรัพย์สินที่พ่อแม่เธอให้ไว้เป็น

^{๒๑} กฤษณา อโศกสิน, กิ่งมัลลิกา, หน้า ๑๒๙ - ๑๓๐.

มรดก ดังนั้น เรื่องขัดสนจนยากจึงไม่เคยมีในบ้านนี้ มีแต่ความเป็น
ปึกแผ่นแน่นหนาอย่างที่ปรากฏ^{๒๔}

บุคลิกลักษณะของตัวละครเช่นมัลลิกา แสดงให้เห็นความเหมาะสมในการเป็นที่พึ่ง จากวิถี
การใช้ชีวิตอันดีงาม มีระเบียบแบบแผน ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์ตอนที่สนทนากับลดาบาลย์
บุตรสาวคนโต เรื่องการใช้จ่ายเงิน ซึ่งผู้เขียนแสดงให้เห็นว่าตัวละครสูงวัยตัวนี้ มีความระมัดระวัง
รอบคอบในเรื่องการใช้จ่ายเงิน อันส่งผลให้บรรดาบุตรทั้งหลาย ไม่มีนิสัยฟุ้งเฟ้อ “ก็แม่ไม่ได้มีเงินฮวบฮา
บขึ้นมาเนี่ย แม่ดา..กว่าจะเก็บหอมรอมริบทำให้มันเกิดดอกออกผล แม่ใช้เวลาตั้งเท่าไร ชั่วโมงเดียว..
เพราะมันจะหยิบจะยื่นให้ใครก็ต้องคิดก่อนว่า มันเท่ากับยื่นดาบให้คว้านไส้คว้านพุงคนนั้นหรือเปล่า”
เธอพูดเรื่อย ๆ “จะว่าไปแล้ว..แมก้เลี้ยงลูกให้โตขึ้นมาอย่างสมเหตุสมผลทุกคนไม่ใช่หรือ”^{๒๕}

นอกจากสตรีผู้นี้จะมีความก้าวหน้าในด้านความคิดเรื่องการศึกษาแล้ว เธอยังเป็นผู้ที่ถึง
พร้อมด้วยคุณธรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความมีน้ำใจ ความเมตตา ซึ่งไม่ใช่เฉพาะกับบุตรหลานเท่านั้น
ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์ในเรื่องตอนที่ตี้มหลานชาย หนีไปต่างจังหวัดกับเพื่อนผู้หญิงที่ชื่อมะแม
บุตรสาวและบุตรเขยของเธอคาดการณ่ว่าทั้งสองคนน่าจะมีความสัมพันธ์เชิงชู้สาว พร้อมทั้งแสดง
ความเห็นออกมาในแง่ที่ว่าผู้ชายได้เปรียบกับความสัมพันธ์เช่นนี้ ทำให้คุณมัลลิกาไม่เห็นด้วยอย่าง
มาก บทสนทนาต่อไปนี้แสดงออกมาให้เห็นถึงคุณธรรมที่ตัวละครสูงอายุนี้น้อมอยู่อย่างเต็มเปี่ยม

“ว่าแต่ว่า ตี้มกับมะแมเนี่ยมันเป็นอะไรกันหรือเปล่า” ปวีรบรรด

ถาม

“ก็อาจจะแฟนกัน” ลดาบาลย์คาดหมาย

“ก็ไม่เป็นไรหรอก ไร่เรื่องนั้นลูกเราเป็นผู้ชาย ได้เปรียบอยู่
แล้ว” เทอมว่า

“เราไม่ได้ห่วงไร่เรื่องผู้หญิงแต่ห่วงเรื่องมันจะอยู่จะกินยังง
เงินทองมีพอใช้หรือเปล่า”

“พ่อเทอม” คุณมัลลิกามันไส้ลูกเขยขึ้นมาอีก เธอไม่ชอบ
ใจเลยที่เขาพูดอย่างนั้น มันแสดงความเห็นแก่ตัวออกมาอย่างน่า
เกลียด เพราะคุณมัลลิกาเป็นผู้ที่อาทรต่อมนุษย์ทุกคน ไม่เลือกเขา

^{๒๔} กฤษณา อโศกสิน, กิ่งมัลลิกา, หน้า ๘

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

เลือกเรา ไม่เลือกว่าลูกหลาน หรือคนแปลกหน้า ไม่เลือกเพศว่าชาย หรือหญิง ยิ่งเป็นหญิง แม้ไม่ใช่เลือดเนื้อของตัวเองก็ยิ่งเป็นห่วง สงสารความบอบบางแห่งเพศที่แวดล้อมด้วยอันตรายนานัปการ แล้วก็ ก็โถ เด็กสาววัยสิบหกสิบเจ็ดนั้น ไม่ใช่วัยที่จะออกไปเผชิญโชคเลย จนนึกเดียว

“พูดยั้งนั่นมันก็ไม่ถูก ลองกลับกันมั่งซีคุณ ลองนึกว่าถ้าเด็ก คนนั้นเป็นยายมุ่มลูกตัวเองมั่ง”.....

“สมมุติว่า มันเกิดเป็นอะไรกันล่ะ คุณแม่” ลตามาลย์ถาม อย่างกังวล

“เราก็ต้องรับผิดชอบซี” เธอตอบทันควัน^{๑๐}

ผู้เขียนนำเสนอภาพของมัลลิกาให้ผู้อ่านเห็นถึงคุณลักษณะของความเป็นผู้ใหญ่ที่ดี พร้อมด้วยวุฒิภาวะ ชัยน มีระเบียบในการดำรงชีวิต และไม่ละเลยความทุกข์ร้อนของผู้ใด ไม่ว่าจะเพื่อนบ้านที่มาขอร้องไห้กวาดยาแก่บุตรหลานของตน หรือแม้แต่ความทุกข์ของมะแม เพื่อนของตั้ม หลานชาย ล้วนแต่หญิงสูงวัยผู้เป็นผู้เปิดเป้า ให้การช่วยเหลือ คอยดูแลเอาใจใส่ทุกข์สุขความ ประพฤติ ทั้งที่ไม่ได้มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดกับตน

แม้ว่าคุณมัลลิกาจะเป็นสตรีสูงวัย แต่ในเรื่องการใช้ชีวิตแล้ว นับได้ว่าเป็นผู้ที่มีสายตากว้างไกล มีความทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ในยุคปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีฝีมือในการทำอาหาร ดังที่ผู้เขียนบรรยายบุคลิกลักษณะเช่นนี้ ผ่านทางตัวละครตัวอื่นเช่นหลานชายของเพื่อนสนิท

ว่านยิ้ม ๆ รู้สึกว่าเพื่อนคุณป้าคนนี้สมัยใหม่กว่าคุณป้าของตนเองเป็นอันมาก ทำทางเหมือนผู้ชายใจกว้าง”^{๑๑}

เพื่อนคุณป้าคนนี้ทำทางเป็นคนแก่สมัยใหม่ก็จริง หากคงเจ้าระเบียบไม่ใช่เล่นเหมือนกัน”^{๑๒}

^{๑๐} กฤษณา อโศกสิน, กิ่งมัลลิกา, หน้า ๑๔๙.

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๙.

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๑.

มัลลิกาตระหนักดีถึงภาระของการเป็นบุพการีของตนเอง ที่มีหน้าที่ต้องสนับสนุนส่งเสริมให้บุตรหลานมีแนวทางการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม มีต้นทุนทางการศึกษาที่ดี เพื่อจะได้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคม ความตั้งใจอันดีของมัลลิกานี้ ปรากฏหลายตอนในเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นตอนที่เธอรู้สึกดีใจที่ตั้มมีน้ำใจห่วงเพื่อนอย่างมะแม ดังที่ผู้เขียนแสดงความคิดคำนึงของตัวละครสูงวัยตัวนี้ว่า “มัลลิกามองดูดวงหน้าหมองคล้ำของหลานชายด้วยแววตาที่มีรอยยิ้มชนิด ๆ พลังนึกในใจ ก็ไม่คิดหวังอะไรนักหรอก สำหรับสังคมเห็นแก่ตัว เช่น ทุกวันนี้ หลานเธอซึ่งเคยคิดว่าเอาเรื่องอะไรไม่ได้เลยสักอย่าง ก็ยังเชื่ออยู่ด้วยคุณธรรมในหัวใจ อันเรียกว่า เมตตา ทำให้มีหวังว่า ในวันใดวันหนึ่งซึ่งไม่นานนัก เมื่อการเล่าเรียนของเขาเข้าที่ทีดีแล้ว คุณธรรมในหัวใจนี้ก็ช่วยบ่มตัวเขาให้สุกปลั่ง ทั้งความรู้และวัฒนธรรมประจำตน”

บทบาทของมัลลิกานับได้ว่าเป็นยิ่งกว่าพ่อแม่ เพราะเธอเปรียบเหมือนเสาหลักของบ้าน เป็นที่พึ่งพิงของทุกคนที่อยู่รอบกาย ไม่ว่าจะเป็นลูก หลาน คนใกล้ชิด หรือว่าบริวาร คนเหล่านี้ล้วนแล้วแต่อาศัยร่วมเงามัลลิกาพักพิงทั้งสิ้น และเธอไม่เคยเหน็ดเหนื่อยต่อภาระอันยิ่งใหญ่เช่นนี้เลย แต่กลับตระหนักดีถึงพันธะแห่งความรัก พร้อมทั้งยินดีกระทำอย่างเต็มใจ นี่คือคุณสมบัติของผู้สูงอายุที่ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของตนเองอย่างเต็มเปี่ยม “เธอรู้ดีว่า ในยามวิกฤติทุกครั้งของบ้านนี้ เธอจะต้องเป็นหลักชัย และแกนกลางอันมั่นคง ไม่ว่าจะเป็นพายุลมร้ายพัดกระหน่ำหนักหนาปานใด เธอก็จะต้องรวบรวมสติสัมปชัญญะทั้งหมดให้เข้าที่ แก่ไขเหตุการณ์เฉพาะหน้าให้ลุล่วงไป ผ่อนหนักเป็นเบา ที่เบาอยู่แล้วก็ยอมกลืนหายไปโดยเร็วเหมือนไม้ ให้ผู้อ่านรู้จัก ด้วยการบทสนทนาระหว่างมัลลิกากับอาคมบุตรชายคนกลาง เมื่ออาคมซึ่งกำลังมีปัญหาในครอบครัว อยากทราบว่ามารดานั้นมีวิธีการอย่างไร จึงสามารถเลี้ยงดูบุตรทั้งสามมาได้ด้วยดี คำตอบของมัลลิกาแสดงให้เห็นลักษณะของตัวละครตัวนี้อย่างชัดเจน ว่ายึดมั่นในการวางระเบียบให้แก่บุตร สั่งสอนให้รู้จักการควรไม่ควร ปลูกฝังให้เป็นคนมีความตั้งใจและยึดมั่นในคุณธรรม ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมาต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรัก ความปรารถนาดี

“คุณแม่คะ ผมอยากูู้จ้่งว่าคุณแม่มีคาถาอะไร ถึงเลี้ยงลูกมาได้โดยไม่เคยดร้อน แล้วลูกก็ได้ดีทุกคนแบบนี้ พอผมมาเลี้ยงเข้ามั่งอย่าว่าแต่ลูกสองคนเลย เมียคนเดียว ผมก็ชักเซ็ดเซี้ยวแล้ว” “คาถาของแม่น่ะหรือ ก็คือความรักใจละลูก มีความรัก มีระเบียบวางไว้

ให้กับชีวิตว่าจะไรควรไม่ควรแคไหน แล้วก็มีสติจริง ยึดมั่น
ในคุณงามความดี^{๓๓}

บทบาทความเป็นที่พึ่ง จิตใจอันดีงาม ความรักที่มอบให้แก่บุตรหลาน รวมไปถึง
บุคลิกลักษณะบางประการ เช่น ความชอบในการทำอาหาร การรู้จักหาความสุขให้แก่ชีวิต
ของมัลลิกา ซึ่งผู้เขียนพยายามแสดงให้เห็นชัดเจนขึ้น

“โผยมเขาสบาย... มีความสุขอยู่ด้วยการดูตัวเลขใน
ธนาคารเพิ่มขึ้น แต่ป่านะ มีความสุขอยู่กับการได้เห็นมันลดลง”

คุณแก่กลับออกมา นำกระดาษแผ่นเล็กๆ ส่งให้คุณ
มัลลิกาก็เลยสวมแว่นอ่านดู “อู๊ย... กังายๆ นะ ไม่ยุ่งอะไร
หรอก...เออ...ว่าน ไปบ้านป้าชี ป้าจะได้ลองทำปลานี้ให้ทาน

” “กระบวนหาเรื่องเสียรัฐละก็ยกไว้ให้ยายลี” คุณโผยม
ศรีพิมพ์

“ฉันอายุหกสิบห้าแล้ว โผยม ทุกข์ยากมามาก...มีอะไร
พอหาความสุขได้ก็หา อีกไม่ช้าก็จะตายแล้ว ฉันไม่คิดอะไรมาก
กับการมีชีวิตทุกวันนี้หรอก ลูกหรือ เราอย่าไปหวังอะไรจากเขา
เลย เพียงแค่เขาแต่ละคนสามารถแก้ปัญหาของตัวเองตก ไม่
ต้องเดือดร้อนเราก็นับว่าบุญไซ่ ศพของฉันหรือ ก็จะไม่ทำให้ใคร
ยุ่งยาก^{๓๔}”

อาจกล่าวได้ว่าคุณค่าของตัวละครเช่นมัลลิกา มาจากความรักและความเสียสละที่มอบ
ให้แก่บุตรหลานอย่างไม่มีขีดจำกัด แม้อาจเกิดคำถามขึ้นภายในใจผู้อ่านว่า วิธีการเลี้ยงดูบุตรหลาน
เช่นที่มัลลิกากระทำนี้ จะนำมาซึ่งปัญหาในครอบครัวที่เพิ่มมากขึ้น จากการทำบุตรหลานไม่คุ้นชินกับ
การแก้ไขความทุกข์ร้อนด้วยตนเองหรือไม่นั้น ก็ดูเสมือนเป็นสิ่งที่ผู้เขียนปรารถนาจะให้ผู้อ่านได้ตั้ง
คำถามและตอบด้วยตนเองต่อไป หากแต่คุณค่าประการหนึ่งที่ปรากฏชัดจากการเลี้ยงดูด้วยวิธีการ
ของมัลลิกา คือ บุตรหลานของเธอ ส่วนใหญ่มีสุขภาพจิตที่ดี ไม่ขาดความอบอุ่น แม้อาจมีหนึ่งหรือ

^{๓๓} กฤษณา อโศกสิน, กิ่งมัลลิกา, หน้า ๔๔.

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๐.

สองคนที่สร้างปัญหา แต่ทว่าด้วยความห่วงใย เอาใจใส่ และการดูแลอย่างใกล้ชิดของผู้เป็นยายเช่น มัลลิกา ทำให้ปัญหานี้ดูจะทุเลาเบาบางลงไปได้ในวัน

ผู้เขียนตั้งใจสร้างตัวละครเอกตัวนี้ให้มีความโดดเด่น โดยแสดงผ่านทางชื่อเรื่อง “กิ่งมัลลิกา” รวมทั้งชื่อตัวละคร “มัลลิกา” ซึ่งหมายถึง ดอกมะลิ^{๕๕} อันทราบกันดีว่าเป็นดอกไม้สัญลักษณ์ของ “วันแม่” ด้วยคุณสมบัติของดอกมะลิคือ มีความบริสุทธิ์ และมีกลิ่นหอม เปรียบเหมือนความรักของมารดาที่เป็นรักแท้บริสุทธิ์และไม่เคยจางจืดเดียวกับความหอมของดอกมะลิ อาจกล่าวได้ว่าคุณสมบัติของตัวละครตัวนี้ ก็ดุจดังดอกมะลิ และสมชื่อ “มัลลิกา” เช่นเดียวกัน เพราะหญิงสูงวัยผู้นั้นนอกจากจะอยู่ในฐานะผู้เป็นที่พึ่งพิงของบุตรหลานและบริวารรอบกายแล้ว ยังมีคุณธรรมและความตระหนักในบทบาทของความเป็นมารดา

มุหน่าย จากเรื่อง อุทยานเครื่องเทศ

มุหน่ายเป็นหญิงชราวัย ๘๑ ปีที่มีการประสานไว้ซึ่งความเป็นตนเองและความเป็นคนทันสมัยในเวลาเดียวกันอย่างลงตัว เพราะมุหน่ายยังคงแต่งกายตามอย่างที่เราานิยมโดยไม่คำนึงถึงกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้เขียนกล่าวถึงการแต่งกายของมุหน่ายไว้ว่า

“ผู้สาวใส่นุ่งโจงกระเบนเป็นผ้าลายสีระกำดอกเก้งที่นุ่งจนเนื้อผ้านิ่ม สวมเสื้อสีนวลแขนกระบอก คอปิด ผมไม่ตัด เพียงแต่ตัดตรงทรงดอก กระพุ่มหวีเสย สวมรองเท้าผ้าใบ ใส่ถุงเท้าสีเนื้อครบเครื่อง”^{๕๖}

“คุณมุหน่ายในผ้าโจงกระเบนสีเปลือกมังคุด รองเท้าผ้าใบขาว ถุงเท้าขาว เสื้อขาวแขนสั้นแคศอก”^{๕๗}

มุหน่ายยังคงนิยมที่จะแต่งกายอย่างที่เธอชอบอยู่ ซึ่งไม่ผิดอะไรด้วยเป็นความนิยมอันเป็นปัจเจกของแต่ละบุคคล นอกจากการแต่งกายแล้ว วิธีการปฏิบัติบางอย่างของตัวละครตัวนี้ ก็ยังเป็นแบบดั้งเดิมในสมัยก่อน อาทิ มุหน่ายยังรับประทานอาหารด้วยการใช้มือ หรือที่เรียกกันว่า “เปิบข้าว”

^{๕๕} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖) หน้า ๘๕๓.

^{๕๖} กฤชณา อโศกสิน, อุทยานเครื่องเทศ, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร: เพื่อนดี, ๒๕๔๙), หน้า ๔๒.

^{๕๗} กฤชณา อโศกสิน, อุทยานเครื่องเทศ, หน้า ๖๐.

อย่างคนสมัยเก่า ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า “คุณมูหน่ากินข้าวด้วยมือ...โดยเฉพาะอย่างยิ่งวันไหนมี น้ำพริกปลาหู เธอจะคลุกปลาหู น้ำพริกให้เข้ากันกับข้างที่ค่อนข้างแฉะนิด ๆ แล้วเปิบอย่าง เอรีตอรรอย สลับกับล้างมือในอ่างเคลือบเล็ก ๆ ข้างตัว”^{๙๙}

แม้มูหน่าจะแต่งกายไม่ทันสมัยและยังรับประทานอาหารด้วยการเปิบมืออยู่ แต่มูหน่ายังเป็นคนขร่าที่มีความคิดทันสมัย ไม่ตกยุค ทั้งการพูดคุยที่ทำให้ผู้ฟังรู้สึกสนุกสนาน สร้างเสน่ห์ให้ตัวเอง ทำให้บุคคลใกล้ชิดหรือผู้ที่ได้ทำความรู้จักสนิทสนม เกิดความรักใคร่ชอบพอ อีกทั้งมูหน่าเป็นผู้ที่มีทักษะในการพูดคุย ด้วยบุคลิกลักษณะอันมีความโดดเด่นเช่นนี้ ทำให้มูหน่าในสายตาของบุคคลอื่น ไม่ใช่ผู้สูงอายุที่เป็นภาระหรือสร้างความรำคาญ ด้วยคุณสมบัติดังกล่าวมาแล้วผนวกเข้ากับ บุคลิกลักษณะนิสัยอันรื่นเริง มีสุขภาพจิตดี ทำให้หญิงสูงวัยผู้นี้เป็นที่รักยิ่งของหลานชาย ผู้ซึ่งเธอได้ เลี้ยงดูให้การอบรมป้อนนิตยามาเนิ่นนาน แทบจะตลอดชีวิตของอีกฝ่าย

ดังที่การบูรหลานชายคิดถึงมูหน่า หลังจากเกิดเหตุการณ์ถูกลอบยิงแล้ว ผู้เขียนแสดงให้เห็นว่าความอาลัยของผู้เป็นหลานนั้นมีได้เกิดขึ้นเพียงแค่อีกฝ่ายหนึ่งอยู่ในฐานะบุพการีเท่านั้น แต่ทว่าความรู้สึกนั้นมีที่มาจากความมีคุณค่าของมูหน่า ที่เป็นเสมือนบ้ำาหลอมให้การบูรซึ่งเป็นคน รุ่นใหม่มีชีวิตเป็นสุข ไม่ต้องร้อรอนไปกับยุคสมัยอันเร่งร้อน

ย่ากับเรามีเรื่องคุยกันสารพัด...การบูรคิดแล้วเสียดายย่า ถ้าเธอจะ ตายไปเสียตั้งแต่ยังแข็งแรงขนาดนี้...แปดสิบเอ็ด...แต่ยังแข็งแรง รื่น เริง สุขภาพจิตดีกว่าหนุ่มสาวเป็นไหน ๆ และอาจเป็นเพราะย่าก็ได้ที่มี ส่วนถ่ายทอดให้เขาได้ซึมซับความเป็นคนรุ่นใหม่ที่ไม่วุ่นนัก จนกระทั่งออกมาเป็นตัวเขา...ผู้ไม่พลอยร้อรอนไปกับยุคสมัย ทำงาน สบาย ๆ ขาดต้นไม้ แลเห็นผักหญ้าน่าเอ็นดู รู้จักรักลมทุ่งโดยที่ไม่ พลอยเป็นลูกทุ่งปลอมไปกับพวกไหนเหล่านี้เพราะย่าแท้ ๆ หล่อหลอม ให้เขาเป็น”^{๑๐๐}

การแก้ไขปัญหามูหน่าด้วยไหวพริบอันชาญฉลาด จากหลายเหตุการณ์ในเรื่อง เช่น หญิงสาวผู้หนึ่งซึ่งหลานชายของเธอกำลังติดพันหายไป โดยคาดเดาว่าอาจมีชายซึ่งมีอิทธิพล

^{๙๙} กฤษณา อโศกสิน, อุทยานเครื่องเทศ, หน้า ๘๙.

^{๑๐๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๕.

ใช้กำลังบังคับ หรือการแก้ไขปัญหาเรื่องการขายที่ดิน แสดงให้เห็นลักษณะพิเศษเฉพาะตัวในการแก้ไขปัญหของหญิงสูงอายุผู้นี้ ซึ่งมีที่มาจากประสบการณ์ชีวิตอันเพาะบ่มให้ความคิดแหลมคม รวมถึงการมีกลวิธีในการพัฒนาตนเอง เช่นที่มุน่ายบอกกับกานพลูว่า ตัวเธอเองเป็นผู้มีการศึกษาน้อยเช่นกัน หากแต่ด้วยความที่มีสามีเป็นนายอำเภอ มุน่ายจึงเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองด้วยการรับสารต่างๆ ที่สามีบอกหรือเธอได้ฟังได้เห็น

“การศึกษาค่าน้อยนะ” กานพลูเอ่ย “คนเรา-ถ้าความรู้้น้อย คิดอะไรมักจะตัน ต้องกลายเป็นเหยื่อคนรู้มากเป็นธรรมดา”

“ฉันก็รู้น้อยนะคุณ เรียนแค่ ม.๓ แต่ได้นายอำเภอโงะคะ ได้ผัวฉลาด รู้เหตุ รู้ผล อยู่กะเค้านาน ๆ เค้าบอกเค้ากล่าวก็เหมือนได้ฝึกได้อบรมไปในตัว หนักเข้าเราก็ตูว่า อ้อ ไอนี้เชื่อได้ ไอนั้นอย่าเชื่อ ฟังอะไรต้องฟังหูไว้หู” สตรีผู้ชราเพียงอายุ แต่ความรู้เท่าทันไม่พลอยชราไปด้วย...ชี้แจง

“ผู้หญิงเรา ได้ผัวมีความรู้กว่านี้ ดีคะ ดีมาก ถ้าผัวรู้น้อยกว่า เราก็ต้องฉลาดกว่า เฉลียวกว่า ไซ้ใหม่คุณ คือบ้านนึ่งนี้ ต้องมีคนฉลาดไว้คนนึ่งเอาไว้ตั้งสติคนโง่ ถ้าโง่ทั้งบ้านละก็พังยับเลยคะ”^{๕๐}

นอกจากนี้มุน่ายยังเป็นคนชราที่พยายามเปลี่ยนแปลงคำพูดของตนให้มีความทันสมัยโดยพยายามที่จะหาคำสแลงต่างๆ มาพูดอยู่เสมอ ดังเช่นที่เธอกล่าววว่า “คุณสองคนสวยถูกใจฉันมากเลย แล้วอ้อธยาสัยใจคอก็ปังละ...ลูกหลานเค้าพูดกันบ่อย ๆ ไม่รู้จักต้องรู้ ปังมั่ง ปังมั่ง สุดสุดมั่ง...แล้วอะไรอีกนะ...ซีเครียดหรือ.ล้มหล่นหรือใจ”^{๕๑} นอกจากการหาคำศัพท์แสลงต่างๆ มาพูดเพื่อให้ดูว่าเป็นคนที่ทันสมัยและไม่เขยเหมือนคนชราต่างๆ ไปแล้ว มุน่ายยังเป็นคนชราที่ชอบดูกีฬาเป็นอย่างมากอีกด้วย การชอบดูกีฬาของมุน่ายนี้อาจจะเป็นกุศโลบายอันทำให้เธอสามารถเข้ากับคนรุ่นใหม่ได้เป็นอย่างดี กีฬาที่มุน่ายชื่นชอบนั้นมีหลายประเภท ดังที่เธอได้กล่าวว่า “สนุกเกอร์ ฟุตบอลก็พอไปได้ แต่มวยนี่สุดยอดละไม่มีอะไรเท่าเลย”^{๕๒}

^{๕๐} กฤษณา อโศกสิน, อุทยานเครื่องเทศ, หน้า ๑๑๒.

^{๕๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๑ - ๖๒.

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๗.

ความมีนิสัยละเอียดรอบคอบ ช่างสังเกต ทำให้ตัวละครสูงวัยผู้นี้เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี สามารถเข้ากับบุคคลอื่นได้ง่าย เช่นผู้เขียนแสดงผ่านพฤติกรรมในตอนที่มูหน่ายไปทานอาหารที่บ้านของกานพลู โดยรับประทานแบบนั่งพื้น พอเวลาผ่านไประยะหนึ่ง เมื่อเห็นว่ากลุ่มเพื่อนสาวของกานพลูเริ่มเมื่อยเพราะนั่งกระโปรง มูหน่ายก็ลุกขึ้นเปลี่ยนไปนั่งโต๊ะทันทีโดยไม่รอช้า

มีเสียงขยับตัวเพราะสาว ๆ ที่นั่งพับเพียบเรียบร้อยอยู่รอบล้อมสำหรับเกิดอาการใกล้ ๆ 'เหน็บกิน' คุณมูหน่ายก็เลยบอก "คุณเริ่มนั่งไม่สบายแล้วใช่ไหม ถ้าจั้นก็ย้ายเถอะคะ...เข้า...ฉันย้ายด้วย" เป็นอันว่าการปูเสื่อนั่งกินข้าวกับพื้นจำต้องสลายตัวไปโดยปริยาย^{๕๐}

ผู้เขียนนำเสนอให้มูหน่ายเป็นคนว่องไวมีสติปัญญาเฉียบแหลม ไม่เสียรู้เสียทีใครง่าย ๆ ดังที่ผู้เขียนนำเสนอผ่านบทสนทนาระหว่างบุตรชายกับคำแสดและกานพลูว่า "แม่ผมหัวหมอน่ะครับ" เขาเอ่ยอย่างช้ามากกว่าจะคิดเป็นอื่น "นี่อายุก็ตั้งแปดสิบเอ็ดแล้ว ยังบอกทุกวันว่าจะอยู่ถึงร้อย"^{๕๑}

มูหน่ายพยายามเรียนรู้ความเปลี่ยนแปลงของโลกผ่านลูกหลานซึ่งนับได้ว่าเป็นการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยได้เป็นอย่างดี แม้เธอจะมีความชื่นชอบการแต่งกายและวิธีการรับประทานอาหารอย่างคนรุ่นเก่า แต่เธอก็สามารถทำตนเองให้ทันโลกทันสมัยได้อยู่เสมอ ทำให้มูหน่ายไม่ใช่คนชราที่มีประพัตติตนเป็นคนที่คร่ำครึเหมือนอย่างคนชราโดยทั่วไป หากแต่เป็นหญิงชราที่มีการทำตนเองให้มีความน่าสนใจเป็นอย่างมาก ทำให้ทั้งเธอและคนรอบข้างต่างมีความสุขร่วมกัน

ผู้เขียนแสดงให้เห็นว่ามูหน่ายสามารถปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบันได้เป็นอย่างดี แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ละทิ้งภูมิปัญญาชาวบ้านแบบโบราณ เช่นความรู้ในเรื่องการใช้สมุนไพร ซึ่งเป็นสิ่งที่มูหน่ายให้ความสนใจและให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากหญิงสูงวัยผู้ี้มีความเห็นว่าสมุนไพรไทยมีคุณค่าและสามารถนำประโยชน์มาสู่ชีวิต เพียงแต่รู้จักเลือกนำมาปรับใช้ให้เหมาะสม

ผู้อ่านสามารถเห็นความจงใจในการสร้างบุคลิกลักษณะของตัวละครที่มีความโดดเด่นเช่นนี้ได้ตั้งแต่การตั้งชื่อตัวละคร ทั้งนี้เพราะมูหน่าย หมายถึง น้ำมันตานี หรือน้ำมันเหนียว เป็นเครื่องหอม

^{๕๐} กฤษณา อโศกสิน, อุทยานเครื่องเทศ, หน้า ๑๓๑.

^{๕๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐.

สำหรับใส่ผม^{๔๕} ซึ่งผู้เขียนให้ตัวละครเช่นมูหน่ายอธิบายในเรื่องว่า น้ำมันมูหน่ายใส่ผมเพื่อป้องกันผมหงอก อันเป็นเครื่องหมายของความชรา ซึ่งอาจมีนัยความหมายว่า น้ำมันมูหน่ายคล้ายคลึงกับบุคลิกของตัวละครเช่นมูหน่ายตรงที่ว่า มีความเยาว์วัยอยู่เสมอ กล่าวคือ ตัวละครเช่นมูหน่ายมีบุคลิกลักษณะที่ “ไม่แก่” ทั้งในด้านความคิด สติปัญญา ที่คงความเจียบแหลม รวมถึงการใช้ชีวิตที่สามารถปรับตัวเข้ากับยุคสมัย และบุคคลในยุคปัจจุบันได้

ป่าจันทร์ จากเรื่อง ผีแสงจันทร์

ป่าจันทร์ หญิงชราวัยหกสิบปี ซึ่งอาศัยอยู่กับลูกสาวพิการทางการออกเสียง แถวหมู่บ้านชาวประมง ริมทะเลแห่งหนึ่ง ฐานะไม่ดีนัก เดิมเป็นชาวสวน แต่พอแต่งงานสามีก็พาออกมาตั้งรกรากที่หมู่บ้านแห่งนี้ โดยสามีแก่ทำอาชีพชาวประมงมีเรือหาปลา ในตอนต้นเรื่อง ผู้เขียนไม่ให้อ่านรู้จักป่าจันทร์มากไปกว่าหญิงสูงวัยที่มีน้ำใจ อนุญาตให้หนุ่มตังเกอาศัยอยู่ได้รายคาบ้าน ซึ่งต่อมาหนุ่มคนนั้นก็ได้นำพาเพื่อนมาร่วมห้องอีกสามคน “กูมีห้องพัก เป็นบ้านของคนรู้จักกัน แกเป็นคนใจดีวะ พวกมึงจะไปอยู่ด้วยก็ไม่นำมามีปัญหา”^{๔๖}

ผู้เขียนแนะนำป่าจันทร์ตัวละครหลักของเรื่อง พร้อมทั้งจากอันเป็นบ้านของตัวละครให้อ่านได้รู้จักดังนี้ บ้านหลังเล็กด้านทิศใต้มุ่งหลังคากะเบื้องสีตุ่น ๆ มีใบแห้งของไทยย่อยคลุมทับอยู่อีกชั้น หญิงชราวัยหกสิบปีนั่งหงอยอยู่บนชานเรือน แกหรีเสียดวิหุญแล้วก้มหัวมองผ่านซี่กรงไม้ห่างๆ ลงมาส่งยิ้มให้โตนและดูเหมือนแจกจ่ายให้เราโดยถ้วนหน้า รอยยิ้มแผ่ความกรุณา แววตาเจือความอารี จนผมเฉลยยิ้มตอบและเชื่อมั่นต่อการมายิ่งขึ้น^{๔๗} การบรรยายสภาวะแวดล้อม รวมไปถึงลักษณะของตัวละครสูงวัยตัวนี้ แสดงให้เห็นถึงบุคลิกลักษณะอันสะท้อนให้เห็นถึงความมีจิตใจดี มีเมตตา กรุณา ที่ผู้เขียนบรรยายให้อ่านทราบถึงความรู้สึกของตัวละครซึ่งเป็นผู้ดำเนินเรื่องว่าเกิดความมั่นใจในการมาอาศัยพักพิงที่บ้านแห่งนี้ เนื่องจากสัมผัสได้ถึงจิตใจอ่อนโยนของหญิงชรา

ป่าจันทร์เป็นหญิงชราที่มีนิสัยใจดี ค่อนข้างเอื้ออาทรเห็นใจทุกคน ให้ความเอ็นดูรักใคร่ห่วงใยพวกตังเกหนุ่มที่มาอาศัยอยู่ด้วย ทั้งที่มีได้เกี่ยวข้องเป็นญาติกันแม้แต่น้อย แม้ว่าสุขภาพของแกจะไม่ค่อยแข็งแรง เป็นโรคเรื้อรังหลายโรคด้วยกัน แต่ตัวละครสูงอายุผู้นี้ ก็มีได้นำมาเป็นอุปสรรคในการมีจิตใจเอื้ออารีต่อผู้อื่นเลยแม้แต่น้อย ความเอาใจใส่ของป่าจันทร์ที่มีต่อชายหนุ่มทั้งสี่คน

^{๔๕} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, หน้า ๘๗๐.

^{๔๖} ประชาคม ลุนาชัย, ผีแสงจันทร์, หน้า ๒๐.

^{๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑.

ผู้เขียนได้นำเสนอผ่านบทสนทนา ดังนี้เสียงเพลงลูกทุ่งแว่วมาจากخانเรือน ตามมาด้วยเสียงแหบ ๆ ของป้าจันทร์ "กินข้าวกินปลากันหรือยังล่ะ" เสียงโทนตะโกนตอบ "ไม่ต้องห่วงหรอกป้า พวกผมไม่กินข้าวกันหรอกวันนี้"^{๕๕}

ลักษณะนิสัยบางอย่างของตัวละครผู้นี้ ก็เป็นไปตามแบบฉบับของตัวละครผู้สูงอายุ คือชอบตักเตือนสั่งสอนให้ผู้ที่อยู่รอบข้างปฏิบัติตนให้เหมาะสม ถูกต้อง ดังเช่นการบรรยายต่อไปนี้

ป้าจันทร์ยิ้มต้อนรับเราอย่างคนอารมณ์ดีทุกครั้งที่เราหัวข้าวของ กลับมาจากเรือ คำถามชุดแรกซึ่งทุกคนได้รับเหมือนกันคือ แบ่งต้มยำ คลื่นใหญ่หรือเปล่า งานคงไม่ลำบากนะน้ำนี้ ว่าพลงหยีตามองสำรวจร่างกายเราตั้งแต่หัวจรดเท้า ครั้นเห็นทุกคนปกติดีเหมือนตอน จากไป ริมฝีปากหนาเตอะของแกค่อย ๆ คลี่ยิ้ม ถอนหายใจแผ่วเบา แล้วพึมพำ ดีแล้วลูกหลานเฮีย นับว่าคุณพระคุณเจ้าคุ้มครอง แบ่งน้อยก็ใช้น้อย ไม่เป็นไรหรอก น้ำต่อไปถ้าโชคดีคงได้มากกว่านี้ ใช้จ่ายเยียม ๆ หน่อย อย่าเห็นแก่เที่ยวแกกินมากนัก"^{๕๖}

ชีวิตของป้าจันทร์ถูกตีแผ่ให้ผู้อ่านรับรู้ เมื่อผู้เขียนให้ตัวละครตัวหนึ่งเป็นผู้รับรู้เรื่องราวนี้ ชีวิตตอนต้นของแกค่อนข้างลำบาก แต่มาจนจนถึงที่สุดก็ตอนที่ลูกชายคนโตของแกหายสาบสูญไปจากเรือหาปลาของพ่อ หญิงชราโอรธสามีมากและไม่เคยให้อภัยในความผิดครั้งนี้ของเขาเลย เป็นเหตุให้สามี จากที่เคยเป็นคนขยันทำมาหากิน กลับติดเหล้า ไม่ทำงานทำการ ทำให้ภรรยาหาเลี้ยงครอบครัวและลูก ตกเป็นของป้าจันทร์แต่เพียงผู้เดียว ในที่สุดก็ตัดสินใจทำสิ่งผิดกฎหมายด้วยการขายเฮโรอีน ซึ่งต่อมาสามีของก็เสกด้วย เมื่อป้าจันทร์ถูกจับเข้าคุกพอออกมา ก็พบว่าลูกสาวคนเดียว ถูกสามีซึ่งเมายาทำร้ายจนพิการ

ผู้เขียนสร้างให้ป้าจันทร์รู้สึกสำนึกในความผิดของตน และไม่เคยให้อภัยตัวเองในบาปที่เคยกระทำเมื่อครั้งก่อน ดังนั้นถ้ามีวิถีทางทำบุญด้วยทางใดได้ ตัวละครผู้นี้จึงไม่รีรอที่จะกระทำ

^{๕๕} ประชาคม สุนาชัย, ผังแสงจันทร์, หน้า ๓๕.

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔.

เช่นการที่ให้หนุ่มฉกรรจ์ทั้งสี่คนมาพักที่บ้านก็เช่นกัน นอกจากที่แกจะได้ทำบุญแล้ว อาจเป็นเพราะสาเหตุมาจากลูกชายทั้งสองที่อยู่แดนไกลอีกด้วย

พอรู้ว่าแกมีลูกชายถึงสองคน เราเห็นเค้าอะไรบางอย่างได้ราง ๆ ว่า เหตุที่แกอนุญาตให้เรามาอาศัยห้องใต้ถุนและให้ข้าวน้ำกินสืบต่อชีวิต ยามยากนั้น คงเป็นเพราะแกเห็นแก์ลูกชายซึ่งเป็นคนพเนจร เช่นเดียวกัน แกคงรักและห่วงใยเราเหมือนลูก เอ็นดูเด็กหนุ่มอย่างเรา เหมือนคนสูงอายุทั่วไปให้ความรักความเมตตาแก่คนอ่อนวัยกว่า^{๕๐}

อาจกล่าวได้ว่า ชายหนุ่มทั้งสี่เป็นตัวละครที่ช่วยในการบำบัดสภาพจิตใจ ซึ่งรู้สึกผิดจากสิ่งที่เคยกระทำในอดีต รวมทั้งความคิดถึงห่วงหาที่มีต่อบุตรชาย ทำให้ป้าจันทร์มีความสุขในชีวิตเพิ่มมากขึ้น ด้วยความรู้สึกภูมิใจจากการเป็นผู้ให้ ดังเช่นชื่อ "จันทร์" ที่มีนัยถึงความเย็นตา นุ่มนวล เป็นแสงสว่างในความมืด สัมกับบุคลิกลักษณะของตัวละครเช่นป้าจันทร์ ที่สร้างความสะดวกสบายใจ อบอุ่นใจ ให้แก่ชายหนุ่มอาชีพตังเกทั้งสี่ที่มาพึ่งพิงอาศัย เมื่อผนวกเข้ากับชื่อเรื่อง ผังแสงจันทร์ อาจตีความได้ว่า ตัวละครสูงอายุเช่นป้าจันทร์มีความสำคัญต่อชายหนุ่มทั้งสี่คนอย่างยิ่ง เปรียบเหมือนฝั่งที่พวกเขาใช้เป็นจุดหมายปลายทางยามที่ต้องล่องเรืออยู่กลางทะเล

วิฑู จากเรื่อง www.คุณย่า.com

วิฑู เป็นตัวละครที่ผู้เขียนสร้างขึ้นให้มีคุณสมบัติอันเพียบพร้อม ไม่ว่าจะเป็นรูปร่างหน้าตาที่งดงาม พื้นฐานครอบครัวที่มีฐานะดี เมื่อจบการศึกษาระดับมัธยมปลายจากโรงเรียนคอนแวนต์ ก็แต่งงานไปกับชายอายุมากกว่าที่มีฐานะอยู่ในระดับร่ำรวย วิฑูมีบุตรชายหนึ่งคน ซึ่งมีหลานให้เธอ ตั้งแต่ยังเรียนไม่จบเพราะความผิดพลาด ความเป็นผู้ยึดมั่นในศีลธรรม ทำให้วิฑูไม่ให้ผู้หญิงทำลายเด็กที่กำลังจะเกิด ในขณะที่เดียวกันด้วยความเป็นผู้ใหญ่ที่เข้าใจความเป็นไปของโลก วิฑูก็ไม่บังคับให้ทั้งคู่แต่งงานกัน แต่ทว่าให้ทั้งสองเลือกทางเดินชีวิตด้วยตนเอง เมื่อสอบถามแล้วพบว่าทั้งบุตรชายและแม่ของเด็กไม่ต้องการแต่งงานกัน เธอจึงรับหลานชายมาเลี้ยงเสมือนบุตรของตน ส่วนแม่เด็กนั้นก็ส่งไปเรียนต่อต่างประเทศตามที่หล่อนต้องการ

^{๕๐} ประชาคม คุณาชัย, ผังแสงจันทร์, หน้า ๘๘ - ๘๙.

“ครอบครัวของฉันมันแก่มากทุกคน ฉันแต่งงานอายุ ๑๖ พอวัน
เกิดอายุ ๑๗ ก็ท้องป่องนอนอยู่บนเตียงคลอดแล้ว มาถึงพ่อเธียรลูก
ชายคนเดียวของฉัน กำลังเรียนมหาวิทยาลัยปีสุดท้ายอยู่ดี ๆ เกิดไป
ทำผู้หญิงเขาท้องเสียนี้ ฉันต้องรับเลี้ยงหลาน แล้วปล่อยให้แม่เขาไป
เพราะเขาอยากไปเรียนต่อ อยากมีอนาคต ไม่ต้องมารับผิดชอบกับ
ความหน้ามืดตามัวที่หลงผิดไปชั่วขณะ”^{๕๑}

อาจกล่าวได้ว่าผู้เขียนให้ผู้อ่านรู้จักวิฑูในลักษณะของผู้ที่มีจิตใจดี เปิดโอกาสและทางเลือกให้
คนมีสิทธิ์เลือกเส้นทางชีวิตโดยไม่ปิดกั้น จึงจัดการปัญหานี้ที่เกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความต้องการและ
ความเหมาะสมของบุคคลที่เกี่ยวข้อง

รูปร่างหน้าตาและบุคลิกของวิฑูนั้น นับว่าเป็นหญิงที่มีความสง่างามเป็นอย่างยิ่ง ดังที่ผู้เขียน
ให้ตัวละครอื่นบรรยายความเป็นวิฑูว่า คุณวิฑูมีบุคลิกอย่างไร ผมจำไม่ค่อยชัด เพียงแต่มีภาพ
ประทับใจว่า เธอเป็นคนรูปร่างสูงโปร่ง ผมสีจาง หน้าตามีเค้าสวยเก๋ และแต่งตัวเรียบร้อยอย่างมี
รสนิยม^{๕๒}

นอกจากอุปสมบทแล้ว วิฑูยังเพียบพร้อมไปด้วยคุณสมบัติ คือ ความเป็นผู้มีจิตใจดี มีเมตตา
มีน้ำใจต่อเพื่อนมนุษย์ร่วมสังคม เห็นได้จากวิถีปฏิบัติที่วิฑูกระทำแก่คนได้ปกครอง และความ
ช่วยเหลือที่ให้แก่เพื่อนสมัยเรียนด้วยกัน รวมทั้งการช่วยเหลือสังคม เช่นการก่อตั้งกองทุนเพื่อมอบ
ทุนการศึกษาให้แก่นักศึกษาผู้ขาดแคลน ไม่เอาเปรียบผู้อื่น เห็นได้จากการไม่ตั้งค่าเช่าตึกจนสูงเกิน
ควร ทั้งที่เป็นสิทธิ์และสามารถทำได้ แต่ด้วยความมีคุณธรรม ทำให้วิฑูปฏิเสธที่จะได้ผลประโยชน์
เพิ่มขึ้น ถ้ามันจะเป็นส่วนหนึ่งที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่คนทั่วไป

“ฉันก็สั่งให้เขาซ่อมไปก่อนซิ แล้วลองกำหนดราคาใหม่ ดูซิ
ว่าญี่ปุ่นเขาจะสู้ราคาใหม่ ลูกดูอย่าให้สูงจนหน้าเลือดเกินไปนักนะ
เธียร”

“โอ้ แม่ครับ ค่าเช่าอาคารทุกแห่งของเรารู้กันไปทั่วว่า ราคา
ต่ำกว่าตลาดจนเกือบไม่มีว่างเลย คอนโดฯของแม่ที่แต่งเสร็จขนาด

^{๕๑} ดวงใจ. www.คุณฮ่า.com, หน้า ๑๑.

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๘.

๑๐๐ ตารางเมตร ไกลถนนใหญ่ เฟอริเนเจอร์ชั้นหนึ่ง แม่บอกคุณ
ประวัติไม่ให้เก็บเกิน ๓ หมื่น คุณประวัติยังงเลย นี่มีเข้าคิวรอกัน
ยาวเชียวครับ”

“ก็เราจะไปบูตริตเขาทำไมเล่า คนเหล่านั้นเขาไม่มีปัญญาจะมี
บ้านเอง เขาต้องมาเช่าเรา เรายังจะโหดร้ายกับเขาอีกหรือ”^{๕๓}

ผู้เขียนสร้างให้วิฑูเกิดความสนใจในการใช้คอมพิวเตอร์ ช่วงอายุหกสิบปี และนี่คือที่มาของ
เว็บไซต์คุณย่าดอทคอม และเน็ตคาเฟ่ ที่วิฑูตั้งขึ้นเพื่อหากิจกรรมยามว่างให้ผู้สูงอายุกระทำ เป็นการ
สร้างความตระหนักในคุณค่าของตนเองให้ผู้สูงอายุ อีกทั้งยังเป็นเสมือนสื่อทำให้สังคมเข้าใจใน
ความรู้สึก ความต้องการการยอมรับของผู้สูงอายุ

“แม่อยากจะทำคลองดู ถ้าเรามีข้อมูลที่เป็นประโยชน์ เช่น เรื่อง
สุขภาพกายใจ เรื่องอาหาร เรื่องการออกกำลังกาย การพักผ่อน
การบันเทิง การท่องเที่ยว รวมทั้งการแก้ปัญหาหัวใจให้คนแก่ แม่ว่า
ถ้าเราประชาสัมพันธ์เว็บไซต์ของเราดี ๆ จะต้องมีคนสนใจแน่ ๆ ไม่
จำเป็นต้องให้คนแก่อ่านเองก็ได้ ลูก ๆ หลาน ๆ หรือคนต่างวัยมา
อ่านเข้า พวกเขาจะได้ประโยชน์ ที่ทำให้เขารู้จักคนแก่ดียิ่งขึ้น
โดยเฉพาะคนหนุ่มสาวที่มีญาติโยมแก่ๆ อยู่ในบ้านเดียวกัน”^{๕๔}

บุคลิกลักษณะประการหนึ่งของวิฑูคือความเป็นผู้มีจิตใจดี ดังจะเห็นได้จากการดูแลบริวารใน
บ้านให้ได้รับความสุขตามสมควร ทั้งที่โดยปกติแล้วผู้มีเงินหรือมีอำนาจมักไม่ค่อยเอาใจใส่ต่อผู้อยู่ใต้
การปกครองเท่าใดนัก แต่คนชนิดนั้นไม่ใช่วิฑู ที่มีความเห็นของตนเองว่า จะมีความสุขเต็มที่ก็ต่อเมื่อ
คนรอบข้างมีความสุขด้วยเท่านั้น

ฉันเป็นคนชนิดที่จะมีความสุข ก็ต่อเมื่อรู้ว่าคนที่อยู่รอบๆ ตัวฉันก็มี
ความสุขด้วย ฉันนึกไม่ออกว่าคนบางคนแต่งตัวสะสวย (มีหน้าตาอึ้ม
อึ้ม) มีกิจกรรมเพื่อสาธารณกุศลอยู่ไม่ขาด มีชื่อติดกลุ่มพวกที่ชอบ
บริจาคเงินช่วยเหลือในการเรียไรที่โน่นที่นี้บ่อยๆ แต่พอเข้าบ้านก็มี

^{๕๓} ดวงใจ, www.คุณย่า.com, หน้า ๑๒๑.

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๘ - ๑๗๙.

หน้านิ้วคว่ำขมวด หรือใช้วาจาเกรี้ยวกราดคัดค้าน หยาบคายกับคนงาน
ในบ้าน หรือทำอย่างนั้นต่อคนที่มีฐานะทางสังคม และเศรษฐกิจต่ำ
กว่าตน ทำมันได้ไง ชั้นละงงจริง ๆ**

แม้ว่าสภาพร่างกายภายนอกจะแสดงให้เห็นถึงวัยที่ล่วงไปเพียงไร แต่ผู้เขียนได้ให้วิทูมี
ความคิดประการหนึ่งคือ คงความเป็นเด็กที่มองโลกอย่างสดใส และต้องการใช้ชีวิตตามแต่ที่ใจตน
ปรารถนาเสมอ ซึ่งหญิงสูงวัยก็กระทำมันควบคู่ไปกับการรับผิดชอบภาระหน้าที่ของตน อย่างไม่
บกพร่อง กล่าวคือ วิทูได้ปฏิบัติตนตามสถานภาพของมารดา และย่า อย่างเหมาะสม วิทูเข้าใจใน
ธรรมชาติของมนุษย์ เธอจึงไม่พยายามบังคับให้บุตรหลานเป็นไปอย่างไร แต่ให้อิสระแก่กระทำ
และความคิด ขอเพียงให้เป็นคนดี ดังที่ผู้เขียนบรรยายความคิดของวิทูในประเด็นนี้ ผ่านทางตัวละคร
ตัวหนึ่งในเรื่องว่า "...เอ...แต่นายธรรกชายนั่น ดูเพี้ยนๆ ชอบกล หน้าตาขาวนวล ผิวพรรณเกลี้ยง
เกลา ไม่มีข้อ ไม่มีตำ ทำทางนุ่มนวล หรือจะไม่ใช่ผู้ชายแท้..." อันเอ่ยขึ้นมาที่ไร ยายวิทูจะต้อง
เปลี่ยนเรื่องทุกที แต่มันก็ไม่ใช่เรื่องราวอะไรของอันนี้นะ จริงของวิทูเขา คนเราจะเป็นเพศอะไร
หรือไม่มีเพศแน่ชัด ถ้าเป็นคนดีแล้ว เป็นใช้ได้ทั้งนั้น***

ด้วยบุคลิกลักษณะเป็นคนมีความอ่อนหวาน พุดจาไพเราะ รู้จักปฏิบัติตนกับผู้อื่นอย่าง
เหมาะสม เข้าอกเข้าใจในความรู้สึกของคน และมองโลกในแง่ดี ทำให้วิทูมีเสน่ห์กับคนใกล้ชิด ไม่ว่า
จะเป็นลูกหลาน เพื่อนฝูง หรือคนที่อยู่รอบกายเธอ ก็ล้วนแล้วแต่ยอมรับในความเป็นคนดีของวิทู
ทั้งสิ้น การประพฤติปฏิบัติตัวของวิทู ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะใด ภรรยา แม่ ย่า เพื่อน หรือนาย ก็ล้วน
แล้วแต่กระทำได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เพราะวิทูเป็นผู้ที่ดำเนินชีวิตด้วยความคิดสติปัญญา
กอปรด้วยธรรมะ

๓.๑.๒ กลวิธีการนำเสนอตัวละครเอกคู่ขนาน

กลวิธีการนำเสนอตัวละครคู่ขนาน เป็นกลวิธีที่ผู้เขียนสร้างขึ้นเพื่อนำเสนอตัวละครให้มี
บทบาทและพฤติกรรมที่อาจเหมือนหรือต่างกัน เพื่อนำเสนอแนวคิดสำคัญบางประการของผู้เขียน
หรืออาจมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้อ่านตัดสินคุณค่าของตัวละครหรือแนวความคิดบางประการด้วยการ
เปรียบเทียบ

** ดวงใจ, www.คุณย่า.com, หน้า ๒๑.

*** เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕.

จากการวิเคราะห์พบว่า กลวิธีการนำเสนอตัวละครคู่ขนานปรากฏในนวนิยายจำนวน ๔ เรื่อง ได้แก่ พลโทแก้วและใจจันทร์ จากเรื่อง สมการวัย โมตรีและพุดซ้อน จากเรื่อง ถ่านเก่าไฟใหม่ บุหงาและพจน จากเรื่อง เส้นไหมสีเงิน ปูปลีและปูเครื่อง จากเรื่อง ตะเกียงแก้ว

พลโทพลโทแก้ว ใจจันทร์ จากเรื่อง สมการวัย

ผู้เขียนนำเสนอพลโทแก้วให้ผู้อ่านรู้จัก ด้วยการบรรยายถึงเข้าวันแรกของการเกษียณอายุของตัวละครผู้นี้ ทำให้เห็นถึงความคิด ทศนคติ และความ "ไม่พร้อม" ในการทำใจยอมรับความเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิต หน้าที่การงานของตน ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดปมปัญหาต่อไปในเรื่อง

"หกโมงครึ่งตรงเผง พลโทแก้วรู้สึกตัวตื่น...ลืมตาขึ้นทันทีตามความเคยชินโดยไม่ต้องมีนาฬิกาปลุก ไม่ต้องมีสัญญาณใด ๆ แต่พอลุกขึ้นนั่งบนเตียง ก็นึกขึ้นได้ว่าวันนี้ไม่ต้องไปทำงานเพราะ...วันนี้เป็นวันแรกที่เราริเริ่มต้นชีวิตเกษียณ หลังจากรับราชการมานานแล้วถึงสามสิบเจ็ดปีเต็ม ๆ แก้วเกิดความรู้สึกประหลาด ๆ ขึ้นในใจ ใจหนึ่งดูเหมือนจะรู้สึกเบาโหวงเหวงเนื่องจากหมดหน้าที่หมดภาระความรับผิดชอบใด ๆ แต่อีกใจหนึ่งรู้สึกเหมือนมันขาดบางสิ่งบางอย่างในชีวิตไป...บางสิ่งบางอย่างซึ่งเคยชินและเป็นเครื่องประกอบชีวิตให้มีความหมายมานานนับสิบ ๆ ปี.."^{๙๙}

ชายวัยหกสิบปีผู้นี้ มีตำแหน่งหน้าที่การงานอยู่ในระดับสูง มีเกียรติมีศักดิ์ศรี ได้รับการยกย่อง แม้ว่าพื้นฐานอาจมาจากชนชั้นกลางธรรมดา แต่ด้วยการศึกษาทำให้ตัวละครโตได้ขึ้นมาจนจัดอยู่ในระดับสูงของสังคมได้ด้วยการรับราชการทหารจนมียศพลโท แม้ว่าไม่ได้ร่ำรวยเงินทองมากมายนัก

ผู้เขียนสร้างบุคลิกลักษณะนิสัยให้ตัวละครเช่นพลโทแก้วมีความภาคภูมิใจในความเป็นทหารรวมไปถึงตำแหน่งของตนอีกด้วย และอาจเพราะความยึดมั่นถือมั่นใน "หัวโขน" เช่นนี้เอง ทำให้พลโทแก้วไม่อาจทำใจยอมรับเมื่อต้องเกษียณอายุได้ เมื่อเจอกับการปฏิบัติอย่างไม่เอาใจใส่จากภรรยา ยิ่งทำให้ชายสูงวัยผู้นี้ต้องการพิสูจน์คุณค่าความสามารถ รวมไปถึงความรู้สึกว่าตัวเองไม่ "แก่"

^{๙๙} ศรีฟ้า ลดาวัลย์, สมการวัย, หน้า ๓๔

โดยผ่านการใช้กลวิธีให้ตัวละครแสดงความรู้สึกของตนเองออกมา อันเป็นวิธีที่ทำให้ผู้อ่านเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครที่เกิดขึ้นได้ดียิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากกรรบายของผู้เขียนว่า

“ที่จริงเจ้าอืดอายุตั้งสองขวบกว่าแล้ว เห็นจะต้องสอนให้รู้ว่ามี
เป็นหลานทหาร เป็นลูกผู้ชายต้องอดทน ไม่อแง”^{๕๘}

“เออ ลองดูก็ได้ ตอนหลัง ๆ นี้ใคร ๆ ชักสัพยอกหาว่าแกบ้าง น่า
ปลดเกษียณแล้วบ้าง ทั้ง ๆ ที่เขารู้สึกว่าเขาแข็งแรง สมอายัง
แจ่มใส สติปัญญายังปราดเปรื่อง ทหารอย่างเขาสมบุกสมบันมา
มาก อายุหกสิบยังไม่แก่หรอก”^{๕๙}

อย่างไรก็ตาม ความเข้มแข็งและเป็น “ทหาร” ที่ชายสูงวัยคิดว่าตนมีนั้น แท้จริงเป็นแค่สิ่ง
ภายนอกเพราะภายในจิตใจพลโทแกแล้วเต็มไปด้วยความเหงา หวาดหวั่น ในที่สุดเขาจึงไปอยู่กับ
เสาวรภย์ เพราะหญิงวัยสี่สิบปีผู้นี้ทำให้วัยไม่มีความหมาย “วัย...ซึ่งระยะหลัง ๆ ตั้งแต่ปลดเกษียณ
เคยเป็นกังวลกับมันนัก บัดนี้กลับไม่มีความหมาย...อยู่ใกล้ชิดเสาวรภย์ หล่อนไม่เคยทำให้เขารู้สึกว่า
ตัวเองแก่”^{๖๐}

ด้วยเหตุเช่นนี้เอง ทำให้ครอบครัวของพลโทแกแล้วต้องล่มสลายลง แม้ว่าเขาจะรักบุตรสาวทั้ง
สามคนเพียงใด ก็ไม่อาจหยุดยั้งการกระทำในครั้งนี้ได้ ด้วยความคิดว่าลูกทั้งสามคนนั้นโตเกินกว่า
จะได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากเรื่องนี้ ดังที่ผู้เขียนให้ชายสูงอายุกล่าวกับบุตรสาวว่า “...หนูโตแล้ว
นะลูก...”^{๖๑} “แกจแทบจะร้องกรี๊ดออกมา หล่อนยกมือทั้งสองปิดหูไว้ทันที “คุณพ่อพูดเหมือนคุณแม่ไม่มี
ผิด หนูโตแล้วนะลูก ยิ่งกับว่าพ่อลูกโต พ่อกับแม่ก็มีสิทธิ์เลิกกันอย่างนั้นแหละ”^{๖๒}

ตัวละครตัวนี้จึงมีพัฒนาการที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะในช่วงแรก พลโทแกแล้วดู
เหมือนเป็นผู้สร้างปัญหาให้แก่ครอบครัว ด้วยการไปชอบพอกับหญิงอื่น ทำให้ต้องหย่าขาดกับ
พวงเพชรภรรยาที่อยู่ร่วมกันมานานับสิบปี แม้ว่าส่วนหนึ่งจะมาจากการปฏิบัติตนอย่างไม่ถูกต้อง

^{๕๘} ศรีฟ้า ลดาวัลย์, สมการวัย, หน้า ๔๘.

^{๕๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๙.

^{๖๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๓.

^{๖๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๗.

ของพวกเพชรเองก็ตาม ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์ในช่วงที่พลโทแก้วเกษียณอายุได้ไม่นาน ภรรยาผู้ซึ่งไม่เข้าใจในความรู้สึกของสามีดีพอ ก็ใช้ชีวิตตามตารางของตนตามปกติ โดยไม่ใส่ใจหรือสนใจในความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชีวิตของสามี ซึ่งส่งผลให้พลโทแก้วเกิดความรู้สึกเหงา ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

“วันนั้นนัดประชุมกรรมการสมาคมนักเรียนเก่าค่ะ” พลโทแก้วพยักหน้า ทว่าวางหน้าเฉย ๆ ให้เข้าใจเอาเองว่าเขารู้สึกอย่างไร วันแรกที่เขายู่บ้าน วันแรกที่เขาารู้สึกว่าเขาหมดความสำคัญสำหรับงานราชการ หล่อนน่าจะรู้ว่าเขาเหงา^{๖๒}

อย่างไรก็ตามเมื่อเหตุการณ์ดำเนินไป ผู้เขียนได้ให้พลโทแก้วเรียนรู้ชีวิต ผ่านประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้พบเจอ ไม่ว่าจะเป็นความผิดหวังที่ได้รับจากเสาวรภย์ หรือการเสียชีวิตของดวงเพชร ลูกสาวคนกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้ทราบว่าแท้จริงแล้วเกิดเหิง หลานที่พลโทแก้วเข้าใจว่าเป็นลูกของเก็จไฟฑูร์ย ลูกสาวคนเล็กซึ่งตั้งครมภโดยไม่ว่า่งงานนั้น เป็นลูกของลูกสาวคนกลาง ซึ่งเกิดความรู้สึกขลาดกลัวชีวิตแต่งงาน เพราะกลัวชีวิตครอบครัวจะล้มเหลวเหมือนพ่อกับแม่ ทำให้พลโทแก้วตระหนักถึงความเป็นจริงของชีวิต ว่าไม่มีสิ่งใดมั่นคงถาวรหรือจรั้งยั้งยืน ทุกสิ่งต้องเสื่อมสลาย

“พลโทแก้วมองดูหน้าตนเองในกระจก เห็นผมขาวขึ้นแซมผมดำ สองข้างขมับและแกว ๆ กลางหน้าผากค่อนข้างหนาตา จนดูเป็นสองสีสลับกันเพราะมันเลยเวลาย้อมมาหลายวัน ธรรมดาแล้วเขาจะไม่ยอมปล่อยให้ขาวถึงขนาดนี้ ต้องคอยย้อมอยู่เสมอทุกสองเดือน ระยะเวลาหลัง ๆ มานี้เขาพะวงกับความเปลี่ยนแปลงของร่างกายเป็นพิเศษคอยระวังไม่ให้หงอกขาว ไม่ให้หงูย่นออกมาจนเกินควร ยิ่งเสาวรภย์ดูสาวสวยกระฉับกระเฉงขึ้นผิดปกติ พลโทแก้วยิ่งเป็นกังวลกับสังขารของเขาแต่ตอนนี้...พลโทแก้วเริ่มรู้สึกปลงตก”^{๖๓}

^{๖๒} ศรีฟ้า ลดาวัลย์, สมการวิย, หน้า ๔๑.

^{๖๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๙๓.

บทบาทความเป็นพ่อและตาของพลโทแกลล์เริ่มต้นชัดมากขึ้นจากเหตุการณ์ของเรื่องในช่วงนี้ จากตอนที่ผู้อ่านเห็นว่าพลโทแกลล์เพียงแต่กระทำหน้าที่ด้วยการรับหลานชายมาเลี้ยงดูแทนพ่อแม่ ซึ่งไปเรียนต่อที่ต่างประเทศ ทว่าผู้ที่รับภาระเอาใจใส่ดูแล กลับกลายเป็นพี่เลี้ยงเด็กที่จ้างมาเท่านั้น แต่เมื่อเหตุการณ์ของเรื่องถึงจุดขีดแย้งอย่างที่สุด ด้วยเงื้อมมือของไฟทอร์ยต้องการเด็กหลานชายมาเลี้ยงดูเอง แทนที่จะยกให้อีดิธซึ่งเป็นย่า แม้ว่าพลโทแกลล์จะไม่เห็นด้วยเท่าใดนัก แต่ก็พยายามช่วยเหลือบุตรสาวอย่างเต็มที่ ด้วยการไปขอร้องพวงเพชรภรรยาเก่า ให้สนับสนุนเงื้อมมือไฟทอร์ยในเรื่องการเงิน ดังที่ผู้เขียนแสดงความรู้สึกของพลโทแกลล์ผ่านทางบทสนทนาต่อไปนี้

“ฉันขอร้องเธอ พวงเพชร ขอให้ส่งสารยายแก่จเออะ เมื่อพ่อแม่แยกกัน ลูกที่เสียขวัญมากที่สุดก็คือยายแก่จ ฉันยอมรับว่าเป็นความผิดของตัวเอง ฉันเป็นคนเริ่มต้นขึ้นก่อน ตอนนั้นฉันเพิ่งเกษียณออกมา ใจคอไม่ดี ถึงจะหลอกตัวเองว่า..เออ..ต่อไปนี่สบายกันเสียที แต่ลึกลงไปในใจ มันไม่อย่างนั้น ฉันรู้สึกว่าฉันกลายเป็นคนหมดความสำคัญ ไม่แต่เฉพาะด้านการทำงาน แต่ในครอบครัวด้วย ทุกสิ่งทุกอย่างมันเปลี่ยนไปมาก เมียเคยเป็นคุณนายใหญ่โต ก็จะไม่ได้อีกต่อไป ฉันก็เตรียมตัวไม่ทัน เธอก็กลับตัวไม่ทัน มันก็เลยไปกันใหญ่”^{๖๔}

นอกจากพลโทแกลล์ตัวละครเพศชายที่เกิดปัญหาขึ้นในวัยเกษียณอายุแล้ว ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่าปัญหานี้อาจเกิดขึ้นกับเพศหญิง ดังที่เกิดขึ้นกับใจจันทร์ตัวละครคู่ขนานที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างปัญหาของเพศหญิงและเพศชาย ในกรณีที่มีปัญหาคล้ายคลึงกัน แต่วิธีการในการแก้ไขคลี่คลายปัญหาของทั้งคู่มีความแตกต่างกัน

ผู้เขียนเปิดเรื่องให้ผู้อ่านรู้จักใจจันทร์ ในช่วงที่ตัวละครผู้นี้กำลังเกิดความสับสนในความเปลี่ยนแปลงของชีวิต ทั้งในด้านหน้าที่การงาน และในด้านสุขภาพร่างกายส่วนตัว ซึ่งกำลังอยู่ในช่วงวัยทอง หรือวัยหมดประจำเดือน อันส่งผลกระทบต่ออารมณ์ความรู้สึก และความคิดต่างๆ โดยที่ไม่รู้ตัว ก่อนหน้านั้นใจจันทร์เป็นคนใจเย็น ใจดี รักลูกมาก เธอให้ความเอาใจใส่ความรักให้แก่ลูกอย่างเต็มที่ ทั้งยังพยายามเข้าใจในตัวลูก เลี้ยงลูกอย่างไม่เข้มงวดมาก แต่ในขณะเดียวกัน ก็ไม่ปล่อยปละละเลยจนเกินไป ความเป็นผู้มีอารมณ์ขัน สนุกสนานร่าเริงทำให้ลูกๆ เกิดความสนิทสนม

^{๖๔} ศรีฟ้า ลดาวัลย์, สมการวิทย์, หน้า ๗๓๘.

จนแทบไม่มีช่องว่างระหว่างวัย แต่เมื่อเจอความพลิกผันในชีวิตทั้งในเรื่องงานและสุขภาพ ทำให้ใจจันทร์เปลี่ยนนิสัยเป็นผู้ที่จุกจิกจู้จี้ มีความกังวล รวมทั้งคิดมาก เมื่อฟังบทความวิทยุเรื่องสามีที่อายุมากนอกใจภรรยาแล้ว เธอก็เก็บมาคิด ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า “หากไม่มีบทความเมื่อกลางวันมาสะกิดและหากใจจันทร์ยังคงทำงานอยู่ หล่อนคงจะไม่ทันคิดแบบนี้ และไม่ทำตัวเป็นคนช่างสังเกตจนทั้งบ้าน”^{๒๕}

ปัญหาการแตกร้างระหว่างใจจันทร์กับสามีเกิดขึ้น เมื่อเธอเริ่มเข้าสังคม ทำความรู้จักกับผู้ชายซึ่งตั้งใจจะเข้ามาด้วยความต้องการหาผลประโยชน์ โดยใช้วิธีการชื่นชมทำให้ใจจันทร์รู้สึกว่าคุณค่าของตัวเองยังสาว สวย มีประโยชน์ มิได้เป็นเพียงแม่บ้านสูงวัยอย่างที่เธอคิดว่าตัวเองเป็น ดังที่ผู้เขียนบรรยายความรู้สึกของใจจันทร์ว่า “เดือนเต็มๆ มาแล้ว ใจจันทร์ไม่เคยรู้สึกขมขื่นเหมือนวันนี้เลย หล่อนแต่งตัวอย่างพิถีพิถัน ยิ่งส่องกระจกเห็นตัวเองสวยกว่าเก่า ก็ยิ่งอยากสวยให้มากขึ้นอีก เมื่อไปทำงานแม้จะแต่งตัวไม่ถึงกับเร่อรำก็ไม่สวยไม่งาม ทว่าตอนนี้หล่อนอยากให้ใครๆ ชมว่าหล่อนสวย หล่อนเพิ่งประจักษ์ว่าอายุขนาดนี้แล้ว เวลาที่มีคนชมว่ายังสาวยังสวยกว่าอายุจริงๆ มันช่างอึดใจนัก”^{๒๖}

ในที่สุดปัญหาก็คลี่คลายลงเมื่อบุตรชาย นำเด็กชายเกิดเทียงมาให้ใจจันทร์เลี้ยงดู สถานภาพความเป็นย่าของหล่อนมิใช่เพียงแต่ปลุกสัญชาติญาณความเป็นแม่ของหล่อนเท่านั้น แต่ทว่าเด็กชายผู้นี้ได้ทำให้หล่อนรู้สึกถึงคุณค่าของตนเอง จากที่เคยคิดว่ามันไม่มีนับตั้งแต่ออกจากงานประจำมาอยู่บ้าน ดังความรู้สึกว่า “เกิดเทียงคือสิ่งที่มาทำให้ชีวิตของหล่อนเต็มขึ้น หลังจากที่รู้สึกว่ามันพร่อง มันโหวงเหวงจนกระทั่งหล่อนเคืองคว้างเหมือนลูกโป่งลอยเกะกะไปตามกระแสลม โดยที่หล่อนเองก็ไม่รู้ว่าหล่อนต้องการอะไร”^{๒๗}

ด้วยลักษณะนิสัยเดิมของใจจันทร์ที่เป็นคนรักลูก และให้การดูแลเอาใจใส่ลูกอย่างดีเสมอ เมื่อมีหลาน ใจจันทร์ก็ทุ่มเทความรัก การดูแลเอาใจใส่อย่างเต็มที่ เมื่อเกิดกรณีที่ใจจันทร์เข้าใจว่าเกิดโพชурย์ผู้เป็นแม่จะเอาลูกคืน เธอก็พยายามพูดโน้มน้าวให้เห็นข้อดีของการที่หลานอยู่กับย่า ทั้งยังตั้งใจว่าแม้ต้องเสียเงินเท่าไรก็จะไม่ยอมให้ใครเอาหลานไปจากเธอ แสดงให้เห็นถึงความรัก ความห่วงหาที่เธอมีต่อหลาน “ฉันสังหรณ์ว่าบางทีเขาอาจจะเอาไว้หู่เราทีหลัง เพราะเขามาเห็นกับตาแล้วว่าเรารักลูกเขามาก” รักษาพูดง่าย ๆ ว่า “ถ้าเขาอยากได้เงินพอสมควรก็ให้เขาไป แต่ถ้าจะหู่

^{๒๕} ศรีฟ้า ลดาวัลย์, สมการวิทย์, หน้า ๒๔๕.

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐๑.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑๖.

เอามาก ๆ เราไม่มีปัญญา ก็ให้เขาเอาลูกเขาไปเลี้ยงเอง หมดเรื่อง” “ไม่ได้ นะคะ หลานของเราทั้งคน ถึงยังงั้นเราก็ต้องเอาไว้ เห็นท่าทางเขาแล้ว ฉันไม่เชื่อเลยว่าเขาจะเลี้ยงเกิดเทิงให้สุขสบายได้เท่ากับเราเลี้ยง”^{๖๘}

ผู้เขียนนำเสนอให้ผู้อ่านรู้จักใจจันทร์ว่ามีอุปนิสัยรักเด็ก อีกทั้งด้วยความอ่อนโยนในใจทำให้ใจจันทร์ยังรักและผูกพันกับเกิดเทิงมาก แม้จะรู้ความจริงว่ามีไซ่หลานของตน ดังนั้นเมื่อเก็จไพฑูรย์ผู้เป็นน้าสาวที่เลี้ยงเกิดเทิงมาตั้งแต่เกิด โดยที่ใครต่อใครเข้าใจว่าเป็นแม่นั้น บอกให้แม่ของหล่อนนำเกิดเทิงมาคืนใจจันทร์ก่อน เพราะเก็จไพฑูรย์ต้องการฝากให้ใจจันทร์เลี้ยงเช่นเดิม ผู้ผ่านจะเห็นความตื่นเต้นตึกตึกใจของใจจันทร์ได้อย่างชัดเจน จากการบรรยายลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออก นับตั้งแต่แต่งตัวก่อนเวลาด้วยความยินดี ป่าวประกาศให้ทราบโดยทั่วบ้านว่าเกิดเทิงจะกลับมา เพื่อบรรเทาความเศร้าของบุคคลในบ้าน

“หากเป็นสาว ๆ ใจจันทร์คงแทบจะเดิน แม้กระนั้นหล่อนก็ยังเก็บความตื่นเต้นดีใจไว้ไม่ได้ ต้องป่าวประกาศให้สดไต่กับถวิลรู้เรื่องทันที สองคนพลอยตื่นเต้นยินดีไปด้วยนักหนา เพราะคิดถึงคุณเกิดเทิงจนเหงาเศร้ากันไปทั้งบ้าน...ยังไม่ยอมพิน”^{๖๙}

พลอยพวงนัดใจจันทร์ไว้ห้าโมงเย็น หลังจากหล่อนเลิกงาน ใจจันทร์กลายเป็นคนเห่อ ลูกขึ้นแต่งตัวตั้งแต่สามสี่โมง”^{๗๐}

ความรักที่ใจจันทร์มีให้กับเด็กชายเกิดเทิง มิใช่เป็นรักเพราะความเป็นสายโลหิตเท่านั้น แม้เมื่อหญิงสูงวัยทราบแล้วว่าเด็กชายมิใช่หลานของตน ก็ยังคงความรักความเอ็นดูอยู่อย่างไม่เปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งยิ่งทวีความสงสารในชะตากรรมของเกิดเทิงด้วยซ้ำไป แสดงให้เห็นถึงจิตใจอันงดงามของหญิงผู้นี้

ผู้เขียนสร้างตัวละครคู่ขนานสองตัวนี้เพื่อให้เห็นความแตกต่างกันของปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกันของตัวละครทั้งสอง กล่าวคือ ปัญหาของพลโทพลโทแก่แล้ว

^{๖๘} ศรีฟ้า ลดาวัลย์, สมการวัย, หน้า ๔๔๖.

^{๖๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔๕.

^{๗๐} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

เกิดจากการเกษียณอายุโดยที่เขาไม่เคยได้เตรียมจิตใจหรือความพร้อมมาก่อน ดังนั้นเมื่อพลโทแก่แล้ว รู้สึกว่าตนเองไร้ค่า ไม่เป็นที่นับถือยกย่องในยศถาบรรดาศักดิ์เช่นก่อนออกจากราชการ จึงรู้สึก รั้งไม่ได้กับความเปลี่ยนแปลง ในที่สุดก็แสวงหาการเป็นที่ยอมรับในรูปแบบอื่น เพื่อพิสูจน์ให้สังคม เห็นว่า ตนเองนั้นเป็นผู้ที่มีคุณค่า ปัญหาของพลโทแก่แล้วไม่ได้รับการแก้ไขหรือใส่ใจจากบุคคลอื่นใน ครอบครัว เนื่องจากในขณะนั้นบุตรสาวทั้งสามมิได้อยู่ด้วย ชายสูงวัยจึงรู้สึกถึงความโดดเดี่ยว เพราะภรรยาก็มีกิจกรรมต่างๆ นอกบ้าน

ด้วยเหตุนี้เองพลโทแก่แล้วซึ่งอยู่ในสถานภาพเพศชาย อันเป็นเพศที่ได้รับการปลุกฝังเรื่อง ค่านิยมความเป็นลูกผู้ชาย จึงใช้วิธีการแก้ปัญหาความรู้สึกของตนเองด้วยการมีภรรยาใหม่ เพื่อแสดง ให้เห็นว่าตนนั้นยังมีคุณค่าและเป็นที่ต้องการ ดังจะสังเกตได้จากผู้เขียนใช้ศทางทหารนำหน้าชื่อ แทบทุกครั้ง การเรียกชื่อโดยมีคำนำหน้าเช่นนี้ แสดงให้เห็นนัยบางประการในเรื่องของความ ภาคภูมิใจในความเป็นทหารของตัวละคร ส่วนชื่อ "พลโทแก่แล้ว" ซึ่งแปลว่า กล้า อดอาจ เก่ง ว่องไว^{๑๑} ก็แสดงความกล้าหาญ เข้มแข็ง สมกับอาชีพ แต่ไม่เหมาะสมกับสภาวะจิตใจของตัวละครแม้แต่ย่อย กล่าวคือ "พลโทแก่แล้ว" นั้นแม้ว่าบุคลิกลักษณะภายนอกจะมีความภูมิฐานผึ่งผายเช่นนายทหารชั้น ผู้ใหญ่ จิตใจภายในกลับอ่อนแอ ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่กล้าหาญ เข้มแข็ง เช่นเดียวกับชื่อ แม้จะเป็นในช่วงระยะเวลาไม่นานหลังจากการเกษียณก็ตาม ต่อมาผู้เขียนได้สร้างให้ตัวละคร เช่นพลโทแก่แล้วมีพัฒนาการในการปรับตัวเข้ากับความเป็นไปของชีวิตได้ดีขึ้น จนในที่สุดตัวละคร สูงอายุตัวนี้ ก็ได้แสดงความเข้มแข็ง เด็ดขาด เช่นเดียวกับชื่อ

ส่วนปัญหาของใจจันทร์นั้น มีที่มาจากการเกษียณอายุก่อนกำหนดเช่นกัน ซึ่งเธอมิได้เตรียม ตัวเตรียมใจมาก่อน นอกจากนี้สภาพร่างกายที่กำลังเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ภาวะหมดประจำเดือน เป็นผล ให้สภาพจิตใจได้รับผลกระทบไปด้วย ใจจันทร์จึงมีลักษณะนิสัยเปลี่ยนแปลงไป มีอารมณ์แปรวนแปร แต่ทั้งนี้ปัญหาที่สำคัญยิ่งมีที่มาจากการที่ตัวหญิงสูงวัยผู้นี้ รู้สึกว่าตนนั้นไม่มีคุณค่า เป็นเพียงแม่บ้าน สูงอายุ ในขณะที่สามียังทำงานพร้อมทั้งมีหน้าที่การงานที่เจริญก้าวหน้า ดังนั้นใจจันทร์จึงพยายาม จัดการกับอารมณ์ความรู้สึกของตนเองด้วยการเข้าสังคม ซึ่งทำให้เธอเพลิดเพลินไปกับคำเยินยอ อันทำให้รู้สึกถึงความมีคุณค่าของตนเอง

^{๑๑} ศรีฟ้า ลดาวัลย์, สมการวัย, หน้า ๑๕๑.

ชื่อตัวละครก็เป็นเสมือนภาพแทนบุคลิกลักษณะของตัวละครตัวนี้ กล่าวคือ "จันทร" เป็นสัญลักษณ์แทนความนุ่มนวล เย็นตา อ่อนโยน เมื่อรวมเข้ากับ "ใจ" ก็แสดงให้เห็นถึงบุคลิกลักษณะของตัวละครที่มีใจอันอ่อนโยน มีเมตตากรุณา ทว่า "จันทร" นั้นก็มีข้างขึ้นข้างแรม เปรียบเสมือนพฤติกรรม ความรู้สึกของตัวละครตัวนี้ ที่มีช่วงระยะเวลาหนึ่งที่นับได้ว่าเป็น "ข้างแรม" เมื่อเจอปัญหาเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายอันส่งผลกระทบต่อจิตใจ แต่เวลาข้างแรมนั้นก็ไม่ยาวนาน ต่อมาใจจันทรจึงเป็นตัวละครที่ส่องแสงสว่าง นำทางความร่มเย็นให้แก่บุตรหลานและคนใกล้ชิดเช่นเดิม

ผู้เขียนสร้างความแตกต่างระหว่างตัวละครสองตัวนี้ เพื่อให้เห็นว่าใจจันทรไม่ถลำตัวไปกับปัญหาจนถึงขั้นหย่ำร้างเช่นพลโทแก้ว ด้วยสาเหตุสองประการ กล่าวคือ ประการแรก ใจจันทรอยู่ในสถานภาพเพศหญิง ที่ได้รับการหล่อหลอมค่านิยมในเรื่องคุณค่าของลูกผู้หญิง รวมไปถึงการประพฤติปฏิบัติในหน้าที่ของภรรยา ซึ่งเห็นว่าการที่ผู้หญิงนอกใจสามีไปมีสัมพันธ์เชิงชู้สาวกับผู้ชายอื่นนั้น ถือเป็นเรื่องที่ร้ายแรงทั้งในด้านศีลธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ประการที่สองคือ ครอบครัวของใจจันทรมีความสนิทสนมรักใคร่กลมเกลียวกันมากกว่าครอบครัวของพลโทแก้ว ดังนั้นทันทีที่ใจจันทรเกิดปัญหาขึ้น บุตรชายและบุตรสาวก็ได้ร่วมมือกันพยายามหาหนทางแก้ไข ปัญหาจึงสามารถทุเลาเบาบางลงได้

ด้วยเหตุนี้ตัวละครคู่ขนาน พลโทแก้วและใจจันทร จึงถูกสร้างขึ้นด้วยผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านเห็นถึงความแตกต่างของปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุทั้งสองเพศ และหนทางในการแก้ไขปัญหานั้นอาจจะเป็นการบอกกล่าวไปยังบุตรหลานหรือผู้อยู่ในวัยเยาว์ให้เข้าใจ เห็นใจ เพื่อการร่วมมือกันแก้ไขให้ต้องเกิดความแตกร้างในครอบครัว รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงสภาพปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากความไม่พร้อมในการยอมรับความเปลี่ยนแปลงในชีวิตของคนวัยเกษียณ เพื่อการเตรียมตัวเตรียมใจ ปรับความคิดให้ยอมรับกับสิ่งที่เกิดขึ้น

อย่างไรก็ตาม ตัวละครคู่ขนานเช่นพลโทแก้วกับใจจันทร ได้ทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นกับชีวิตนั้น จะสามารถแก้ไขได้ แม้ว่าจะมีความแตกต่างกันของปัญหา หรือมีแนวทางแก้ไขที่แตกต่างกันเพียงไร แต่ทว่าความร่วมมือร่วมใจ จนไปถึงความตั้งใจจริงในการหาหนทาง ก็จะนำมาซึ่งความสำเร็จของการคลี่คลายปัญหาให้ลุล่วงไป

ไมตรีและพุดซ้อน จากเรื่อง ถ่านเก่าไฟใหม่

ไมตรีกับพุดซ้อน ผู้สูงอายุวัยเจ็ดสิบกว่าปี ที่ผู้เขียนสร้างขึ้นมาคู่ขนานกัน โดยนำเสนอให้ผู้อ่านเห็นความเหมือนกันในหลายประการ เช่น มีช่วงอายุใกล้เคียงกัน มีผู้สูงอายุกว่าอยู่ในฐานะบิดามารดาให้ดูแลเช่นกัน นอกจากนี้ยังดูแลเลี้ยงดูหลานจนเปรียบเหมือนบุตรเช่นเดียวกัน ต่างกันตรงที่หลานของไมตรีนั้นเพศหญิง ในขณะที่หลานของพุดซ้อนเพศชาย

ผู้เขียนมิได้เพียงสร้างภูมิหลัง วิถีชีวิต ของตัวละครให้คล้ายคลึงกันเท่านั้น แม้กระทั่งปัญหาที่ตัวละครสูงวัยคู่นี้พบเจอก็ยังคล้ายคลึงกันมาก กล่าวคือทั้งสองต่างมีปัญหาหนักใจในเรื่องความรักที่หลานของทั้งคู่ไปรักคนที่ไม่เหมาะสมกับตนเอง ดังนั้นตลอดเรื่อง ตัวละครผู้สูงอายุทั้งสองจึงต้องพยายามแก้ไขเรื่องนี้

ผู้เขียนนำเสนอไมตรีชายสูงอายุวัยเจ็ดสิบสองปี แต่ยังคงมีร่างกายสูงใหญ่ ผิวดำ กิจกรรмыามว่างคือการอ่านหนังสือ นิยมปลูกต้นไม้แปลกๆ เช่น ปลูกต้นทิวลิป ไมตรีเป็นคนรักการเดินทางท่องเที่ยวเพราะถือว่าเป็นการเปิดโลกทัศน์ โดยพ่วงเอาบุญประดิษฐ์ผู้เป็นพ่อไปด้วย ดังที่ผู้เขียนแสดงผ่านบทสนทนาดังต่อไปนี้ “คุณบุญประดิษฐ์คงเดินทางไปหลายประเทศแล้วซินะคะ...” “หลายแล้วครับ... ญี่ปุ่น เกาหลี ฮองกง สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ ยุโรป อเมริกา...” ผู้ถูกถามเริ่มวางข้อขึ้นนับนิ้ว “แล้วที่ไหนอีก ไมตรี” “ฮาวาย อินโดนีเซีย...โอ๊ย..พอกับผมไปมาหมดแหละครับ อ้อ..ศรีลังกา อินเดีย เนปาลอีกโขพื่อ อิหร่านสมัยพระเจ้าชาห์ยังครองราชย์ก็ไป พม่าอีกล่ะ” ... “การท่องเที่ยวทำให้หูตาเรากว้าง ใจคอก็เบิกบาน”^{๓๖}

ในด้านการศึกษานั้น ผู้เขียนสร้างให้ตัวละครเช่นไมตรีเป็นผู้มีความรู้โดยได้รับการศึกษาถึงระดับมัธยมแปด ซึ่งสอดคล้องกับอุปนิสัยของตัวละคร ที่เป็นผู้ชอบแสดงความรู้ความคิดเห็นที่ลึกซึ้งคมคาย “พ่อผมเป็นคนจีน มาจากเมืองจีน มาอยู่สิงคโปร์พักหนึ่งแล้วเลยมากรุงเทพฯ มาได้แม่ เป็นลูกสาวคบดีคลองบางหลวงนี่เอง แม่ผมไทยแท้” คุณทวดผู้มีนามไก่อว่าบุญประดิษฐ์เล่าด้วยความภาคภูมิใจ “ผมจบแปดอัสสัมชัญแล้วเลยไปต่อสิงคโปร์”^{๓๗} นอกจากนี้เพื่อเป็นการปูพื้นฐานให้ผู้อ่านทราบว่าระดับการศึกษานานี้ ในสมัยก่อนนั้นนับได้ว่าเป็นผู้มีความรู้อย่างยิ่ง ผู้เขียนจึงได้บรรยายผ่านพุดซ้อนว่า

^{๓๖} กฤษณา อโศกสิน, ถ่านเก่าไฟใหม่, หน้า ๓๔๙.

^{๓๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๖.

“อ้อ” คุณพูดซ้อนคราง เข้าใจทันทีว่าทั้งพ่อทั้งลูกคุณนี้เป็นคนมีความรู้ ความรู้แต่ก่อนนั้น ไม่ต้องจบมหาวิทยาลัยดอก แค่มัธยมแปดนี่แหละก็ดีกว่า แน่กว่า กว้างขวางกว่าความรู้ชั้นมหาวิทยาลัยปัจจุบันหลายเท่า หากบอกใครว่า ‘จบแปด’ ก็จะไม่มีคนดูถูกได้เลยว่าไม่มีการศึกษา ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษของคนแต่ก่อนเป็นภาษาที่ ‘แน่น’ ไม่ประดักประเดิด พูดไทยนึกว่าพูดลาวอย่างสมัยใหม่”

ผู้เขียนนำเสนอให้เห็นว่า ไมตรีเป็นผู้เห็นคุณค่าของความรู้และได้นำเรื่องนี้มาปลุกฝังหลานสาว ให้เป็นคนรักการอ่าน ทั้งนี้เพราะเขามีความเห็นว่าคุณคนที่อ่านหนังสือนั้น จะมีโลกทัศน์กว้างไกล ดังที่ผู้เขียนบรรยายทัศนคติของตัวละครตัวนี้เกี่ยวกับเรื่องหนังสือว่า

“ยายก็อ่านหนังสือตั้งแต่เล็ก...ไม่ก็ขบก็จับอ่านหนังสือแล้ววรรณคดีนี่ตาให้อ่านหมดทุกเรื่องเลย เรื่องจริงเรื่องจินก็เหมือนกัน บทพระราชนิพนธ์ของล้นเกล้ารัชกาลที่ห้าที่หกอีก....ไม่มีให้พลาดได้ หนังสือพวกนี้เป็น “เพชรน้ำเอก” ทั้งนั้น บันทึกความรู้ต่างๆ ของกรมพระยาดำรงฯ พระยาอนุমানราชธนะ หรือปราชญ์คนไหนก็ตาม ถือว่าเป็นฐานคอนกรีตที่เราจำเป็นต้องปูให้ตัวเองก่อนออกเดินทางไปในโลก”

เพราะการที่มาตีได้รับการปลุกฝังจากคุณไมตรีให้เป็นคนรักการอ่านหนังสือนี้เอง เธอจึงเป็นผู้หญิงสมัยใหม่ที่มีกิจกรรมยามว่างที่เรียบร้อย นั่นคือการอยู่บ้านอ่านหนังสือ ไม่ตื่นนอนออกไปแสวงหาความสนุกสนานในบ้าน ทำให้มาตีเป็น “คนนิ่ง” และรู้จักคิด ซึ่งลักษณะเช่นนี้แตกต่างอย่างชัดเจนกับคนางค์น้องสาวต่างมารดาของมาตี ที่ได้รับการเลี้ยงดูจากบิดาและมารดาอีกแบบหนึ่ง ทำให้เมื่อคนางค์เกิดปัญหาในชีวิตครอบครัว ก็ไม่อาจจะควบคุมสติอารมณ์ได้

การวางพื้นฐานตัวละคร ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา หรืออาชีพ เหมาะสมอย่างยิ่งกับบุคลิกลักษณะของไมตรี ซึ่งมีความแหลมคม มองคนได้ทะลุปรุโปร่ง เห็นได้ชัดจากการที่คุณไมตรี

“ กฤษณา อโศกสิน, ถ่านเก่าไฟใหม่, หน้า ๑๒๘

“ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐๒.

เป็นคนแรกที่มองออกว่าปองใจเพื่อนของคนางค์น้องสาวต่างมารดาของมาคี เป็นพวกรักร่วมเพศ นอกจากนี้ด้วยอาชีพพ่อค้า ทำให้ไมตรีเป็นผู้เห็นคุณค่าของเงิน และระมัดระวังในการจับจ่ายใช้สอย ซึ่งเขาถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ เนื่องจากเห็นว่าผู้ที่ไม่มีความวินัยในการใช้เงินจะเป็นผู้ที่ต้องประสบความลำบากในบั้นปลายอย่างแน่นอน ดังเหตุการณ์ที่หลานสาวมาขอแลกเช็คให้กับคนรัก ไมตรีจึงตักเตือนว่า “เฮ้...เอาไปให้แฟนซะ” ท่านบอกเรียบๆ “แล้วเดือนเขาเรื่องใช้เงิน...หาได้ร้อย ใช้อย่างมากสักแปดสิบบ เหลืออีกยี่สิบต้องรู้จักเก็บออมเมื่อขาด ข้าวของเดี๋ยวนี้มันแพง ค่าสังคัมก็แพง เราอย่าเที่ยวได้ตื่นเดินเหินไปกะมันนั๊ก กระเป๋าขาดแล้วประกาย ไอ้การที่จะบากหน้าไปเที่ยวกู๋ยืมใคร ฟังพาใคร ก็ไม่ใช่่ง่ายๆคล่องๆอย่างคิดหรอก” “ไม่จั้นพวกแขกจะร่ำรวยจนกลายเป็นนายทุนใหญ่ เบื่อเริ่มเท็มละ จริงไหมหนุ”^{๖๖}

ด้วยความคุ้นชินกับการแสดงความเห็น ชี้นำแนวทางถูกผิดเพื่อแก้ไข ชายสูงอายุจึงเป็นนักวิจารณ์ด้วย ไม่เว้นแม้แต่เรื่องรสอาหาร เพราะไมตรีมีความคิดว่าการรับประทานอาหารดีมีรสชาติอร่อยเป็นความสุขพื้นฐานของชีวิตที่ควรมี เพื่อจะได้มีร่างกายแข็งแรงใจทำเรื่องที่สำคัญ ดังนั้นไม่ว่าชายสูงวัยผู้นี้ราคาญในนิสัยช่างพูด จู้จี้จุกจิกของมณฑลลูกสาวเพียงไร แต่ก็แสดงความชื่นชมในความเป็นแม่ศรีเรือนของบุตรสาว อาจกล่าวได้ว่าไมตรีเป็นชายสูงวัยที่มีระเบียบแบบแผนในการใช้ชีวิต จึงรับไม่ได้กับความ “ง่าย” ของสิ่งต่างๆ ในปัจจุบัน ดังที่หลานสาวคิดว่า

“แท้จริง มาคีชินแล้วกับนิสัยละเอียดลออของผู้ใหญ่ในครอบครัว ท่านเหล่านี้ไม่เคยใช้ชีวิตแบบ ‘อะไรก็ได้’ เหมือนคนรุ่นหล่อน ท่านต่างก็พิถีพิถัน จัดทำ เรียนรู้จริงจังนับตั้งแต่การกวาดบ้าน วิธีจับไม้กวาดไล่ผงตั้งแต่ผงขึ้นใหญ่ไปจนถึงฝุ่นละอองซึ่งแทบจะมองไม่เห็น แต่คนสมัยเก่าเห็น ยิ่งถ้าได้รับการอบรมบ่มนิสัยสืบทอดกันมาจากสกุลวงศ์ที่มีระเบียบ ลูกหลานก็จะได้รับการฝึกปรือให้เป็นผู้จริงจังและทำเป็น”^{๖๗}

ตัวละครสูงอายุเช่นไมตรี ไม่เหมือนผู้สูงอายุบางคนที่มีเอร็ดและเป็นห่วงบุตรหลานมาก ก็จะพยายามหวงแหนไว้กับตัว ด้วยกลัวผู้ชายที่เข้ามาในชีวิตจะทำให้บุตรหลานตนต้องเสียใจ แต่ผู้เขียนได้สร้างให้ไมตรีมีความคิดสติปัญญาเฉียบคม เห็นได้จาก ในประเด็นเรื่องคู่ครองของหลานสาว

^{๖๖} กฤษณา อโศกสิน, ถ่านเก่าไฟใหม่, หน้า ๖๔.

^{๖๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓๗.

ที่เขามีความปรารถนาคือให้มาคึกกับผู้ชายที่ติ่สักคนที่พอจะเป็นหลักในชีวิต และร่วมสร้างครอบครัวที่อบอุ่นกับเธอได้ เนื่องจากไมตรีมีความคิดว่า ผลไม้ทุกต้นจะได้รับการพุ่มพักดูแลเหมือนลูกอ่อน...รอคอยการแตกใบ ออกดอก ให้ผล แล้วเก็บเอาผลนั้นมาบำรุงบำเรอปากท้องด้วยความชื่นใจ มิได้คิดแยกแตกต่างไปจากการโอบอุ้มบุตรหลานให้เติบโตขึ้นมาจนกระทั่งมีงานทำมีเงินใช้ของตนเอง มีคู่ครองที่เหมาะสมพอที่จะตั้งครอบครัวโดยราบรื่น^{๘๔} ทว่าสำหรับไมตรีแล้ว นรายังไม่ใช่ "คู่ครองที่เหมาะสม" สำหรับหลานสาวของตน เนื่องจากเห็นว่าชายคนนี้มีคามไม่มั่นคง ทั้งยังมีเล่ห์เหลี่ยมที่ไม่น่าไว้วางใจ

เมื่อเหตุการณ์ในเรื่องดำเนินมาถึงจุดหนึ่งที่ปัญหาเรื่องความรักของผู้เป็นหลานสร้างความเสียใจให้แก่หล่อนเป็นอย่างมาก เนื่องจากคู่รักสร้างปัญหาทั้งเรื่องเงินและผู้หญิงอื่น ผู้เขียนได้ให้ไมตรีเปลี่ยนบทบาทจากคุณตาที่คอยตักเตือนและช่วยเหลือมาคึกแก้ไขปัญหา มาเป็น "ผู้ชม" ที่คอยดูว่าเหตุการณ์และปัญหาจะดำเนินไปถึงจุดสิ้นสุดอย่างไร ทั้งนี้มิใช่เพราะกลั่นแกล้ง แต่เพราะต้องการให้หลานสาวเรียนรู้ชีวิตด้วยตนเอง ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

แต่เมื่อถึงที่สุด...วิกฤติที่เกิดขึ้นกับหลานได้ร้องบอกเขาว่าถึงเวลาอันควรแล้วไซ้...เพื่อให้ "ผู้คนโศกเสลาแต่อดีตได้เก็บไว้เป็นเครื่องเตือนใจจนตายจาก"คุณไมตรียกมือป้ายน้ำตาที่ซึมออกมาเติมหน้าตาซึ่งแม้มีร่องรอยเหยย่นโดยรอบบ้าง หากที่ดวงแก้วตรงกลางนั้นยังเป็นประกายคมราวกับเส้นรอบวงอันชัดเจน...ถึงเวลาอันควรแล้วที่เขาจะต้อง "ใจแข็ง" เพื่อหวังจะให้ผู้เยาว์ได้รับรสชาติชีวิต และรู้จัก "คน" ก็ชอบที่ปล่อยให้หล่อนเดินไปหกล้มหัวร้างข้างแตกถูกกระแทกกระทั้นด้วยน้ำมือและน้ำใจคนด้วยกัน ไม่เช่นนั้น หล่อนก็จะยืนอยู่ในโลกที่บางเสี้ยวโหดร้ายนี้ไม่ได้นาน^{๘๕}

ผู้อ่านจะเห็นได้ว่าการแก้ไขปัญหามาของไมตรีมีความหลากหลาย และปรับให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้รู้จักปล่อยวางเมื่อถึงเวลาที่ควรทำ ก็ไม่เข้าไปก้าวก่ายและให้โอกาสหลานในการตัดสินใจกับปัญหาในชีวิตของตนเอง การปล่อยให้หลานสาวเผชิญหน้ากับปัญหาด้วยตนเอง ทั้งนี้ก็เพื่อแสดงให้เห็นความมองการณ์ไกลของเขา ซึ่งรู้ว่าตนเอง

^{๘๔} กฤษณา อโศกสิน, ถ่านเก่าไฟใหม่, หน้า ๓๐๕.

^{๘๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓๔.

ไม่อาจอยู่แก้ไขปัญหาทุกปัญหาให้กับผู้เป็นหลานได้ จึงจำเป็นต้องปล่อยให้มาศิเรียนรู้ แก้ไขปัญหาให้ได้ด้วยตนเอง เพื่อที่เธอจะเติบโตขึ้นเมื่อเดินผ่านประสบการณ์ชีวิตที่เลวร้าย

ผู้เขียนนำเสนอภาพพุดซ้อนให้ผู้อ่านเห็นว่า พุดซ้อนเป็นสตรีสูงอายูปร่างใหญ่ อารมณ์แจ่มใส อยู่เสมอ เห็นได้จากการขบยั่วแหย่คุณหญิงตลับผู้เป็นมารดาของสามี ทั้งยังเป็นญาติของเธออีกด้วย ซึ่งลักษณะส่วนนี้คล้ายคลึงกับไมตรี เนื่องจากไมตรีเองก็ชอบที่จะต่อปากต่อคำกับบุญประดิษฐ์ ผู้เป็นพ่อเช่นเดียวกัน เพราะทั้งคู่เห็นว่า การสนทนาได้ตอบกับผู้สูงอายุนั้น ทำให้ผู้สูงอายุทราบถึงความสนใจ เอาใจใส่ สนับสนุนมคฺนเคย และเห็นคุณค่าความสำคัญ มิใช่แค่เพียงให้การดูแลทวงร่างกายไปตามหน้าที่เท่านั้น

นอกจากนี้พุดซ้อนยังเป็นหญิงชราที่พยายามลดช่องว่างระหว่างวัยด้วยการทำตัวให้กลมกลืนกับลูกหลาน และพยายามย้าตัวเองให้รู้ตัวในความแก่ของตน เพื่อจะได้ไม่พลั้งเผลอทำให้ลูกหลานรำคาญ“ฉันเจียมตัวนะยะ” เธอว่า “เรามันคนแก่ คนเก่าคนก่อน สติปัญญาล้าหลัง ความคิดล้าสมัยตามใครไม่ทัน”^{๘๐} ดังนั้น ลักษณะของพุดซ้อนในสายตาของตัวละครตัวอื่น เช่นมาศ ก็เป็นหญิงสูงอายุที่มีท่าทางมีความสุขกับชีวิต ไม่เคร่งเครียด มีอารมณ์แจ่มใสเสมอ กล่าวได้ว่าเป็นคนชราที่มีสุขภาพจิตดีเยี่ยม ซึ่งอาจเพราะมีลูกหลานคอยดูแลให้ความรักความเอาใจใส่ รวมทั้งฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี ทำให้ตัวละครสูงอายุผู้นี้แก่อายมีความสุข “เธอเข้มขึ้นไม่ต่างจากคุณตาคุณทวดของหล่อน ผมสีดำแซมขาวทรงดอกกระพุ่มตั้งเป็นพุ่มสวยอยู่เหนือหน้าผากที่มีรอยบางๆ พาดอยู่สีรอยเป็นรอยจารึกอันน่าภาคภูมิใจของการเดินทางบนถนนชีวิต...ที่ผ่านมาแล้วไกลนัก ดวงตาโตฉายประกายรื่นเริง ปากหนาเต็ม แก้มอ้มคล้ำแต่สดใส ร่างท้วมเนื้อแน่น สวมเสื้อกระโปรงติดกันหลวมๆ แขนสั้นทรงกระสอบเนื้อเบาสบายสีนวล ประดอกลายเรือใบสีฟ้าสลับแดง”^{๘๑}

ในขณะที่กิจกรรมยามว่างของไมตรี คือการอ่านหนังสือ และปลูกต้นไม้ กิจกรรมยามว่างของคุณพุดซ้อน คือการชมมหรสพต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นละคร คอนเสิร์ต และเธอก็ยังเป็น “นักวิจารณ์” เช่นเดียวกับไมตรี เธอไม่ยอมรับ “ความง่าย” ของคนสมัยใหม่เช่นกัน เช่นนักแต่งเพลงที่ผันตัวมาเป็นนักร้อง คุณพุดซ้อนก็จะวิจารณ์ว่าไม่เหมาะ เพราะคนที่แต่งเพลงเพราะไม่จำเป็นต้องร้องเพลงเพราะเสมอไป

^{๘๐} กฤษณา อโศกสิน, ถ่านเก่าไฟใหม่, หน้า ๓๖๐.

^{๘๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔๐

โดยปกติวิสัยแล้วพูดซอห์นเป็นคุณย่าใจดี แต่ก็มีได้ตามใจหลานทุกเรื่อง ถ้าเรื่องใดที่หญิงสูงวัยเห็นว่าไม่เหมาะสม ไม่ถูกต้องตามประเพณีและศีลธรรม เธอก็จะแสดงความไม่เห็นด้วย คัดค้านและห้ามปรามอย่างสุดความสามารถ เช่น เหตุการณ์ช่วงที่อุณากรรณมีปัญหาเรื่องไปชอบพอรัชดาหญิงผู้มีสามีแล้ว หรือตอนที่คุณพูดซอห์นรู้ว่านางเป็นแฟนของมาตี ก็ห้ามมิให้หลานสาวไปยุ่งเกี่ยวกับนราอีก

ผู้เขียนสร้างตัวละครคู่ขนาน ไมตรีและพูดซอห์นนี้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงวิธีการแก้ปัญหาของบุคคลทั้งสอง อันมีความแตกต่างกันในเรื่องสถานภาพทางเพศ กล่าวคือ ในขณะที่ไมตรีมีวิธีการแก้ปัญหาที่หลากหลาย มีความยืดหยุ่น แต่เมื่อเรื่องดำเนินไปถึงที่สุด ไมตรีก็สามารถปล่อยวางให้เหตุการณ์เป็นไป ด้วยคิดว่าเป็นบทเรียนให้หลานสาวได้เรียนรู้ความเป็นไปของชีวิต พร้อมทั้งฝึกแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ด้วยความเด็ดขาดตามบุคลิกลักษณะของเพศชาย ในขณะที่พูดซอห์นนั้น ด้วยความกังวล คิดมาก พร้อมทั้งอ่อนไหวแบบสตรี เธอจึงไม่อาจยินยอมให้อุณากรรณจัดการแก้ไขปัญหาเรื่องความรักนี้ด้วยตนเอง ดังนั้นพูดซอห์นจึงพยายามทำทุกวิถีทางที่จะทำให้หลานชายจบความสัมพันธ์อันชู้สาวกับหญิงผู้มีสามีแล้ว

บุหงา และพจน์ จากเรื่อง *เส้นไหมสีเงิน*

ผู้เขียนสร้างตัวละครคู่ขนานสองตัวนี้ ให้มีชีวิตตามวันและวัยคู่เคียงกันมา นับตั้งแต่แต่งงาน จากนั้นมาสร้างเรือนหออยู่ใกล้เคียงกัน จึงมีความสัมพันธ์กันในฐานะเพื่อนบ้านตั้งแต่สมัยหนุ่มสาว จากนั้นเมื่อวันเวลาผ่านไป ต่างฝ่ายต่างมีบุตร สามีและภรรยาของทั้งสองฝ่ายเสียชีวิต บุหงาตัวละครฝ่ายหญิงก็เดินทางไปพำนักกับบุตรที่อื่น จนกระทั่งในบั้นปลายก็กลับมาอยู่บ้านเดิมของตน ซึ่งให้มูลนิธิหนึ่งเช่าเป็นเวลานับสิบปี มิตรภาพระหว่างเพื่อนบ้านจึงได้เริ่มต้นขึ้นอีกครั้ง

บุหงาคือสตรีวัยหกสิบปลาย อยู่ในสถานภาพม่ายเพราะสามีเสียชีวิต แต่ก็ในขณะที่ลูกๆ ทุกคนเติบโต ผู้เขียนสร้างให้ตัวละครผู้นี้มีฐานะดีมาแต่เดิม ดังที่บุญศรีตัวละครซึ่งเป็นเพื่อนบรรยายภาพบุหงาในความคำนึงว่า “เพื่อนเก่าแก่ด้วยกันยังจำได้ว่าบุหงาเป็นคนสวย และเกิดมาสบาย ถึงพ่อแม่ไม่ร่ำรวยอะไร แต่ก็เลี้ยงลูกด้วยความเอาใจใส่อย่างดี เมื่อโตเป็นสาวพ่อแม่ก็จัดการให้สมรสไปกับผู้ชายฐานะดีพอจะเลี้ยงดูภรรยาได้ตลอดชีวิต ต่อมาบุหงามีลูกสาวสอง ลูกชายสอง นับว่ามีชีวิตครอบครัวที่สมบูรณ์จนน่าอิจฉา”^{๖๖} เหตุเพราะบุหงาเป็นผู้ที่ได้รับการดูแลเป็นอย่างดี

^{๖๖} ว. วจนิจย์กุล, *เส้นไหมสีเงิน*, หน้า ๑๒.

มาตลอด ทำให้สตรีสูงวัยผู้นี้มีลักษณะนิสัยอ่อนโยน พุดจาไพเราะ ตามใจผู้อื่นที่อยู่รอบตัวเสมอ มีจิตใจดี เอื้อเฟื้อ และเมื่ออายุมากขึ้น เธอก็เพิ่มนิสัยคิดมาก และชอบกังวล อาจเพราะความไม่มั่นใจในอนาคต เพราะประจักษ์ชัดแล้วว่าลูกทั้งสี่คนไม่มีใครสามารถเลี้ยงเธอให้มีความสุข ความสบายได้เลยแม้แต่คนเดียว

บุหงาเป็นมารดาที่ให้ความรัก การดูแลเอาใจใส่ และตามใจบุตรทั้งสี่คนมาก จนทำให้ทุกคน คุ่นชินกับการเรียกร้องโดยไม่คำนึงถึงการตอบแทน เช่น อุบลวรรณ เมื่อสามีป่วยต้องการคนช่วยดูแล บ้าน ขณะที่หล่อนต้องไปเฝ้าสามีที่โรงพยาบาล เนื่องจากไม่ไว้ใจหากต้องให้คนรับใช้เฝ้าบ้านเพียงลำพัง อุบลวรรณจึงขอร้องให้มารดาเดินทางไปกลับเพื่อดูแลบ้านตน ด้วยความเหน็ดเหนื่อยจากการเดินทางบุหงาจึงล้มป่วย โดยที่บุตรสาวไม่ใส่ใจ ดังที่ผู้เขียนบรรยายผ่านตัวละครซึ่งเป็นแม่ครัวของบุหงาว่า “คิดดูนะหนู คุณผู้หญิงไปทุกวัน...ทุกวัน นั่งแท็กซี่ไปเองนะหนู แดดก็ร้อน กลางคืนกลับมานอนที่นี่เพราะห่วงบ้าน ไปมาอยู่เจ็ดแปดวันเลยเป็นไข้ไปเลย”^{๙๙} บุตรสาวคนโตก็เช่นกัน เมื่อเกิดปัญหาเรื่องเงิน ก็จะไม่เรียกร้องขอความช่วยเหลือจากมารดา โดยใช้เล่ห์เหลี่ยมต่างๆ ทั้งที่บุหงาก็ทราบดี แต่เพราะไม่ต้องการยอมรับความเป็นจริง ดังที่ผู้เขียนแสดงความรู้สึกของบุหงาออกมาว่า “...ความเศร้าใจก็ยังแฝงอยู่ เพราะตระหนักว่าความรักของจงกลณี ไม่ได้เกิดจากความกตัญญูเพียงแต่ออกมาในแง่ที่ว่า พ่อแม่เป็นบ่อน้ำที่ดื่มได้ไม่มีวันหมด”^{๑๐๐}

ผู้เขียนแสดงให้เห็นว่าเพราะความอ่อนแอของบุหงา เป็นเหตุให้มีปัญหาเกิดขึ้นในชีวิตเพราะบุตรครั้งแล้วครั้งเล่า ในที่สุดตัวละครผู้สูงอายุเช่นบุหงาก็เกิดการเรียนรู้ที่จะแก้ไขปัญหานั้น ด้วยการพยายามเปลี่ยนแปลงตัวเธอเองให้มีจิตใจเข้มแข็ง เพื่อจะได้เป็นหลักให้แก่หลาน รวมทั้งปรับปรุงวิธีการเลี้ยงดูบุตร ให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

“ถ้าไม่ใช่แม่ ก็คงดูลูกไม่ออก แล้วแม่นี้แหละดูลูกตามความเป็นจริงได้ยากที่สุด เพราะความรักเข้ามาบดบังเป็นม่านบังตาเสีย ลูกเองก็เห็นว่าลูกเพียงแต่อ่อนแอ ลูกโกหกก็คิดว่าลูกไม่ได้ตั้งใจ หรือลูกจำเป็นต้องปิดบังพ่อแม่ ลูกไม่รับผิดชอบ ไม่เป็นผู้ใหญ่ แม่ก็เห็นว่าลูกยังเป็นเด็กเล็ก ๆ พ่อแม่ยิ่งเพิ่มความห่วงใยทะนุถนอมมากขึ้น ทั้งหมดนี้บุหงาเพิ่งจะได้สติเอาตอนค่อนข้าง

^{๙๙} ว.วินิจฉัยกุล, เสน่ห์ไหมสีเงิน, หน้า ๙๙.

^{๑๐๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐๐.

อีกไม่กี่ปีก็อาจจะล้มหายตายจากไป ทำให้เธอตระหนักว่าไม่มี
ใครแก่เกินเรียน โดยเฉพาะการเรียนรู้ชีวิต^{๘๕}

ผู้เขียนเปิดตัวให้พจน์ชายสูงอาย่วยหกลีบปลาย เดิมมีอาชีพรับราชการ ปัจจุบันเกษียณอายุ
แล้ว ปรากฏแก่สายตาคนอ่าน ด้วยถ้อยคำบรรยายผ่านแพรวาผู้เป็นหลานสาวว่า “คุณตาเป็นผู้ชาย
รูปร่างสูงใหญ่ ยังดูแข็งแรงและอารมณ์ดีเหมือนเมื่อสมัยหนุ่ม ๆ แม้เส้นผมขาวโพลนไปทั้งศีรษะแล้ว
ก็ตาม เสียงคุณตายังก้องกังวาน ความจำยังแม่นยำและมองโลกในแง่ดีอยู่เสมอ^{๘๖}” ความเป็นผู้มี
อารมณ์เย็น มองโลกในแง่ดีของพจน์ ทำให้หลาน ๆ ทั้งสี่คนมีสุขภาพจิตที่ดี แม้ว่าจะมีฐานะทาง
ครอบครัวที่ไม่ได้ร่ำรวยนักก็ตาม แต่พจน์ก็ไม่เคยเห็นว่าเป็นเรื่องน่าอายหรือปมด้อย

คุณตาเป็นคนพูดเรื่องฐานะของตนได้โดยไม่รู้สึกรู้ว่าต่ำต้อย
ต้องปิดบังเพราะถือคติว่าได้ต่อสู้ชีวิตด้วยลำแข้ง ไม่เคยแบมือขอใคร
หรือว่าพึ่งพิงเบียดเบียนแรงงานและเงินของผู้อื่น คุณตาจึงตอบตาม
ตรงว่า

“เมื่อก่อนเราทำงานกันสองแรงทั้งผ้าเมี่ยงก็พออยู่กันได้ แต่ลูก
สาวผมตายแล้วหลานก็ตั้งสี่คน เงินเดือนพ่อเด็กเขาคนเดียวเลี้ยงไม่
ไหวหรอกครับ เขาก็เลยต้องไปทำงานที่โน่น เงินมันดีกว่าที่นี่มาก
ทนลำบากเอาหน่อยแค่นี้ไม่กี่ปี พอลูกสาวเรียนจบคนแรกก็ค่อยเบา
บ้าง อีกไม่กี่ปีก็คงจบกันหมดทุกคน ทนลำบากคิดถึงบ้านเอาหน่อย

“เมื่อเห็นอีกฝ่ายเจียบ คงจะเป็นเพราะสงสาร เห็นใจชะตา
กรรมที่บ้านนี้ประสบอยู่ คุณตาผู้ไม่ประสงค์จะรับฟังคำสั่งสารจากใคร
ก็บอกลา^{๘๗}

พจน์เป็นตัวอย่างของผู้สูงอายุที่เข้าใจในสถานการณ์ของตนเองในสภาพการณ์ปัจจุบัน พจน์จึง
พยายามไม่ทำตนเป็นภาระ หรือสร้างความลำบากใจให้แก่ลูกหลาน ดังเช่นเหตุการณ์ในตอนทีวีรัชพ่อ
ของหลาน ๆ เดินทางกลับมาจากทำงานที่ต่างประเทศ ชายสูงวัยชกกลับมาอยู่บ้านเดิมที่สกลนคร
โดยให้เหตุผลว่า “... ให้พ่อกลับไปเสียตอนนี้ละดีแล้ว ทุกคนได้คิดถึง อย่าให้พ่ออยู่จนกลายเป็น

^{๘๕} ว.วินิจัยกุล, เส้นไหมสีเงิน, หน้า ๑๖๖.

^{๘๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒.

^{๘๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕.

ส่วนเกินของบ้าน แล้วทุกคนก็เบื่อกันอยากให้พ้นบ้านเสียเร็วๆ เลย ยังงั้นมันเจ็บด้วยกันทุกฝ่าย
ครอบครัวคุณนี่ไม่มีที่สำหรับคนแก่อีกแล้ว พ่อรู้ดี”

ความเป็นผู้เข้าใจโลก เข้าใจชีวิตของพจน์ ทำให้บทบาทของเขาไม่ได้จำกัดไว้แค่การเป็นที่พึ่ง
ของหลานเท่านั้น แต่พจน์ยังได้กระทำหน้าที่ปียมิตรด้วยการช่วยเหลือเป็นที่ปรึกษาให้แก่บุหงาเมื่อ
เกิดปัญหา

“ครับ” คุณตาตอบให้คุณยายสบายใจ และเกิดความเชื่อมั่น

“อธิบายให้ลูกเข้าใจดีกว่า ผมว่าโตๆ กันแล้วน่าจะดิ้นรนช่วย
ตัวเองบ้าง ผมคิดว่าคุณใหญ่คงไม่อับจนนักหรอก อายุแค่นี้ยังสู้ได้
อีกมากขอให้คุณชะลอเรื่องขายบ้านไปก่อนก็แล้วกัน ตัดสินใจตอนนี้
แล้วมาเสียใจเอาทีหลังผมว่าไม่มีประโยชน์”

“ดิฉันนอนไม่หลับเลย” คุณยายสารภาพ

“ปากบอกว่าตัดใจ...ตัดใจ คือให้เงินทองมันหมด ๗ ไปเสีย
ลูกได้ไม่มากวนใจอีก แต่ก็ไม่วายนึกว่าถ้าอย่างนั้นเราลำบากแล้วจะ
พึ่งใครได้ ตาหนึ่งเองก็น่าสงสาร แก่น่าจะได้อะไรจากดิฉันไปเลี้ยงตัว
มากกว่าเป็นฝ่ายเลี้ยงยายเสียเอง แล้วแม่ของแกก็ไม่อินังซังชอบลูก
เลย แล้วยังแม่อุบลอีก แค่นี้เขาก็จะตัดเป็นตัดตายกับดิฉันแล้วจะไม่
ยุติธรรมกับเขา”

เมื่อคุณยายย้อนกลับไปรำพึงถึงเงื่อนปัญหา ซึ่งผูกแน่นอยู่ใน
บ้านอีก คุณตาก็พยายามคลี่คลายเท่าที่จะทำได้

“อย่าคิดให้มากเลยครับ กลุ่มเปล่า ๆ เดินมาทางนี้ถูกต้อง
แล้วละ ถ้าหากว่าคุณมอดมาหาเมื่อไร ก็ลองคุยดูอีกทีว่าจะช่วย
อะไรได้บ้าง”^{๘๘}

ชายสูงวัยผู้นี้มิได้มีแต่เพียงความคิดที่เฉียบแหลม เข้าใจแง่มุมของชีวิตเท่านั้น แต่พจน์ยังเป็น
ผู้ที่มีทักษะในการถ่ายทอดที่ดีอีกด้วย เช่นการที่พจน์พูดจากับมอดหลานชายของบุหงา ผู้ซึ่งถูกมารดา
เลี้ยงอย่างตามใจจนไม่เห็นแก่ใจใคร นอกจากตนเองเป็นที่ตั้ง ให้เข้าใจความรู้สึกของยายอย่างบุหงา
เช่น ถ้อยคำของคุณตาสะกิดใจชายหนุ่มแต่ไหนแต่ไรมาเขาไม่เคยสนใจความคิดของใครนอกจากของ

^{๘๘} ว. จินิจชัยกุล, เส้นไหมสีเงิน, หน้า ๓๑๓.

ตัวเองไม่เคยคิดแม้แต่ที่ว่า คุณยายของเขาก็เป็นมนุษย์มีหัวใจจิตหัวใจเหมือนกับเขา คุณตาเองตั้งแต่รู้จักกันมาช่วยให้เขาเข้าใจอะไรเพิ่มขึ้นหลายอย่าง โดยที่เขาไม่รู้ตัวว่าได้ซึมซับเอาความเข้าใจคนอื่นไว้ทีละน้อย เหมือนผืนแผ่นดินแห้งแล้งซึมซับน้ำที่ไหลรินลงไปทีละหยด^{๘๘}

คุณตาเช่นพจน์ ทำให้หลาน ๆ ทั้งสี่ที่แม่เสียชีวิต ส่วนพ่อก็ต้องไปทำงานอยู่แคนไกล ไม่รู้สึกขาดความอบอุ่นเลย เพราะพจน์ให้ความรัก ความห่วงใย การดูแลเอาใจใส่ รวมทั้งอบรมระเบียบวินัยให้แก่หลาน ๆ สั่งสอนทั้งในเรื่องการใช้ชีวิต การเรียน นิสัยใจคอ ความประพฤติ แต่ในขณะที่เดียวกันก็ไม่เข้มงวดจนเกินไป ให้หลานมีโอกาสได้ออกไปเรียนรู้ผู้คนและสังคมภายนอก การที่พจน์ให้เกียรติหลานในฐานะเดียวกับผู้ใหญ่คนหนึ่ง หลาน ๆ จึงให้ความเคารพ พร้อมทั้งไม่เคยคิดว่าความรักหรือความเป็นห่วงของตา เป็นเรื่องน่าเบื่อหน่าย แต่กลับซาบซึ้งเป็นอย่างดี ดังที่ผู้เขียนให้สการ์ผู้เป็นเพื่อนบ้าน บรรยายถึงความสัมพันธ์ระหว่างตากับหลานว่า

“กลับมาก็เจียบ ๆ หน่อยนะ ไม่ต้องโครมคราม ตาคงเข้านอนแล้ว”

ใหม่คำแอบกระซิบกับพี่สาวว่า“พั่นกันใหม่ คำว่าคุณตาไม่มีวันเข้านอนก่อนพวกเรากลับหรอก คงต้องคอยอยู่จนได้ แต่ว่าทำเป็นนอนไม่ให้เราว่าคุณตาคอยงั้นละ”

เสียงกระซิบของใหม่คำดังพอที่สการ์จะได้ยิน ฟังแล้วก็ต้องอมยิ้ม เขาคิดว่าคุณตาโชคดีที่มีหลานสาวชนิดไม่มีปัญหา หล่อนไม่ได้มองเห็นความห่วงใยของคุณตาเป็นความรู้สึกที่น่าเบื่อหน่าย และคุณตาก็คงเก่งด้วยที่เลี้ยงหลานโดยไม่มีช่องว่างระหว่างวัยอย่างหนึ่งที่เขาเห็นคือตาหลานบ้านนี้ต่างให้เกียรติกันและกันฝ่ายหนึ่งไม่ได้เห็นอีกฝ่ายเป็นคนแก่หมดสภาพเหมือนไม้ผุและฝ่ายนั้นก็ไม่ได้เห็นว่าคนรุ่นใหม่โง่เง่าอ่อนหัดไปเสียทุกอย่างจนต้องดักเตือนอบรม หรือทำอย่างไรก็ไม่ดีเท่าคนรุ่นเก่า ซึ่คิดกันอย่างนี้ก็อยู่กันไม่ได้ ไม่ว่าบ้านไหน^{๘๙}

^{๘๘} ว. วิจารณ์กุล, เส้นไหมสีเงิน, หน้า ๒๔๕.

^{๘๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๔๒.

พจน์จึงเป็นเสมือนตัวละครผู้สูงอายุในอุดมคติของผู้เขียน กล่าวคือ เป็นคนตาที่มีความคิดสติปัญญา มีอารมณ์มั่นคง ใจเย็น เป็นที่พึ่งที่ปรึกษา เข้าใจโลกและชีวิตได้ดี มีความรักความห่วงใยให้แก่หลาน อย่างพอเหมาะพอควร

ผู้เขียนสร้างตัวละครคู่ขนานสองตัวนี้ ให้มีคุณสมบัติที่เหมือนกันคือ ความเป็นผู้มีจิตใจดี ใจเย็น มีความรักความห่วงใยในตัวบุตรหลานอย่างมาก แต่ทว่าทั้งคู่กลับมีวิธีการเลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนต่างกัน โดยผู้เขียนแสดงให้เห็นว่าสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากความแตกต่างระหว่างเพศ กล่าวคือ ในขณะที่พจน์เด็ดขาด กล่าววาจาสั่งสอนเป็นครั้งคราวแต่หนักแน่น ไม่พูดพร่ำจวนนำเปื้อนหน่าย แต่บุหงาจะมีลักษณะนิสัยของผู้หญิงที่ค่อนข้างจุกจิกจู้จี้ เจ้าระเบียบ พูดเรื่องเดิมซ้ำไปมา นี่เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้เยาว์วัยกว่าซึ่งไม่เข้าใจธรรมชาติของผู้สูงอายุ เกิดความรู้สึกเปื้อนหน่าย ไม่เห็นในความหวังดีนั้น ดังเช่นผู้เขียนให้ยาตราแสดงความคิดความรู้สึกแทนวัยรุ่นว่า

“จะให้พูดยังไงดี มอดไม่ได้เกลียดคุณยาย..จะว่ารักก็คงไม่เชิง มอดไม่ได้สนิทกับคุณยายเหมือนพี่หนึ่ง แล้วคุณยายก็ไม่รักมอดด้วย”

“อ้าว ทำไมคิดยงั้นล่ะ” อุบลวรรณร้องออกมาด้วยความแปลกใจ

“จริงๆ” ลูกชายยืนยัน

“คุณยายเขม่นมอด แม่จำได้ไหม คุณยายว่ามอดตั้งแต่มาอยู่ด้วยใหม่ ๆ แล้วละ มอดทำอะไร คุณยายว่าไปหมด...มอดล้างมือก่อนกินอาหารซี มอดเก็บถุงเท้าใส่ตะกร้าซักได้ไหม มอดทำเตียงไม่เป็นหรือ”

เขาทำเสียงยี้ดๆ เลียนแบบคุณยาย

“มอดรู้มานานแล้วว่าคนแก่จู้จี้ แต่มอดทนไม่ไหวจริง ๆ แล้วต่างคนต่างอยู่ไม่ได้หรือ มอดไม่เคยไปวุ่นอะไรกับคุณยายสักครั้งเดียว ทำไมชอบมาวุ่นกับมอดนัก”^{๑๑}

^{๑๑} ว. วินิจัยกุล, เส้นไหมสีเงิน, หน้า ๑๑๘.

ในขณะที่ยาดราหฺลานชายของบุหงา ไม่สามารถจะอดทนฟังผู้เป็นยายอบรมสั่งสอนตักเตือน โดยไม่แสดงกิริยาอาการไม่พอใจหรือเบื่อหน่ายได้เลย แต่กับพจนียาดราหฺลนอดทนได้เนื่องจาก “คุณตาใช้น้ำเสียงเนิบๆ เบาหน้ายิ้มๆ อย่างอารมณดี ไม่ใช่มองลอดแว่นแข็งต่าหนีโทษอย่างคุณยาย ชายหนุ่มจะถูกขึ้นลงบันไดกลับบ้านเสียเดี๋ยวนั้นก็ทำไม่ได้ เพราะว่าคุณตาไม่ได้บ่นว่าเขาสักคำ ถ้าเขาทำนี่เสียกลายเป็นสะบัดสะบิ้งอย่างไม่เข้าท่าไป ยาดราหฺก็เลยนั่งฟังเฉย อาการเฉยแสดงว่าเขา ยอมรับ คุณยายถึงกับขยับแว่น มองหลานชายด้วยความอัศจรรย์ใจ”^{๙๖} ผู้เขียนพยายามแสดงให้เห็นว่า อาการคิดมาก ใจน้อย หรือค่อนข้างจุกจิกของผู้สูงอายุเป็นเรื่องธรรมดา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้สูงอายุเพศหญิง เนื่องจากมีลักษณะนิสัยช่างกังวล คิดมาก รวมไปถึงละเอียดรอบคอบประจำเพศ อยู่แล้ว ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า “คุณตาเห็นว่าคนแก่มีใจน้อย ยิ่งเป็นผู้หญิงแล้วยิ่งเพิ่มความจู้จุกจิก หนักเข้าไปอีก ลูกหลานที่ไม่เข้าใจก็มักจะเบือ”^{๙๗}

อย่างไรก็ตาม ลักษณะประจำเพศหญิงที่คุณยายเช่นบุหงามีอยู่อย่างครบถ้วนนั้น ก็มีข้อดีที่คุณตาอย่างพจนียต้องการนำมาใช้ในการเลี้ยงดูหลานทั้งสี่คนเช่นกัน เพราะชายสูงวัยเข้าใจดีว่า แม้ตนจะให้ความรักความเข้าใจ หรือเอาใจใส่แก่หลานเพียงไร บางครั้งก็จำเป็นต้องใช้ความอ่อนโยน นุ่มนวล ละเอียดรอบคอบของเพศหญิงเช่นกัน “คุณตาหวนคิดถึงภรรยาคู่ทุกข์คู่ยาก เธอไม่น่าจะด่วนจากไปเสียก่อน ถ้าหากว่าเธออยู่ คุณตาคงจะไม่เหงามากเท่านี้ คงจะมีเพื่อนเอาไว้ปรึกษาหารือ และช่วยเหลือเรื่องเลี้ยงหลานบ้างไม่มากนักน้อย เรื่องการเลี้ยงเด็กเป็นเรื่องของผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย ผู้หญิงจะละเอียดลออรอบคอบกว่า โดยเฉพาะเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ยังมีหลานสาวถึงสองคน”^{๙๘} ดังนั้น เมื่อมีบุหงา หลานสาวทั้งสองของคุณตาก็สนิทสนมและยึดเอาหญิงสูงวัยเป็นที่พึ่ง รวมทั้งขอคำปรึกษาในหลายเรื่อง ซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อนหรือเรื่องเล็กน้อยตามประสาผู้หญิง

อาจกล่าวได้ว่าตัวละครคู่ขนาน พจนียกับบุหงานี้ ผู้เขียนสร้างให้มีความแตกต่างระหว่างเพศ ด้วยต้องการจะนำเสนอให้เห็นว่า ความต่างกันของทั้งสองเพศ ต่างก็ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีบุคลิกลักษณะแตกต่างกัน ซึ่งต้องอาศัยความเข้าใจในธรรมชาติส่วนนี้จากบุคคลใกล้ชิด แต่ในขณะเดียวกัน การนำเสนอให้เห็นถึงความต่างอันมาจากลักษณะประจำเพศนี้ ก็เป็นการแสดงให้เห็นว่า คุณค่าของผู้สูงอายุไม่ได้ขึ้นอยู่กับเพศ ไม่ว่าจะเป็เพศใดก็มีความรักห่วงใยให้แก่บุตรหลาน

^{๙๖} ว. วิณิชยกุล, เส้นไหมสีเงิน, หน้า ๒๖๒.

^{๙๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๙.

^{๙๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๐.

เช่นเดียวกัน ทั้งยังสามารถใช้คุณลักษณะประจำเพศของตน สร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นแก่ตนเองและสังคมได้

ปูพตีและปูเครื่อง จากเรื่อง ตะเกียงแก้ว

ผู้เขียนสร้างให้ตัวละครทั้งสองตัว คือปูพตีและปูเครื่อง มีความสัมพันธ์กันในฐานะญาติและเพื่อนที่สนิทสนมกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน นับตั้งแต่สมัยที่ปูพตียังเป็นกำนันอยู่ที่ต่างจังหวัด จนกระทั่งย้ายครอบครัวมายังหมู่บ้านชานเมืองกรุงเทพมหานคร และสร้างบ้านอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน พร้อมด้วยเพื่อนสนิทอีกสองครอบครัว

ผู้เขียนนำเสนอภาพปูพตีชายสูงอายุวัยแปดสิบปี จบการศึกษาระดับมัธยมปลาย ด้วยบทบรรยายว่า "...นายพตี พลังดี ผู้หนุ่มแน่นหายไป เหลือเพียงปูพตีอายุแปดสิบเต็ม ตั้งตั้งแต่ตีสี่ ตีมน้ำบริสุทธิ์สามแก้ว เดินรอบสนามสองรอบ แล้วกลับมาตีมนร้อนหนึ่งแก้วแทนกาแฟ เพียรบังคับให้พองدنุหรือมาลิบปีเห็นจะได้..."*

บทบรรยายข้างต้นทำให้ผู้อ่านเห็นภาพของปูพตี ที่ดูแลเอาใจใส่ในสุขภาพของตนเองเป็นอย่างดี ไม่เพียงแต่วัตรปฏิบัติเรื่องสุขภาพเท่านั้นที่ปูพตีให้ความสนใจ แต่ตัวละครสูงอายุดังนี้ ยังมีคุณลักษณะนานาประการ ไม่ว่าจะเป็นความรอบรู้ ความรักความเอาใจใส่ที่มีให้แก่หลานๆ ความยุติธรรม ความมีระเบียบ และด้วยคุณสมบัติของผู้นำครอบครัวเช่นปูพตีนี้เอง จึงทำให้ปูพตีเป็นประจักษ์ตะเกียงแก้วส่องทางให้แก่ลูกหลาน ซึ่งไม่ใช่เพียงแค่ลูกหลานของตนเอง คือ พูกัน กับพานรองแค่นั้น แต่ปูพตียังได้ส่องสว่างให้แก่คนนำทางให้แก่ผู้มีปัญหาแทบทุกคน ไม่ว่าจะเป็นโกกิตา ผู้มีปัญหาในเรื่องความรักและการใช้ชีวิต กำมะหยี่ผู้ที่ได้รับความรักจากปูเครื่องมากเกินไปจนทำให้เธอต้องแบกภาระเรื่องปูไว้ทั้งหมด หรือแม้แต่ปูแก้ว ผู้ที่ไม่อาจละวางในเรื่องของลูกหลาน ตัวละครเหล่านี้ได้รับแสงส่องทางจากความคิดอันเฉียบแหลมของปูพตีทั้งสิ้น

ปูพตีเป็นคนมีอารมณ์ขัน พุดจาจลลาดหลักแหลมและมีมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งอาจเพราะปูพตีเคยเป็นกำนันมาก่อน เนื่องจากการเป็นกำนันในสมัยก่อนนั้นแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะอันโดดเด่นประการหนึ่งที่ผู้นำมวลชนต้องมีคือ ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความฉลาดหลักแหลม รู้กาลเทศะ ด้วยจุดเด่นของปูพตีในข้อนี้ ทำให้ครอบครัวพลังดี เป็นครอบครัวที่มีความสุข ทั้งยังเป็นเสมือน

* กัญญาสา, ตะเกียงแก้ว, หน้า ๓๗

ศูนย์กลางของอีกสองครอบครัวคือ ปู่แก่กับปู่เชื้อ ดังจะเห็นได้จากการบรรยายถึงความสัมพันธ์ของปู่ทั้งสาม

“ปู่ทั้งสามคนแตกต่างกัน...ปู่เชื้อพูดน้อย บางครั้งก็แทบไม่พูดเลย ปู่แก่พูดบ้าง เป็นลูกคู่ของปู่พลีได้พอสมควร แต่ไม่ถึงกับทันกัน ปู่ของเขาจึงกลายเป็นผู้นำความครึกครื้นมาสู่วงสนทนา นำความแหลมคมมาเป็นเสียงหัวเราะ นำความสดชื่นมาให้ญาติมิตรผู้รื่นเริงเองไม่เป็น”^{๙๖}

นอกจากนี้ปู่พลียังเป็นบุพการีที่เอาใจใส่ในบุตรหลาน ให้การดูแลอย่างใกล้ชิด แทบจะทุกเรื่องของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องภายนอก เช่น กิจการมารยาท หรือเรื่องภายในอย่างจิตใจหรือความคิดก็ตาม เพราะปู่พลีเห็นความสำคัญในเรื่องเหล่านี้อย่างยิ่ง ดังที่ผู้เขียนบรรยายความคิดของปู่หลานชายว่า “ปู่เป็นคนเจ้าระเบียบงานของปู่คือฝึกหลานให้รู้จักอดทน หนักเอาเบาสู้ ถึงเวลาเรียนต้องเรียน เมื่อเวลาเล่นมาถึง ปู่ปล่อยให้เขาและพานรองเล่นเต็มที่ กิจการมารยาทไม่ต้องพูดถึงปู่ไม่ปล่อยให้ผ่านตา”^{๙๗}

ไม่เพียงเฉพาะแต่บุตรหลานของตนเท่านั้น เนื่องจากปู่พลีเป็นผู้ที่ถึงพร้อมด้วยคุณธรรมเรื่องความเมตตา ดังนั้นจึงมีน้ำใจและความปรารถนาดีให้แก่ทุกคนรอบตัว ดังที่ผู้เขียนแสดงลักษณะนิสัยผ่านบทสนทนา ดังนี้ “ได้ง...ออกไปส่งพู่กับเชษฐุหน้อย ค่าแล้ว ส่งให้ถึงมือแม่มั่นด้วยนะ” ปู่ยืนดูหลานของญาติจนลับหายจากประตู “ไม่ได้หรรอกสมัยนี้ บ้านห่างกันแค่นี้ก็เถอะ” พู่ก็รู้สึกซาบซึ้งในความห่วงใยที่ปู่ย่ามีให้ ไม่เฉพาะลูกหลานของตัวเอง ยังเผื่อแผ่ไปถึงเครือญาติทั้งของตนและของอีกฝ่ายไม่วายเว้น”^{๙๘}

ผู้เขียนได้นำเสนอคุณลักษณะที่โดดเด่นของปู่พลีอีกข้อ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความมีวุฒิภาวะคือปู่พลีไม่มีความอหามาตแค้นเคือง ทั้งยังรู้จักการให้อภัย เช่นตอนที่ปู่เครื่องล้มป่วยเข้าโรงพยาบาล ปู่พลีก็ยังคงแสดงความมีน้ำใจออกมาว่า ปู่พลีไม่สมน้ำหน้าปู่เครื่องแม้แต่น้อย เมื่อหลานกลับจากโรงพยาบาลมาเล่าถึงอาการของเพื่อนและญาติ ปู่ของเขาก็ได้แต่พิมพ์ว่า “น่าสงสารไอ้เครื่อง

^{๙๖} กัญญาธิดา, ตะเกียงแก้ว, หน้า ๓๓๗

^{๙๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๖.

^{๙๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๕.

คนเรื่องมากที่รู้จักก็ยังมีทุกคน เอ็งก็รู้ใช่ไหมล่ะว่าคนเราก้าวเครียดมาก ไม่พอใจไปทุกเรื่อง ร่างกายมันก็จะหลังสารพิษออกมา แต่ถ้าทำใจสบาย ๆ รู้จักว่าความสุขคืออะไร ร่างกายก็จะหลังสารที่ช่วยให้กระปรี้กระเปร่าสดชื่นออกมา”^{๙๙} นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความตั้งมั่นในคุณธรรมเรื่องการให้อภัยแล้ว คำกล่าวของตัวละครสูงวัยตัวนี้ข้างต้น ยังแสดงให้เห็นถึงความรอบรู้เรื่องสุขภาพ แสดงให้เห็นว่าปูพลีเป็นผู้ที่ก้าวทันวิทยาการสมัยใหม่ ไม่ล้าหลังหรือตกยุค

ด้วยเหตุนี้ทำให้ปูพลีเป็นที่รักของทุกๆ คน ตัวละครสูงอายุเช่นปูพลี ไม่เพียงแต่คอยเอาใจใส่อบรมในเรื่องการใช้ชีวิตเท่านั้น แต่ทว่าปูพลีสามารถชี้แนะทุกคนในเรื่องการทำงาน แม้แต่กำมะหยี่กับโกกิลาลานของปูเครื่อง ก็ได้แนวคิดอันเป็นประโยชน์จากปูพลีมาใช้เป็นทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิต

วิถีการใช้ชีวิตของปูพลี เป็นตัวอย่างอันดียิ่งให้ลูกหลานเห็นว่า ผู้นำและผู้เป็นหลักของครอบครัวนั้นมีความประพฤติอันเหมาะสมยิ่ง ทำให้คนที่อยู่ภายใต้ชายคาเดียวกันมีแต่ความร่มเย็น เพราะปูพลีเป็นเหมือนหลักของบ้าน เป็นแสงตะเกียงที่ส่องทาง ให้ความสว่างแก่ชีวิต ชี้ให้เห็นทางอันเหมาะสมที่ควรเดิน เป็นกำลังใจให้คนรอบข้างต่อสู้กับอุปสรรคและปัญหาโดยไม่ย่อท้อ

ปูพลีจึงเปรียบเสมือนตะเกียงแก้ว ที่ส่องนำทางให้แก่ลูกหลาน บทบาทที่สำคัญยิ่งของปูพลีคือเป็นผู้นำทางความคิดให้แก่คนในครอบครัว และผู้ที่อยู่รอบข้าง ให้เห็นทางออกของปัญหาและดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผู้เขียนจะนำเสนอปูพลีโดยสร้างให้มีคุณสมบัติอันเพียบพร้อม เป็นผู้สูงอายุในอุดมคติ แต่ทว่าความสมบูรณ์แบบของปูพลี จะไม่เด่นชัดเท่าที่เป็นเลย หากขาดตัวละครคู่ขนานเช่นปูเครื่อง ซึ่งเป็นเสมือนผ้าดำที่นำมาเปรียบให้ผู้อ่านเห็นชัดว่าสีขาวนั้นงามบริสุทธิ์เพียงไร อย่างไรก็ตาม ตัวละครคู่ขนานเช่นปูเครื่องนับว่ามีความสำคัญมาก เพราะเป็นตัวละครที่ผู้เขียนตั้งใจสร้างขึ้นเพื่อนำมาแสดงให้เห็นความแตกต่างของผู้นำครอบครัว หรือผู้เป็นบุพการี ว่าครอบครัวจะมีความปรองดอง มีความสุขหรือไม่ ส่วนหนึ่งก็มาจากผู้นำเป็นสำคัญ ดังนั้น “ความผิดกัน” ของสองปู ทำให้บรรยากาศและสภาพการณ์ในครอบครัว ของครอบครัว “พลังดี” และ ครอบครัว “น้ำพล” ผิดกันไกล ดังที่ผู้เขียนให้โกกิลาลตัวละครผู้เป็นหลานของปูเครื่องกล่าวกับน้องสาวว่า “ปูพลีกับปูเราไม่

^{๙๙} กัญญาชลา, ตะเกียงแก้ว, หน้า ๑๔๔.

เหมือนกันเลยี่ ปู่พี่กันมันเป็นบ้า พี่ชอบมาก” ผู้เป็นพี่บอกอย่างติดอกติดใจ “บ้านพี่เขาอบอุ่น ไม่แห้งผากเป็นบ้าเหมือนบ้านเรา...บรรพบุรุษนี้ ใครว่าไม่สำคัญ เป็นรากเหง้าของชีวิตเลยเชียวะละ มีปู่ย่า ตายาย ใจคอคับแคบ เราก็พลอยเหมือนถูกมัดโยงติดกับชื่อ หรือไมก็เหมือนถูกปล่อยเกาะ”^{๙๐๐}

ปู่เครื่องเป็นตัวละครคู่ขนานที่ถูกสร้างขึ้น ด้วยผู้เขียนต้องการแสดงให้ผู้อ่านตระหนักชัดถึงความสำคัญของผู้นำครอบครัว หากผู้นำบกพร่องหรืออ่อนด้อยในการใช้ชีวิต และวิธีคิด อาจทำให้ครอบครัวเกิดปัญหาขึ้นได้ เช่นเดียวกับครอบครัวนำพลของปู่เครื่อง ที่ไร้ความสามัคคี ไม่ปรองดองกัน จนก่อให้เกิดปัญหานานาประการ ส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตของบุคคลในครอบครัว

ผู้เขียนสร้างให้ปู่เครื่องเป็นตัวละครที่มีความตรงกันข้ามกับปู่พลีแทบทุกประการ จนอาจกล่าวได้ว่า นอกจากการที่เติบโตมาในถิ่นที่เดียวกันและสนิทสนมกันมาแต่วัยเยาว์ บุคลิกลักษณะอย่างอื่นแทบไม่มีสิ่งใดที่เหมือนกันเลย ยกตัวอย่างเช่น ปู่พลีนั้นมีลักษณะนิสัยใจคอ ค่อนข้างนักเลงกล้าได้กล้าเสีย และไม่ตระหนี่ ซึ่งเป็นบุคลิกของความเป็นผู้นำ ดังที่ผู้เขียนบรรยายลักษณะผ่านทางตัวละครตัวหนึ่งว่า “ปู่พลีเมื่อสิบห้าปีที่แล้ว อายุราวหกสิบเศษ ถือว่าเป็นปู่ที่หล่อจัด...หล่อจนยังจำเขาได้ดี...ปู่ของพู่กันช่างพูดช่างคุยเป็นกันเองกับเด็ก ๆ ตรงกันข้ามกับปู่ของหล่อน...แม่เคยบอกว่าเพราะปู่พลีเคยเป็นกำนัน ต้องติดต่อกับชาวบ้านทั้งตำบล ต้องสนทนากับคนเดือดร้อน ต้องตะลอนไปพบผู้บังคับบัญชาตั้งแต่หัวหน้างานในจังหวัดจนถึงรัฐมนตรีในกรุงเทพฯ”^{๙๐๑}

ในขณะที่ปู่เครื่องนั้น แม้ว่าจะเคยประกอบอาชีพค้าขาย แต่ก็ได้ซึ่มซับนานิสัยของพ่อค้ามา แม้แต่น้อย ไม่ว่าจะเป็นวาจาที่ค่อนข้างกร้าวกระด้าง ด้วยความเอาแต่ใจตนเอง โดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่น ดังนั้นหากเมื่อใดที่เกิดความรู้สึกขัดเคืองไม่พอใจ ปู่เครื่องจะใช้วิธีด่าทออย่างหยาบคาย เช่น “เดี๋ยวกูตบชก..นั่งหวัด ไป..มึงไปเดี๋ยวนี้..แม่อย่างมึง อย่ามาให้กูเห็นหน้า”^{๙๐๒} นอกจากนี้ปู่เครื่องนั้นมีนิสัยตระหนี่ถี่เหนียว ใจคอคับแคบ เจ้าคิดเจ้าแค้นและค่อนข้างเห็นแก่ตัว ดังเช่นตอนที่ปู่เครื่องไม่ขอชื่อที่จากปู่พลี จึงโดนปู่พลีต่อว่า “มึงมันรู้มาก มึงอยากได้ที่ให้หลานมึง ก็แล้วหลานกูล่ะวะ ทำไมไม่คิดบ้าง ปลวกขึ้นสมองมึงไร”^{๙๐๓}

^{๙๐๐} กัญญาธิดา, ตะเกียงแก้ว, หน้า ๘๕.

^{๙๐๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๕.

^{๙๐๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๕.

^{๙๐๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๕.

ผู้เขียนแสดงพฤติกรรมที่เป็นสิ่งบ่งชี้ให้เห็นถึงความคิดอันคับแคบ รวมไปถึงการมีจิตริษยา ทำให้ปู่เครื่องไม่พอใจที่ย่าตาบป่วย เนื่องจากเห็นว่าทำให้ก้ำมะหยี่ซึ่งเป็นหลานรักและลูกคนอื่น ๆ สนใจย่าตาบ เป็นเหตุให้ปู่เครื่องลดความสำคัญลงไป แม้ในขณะที่ย่าตาบเสียชีวิต ความคิดคำนึงของปู่เครื่องที่มีต่อย่าก็บ่งชี้ความรู้สึกริษยาและจิตใจที่คับแคบของตน ดังนี้ “ห้าสิบปีที่อยู่ด้วยกันมา... มีทั้งรักทั้งชังทั้งภุมิใจและอิจฉา ย่าขึ้นปุตรม...ด้วยความไม่สมหวังในตนเอง...เนื่องจากเขาไม่เก่งเท่าย่า ไม่รวยกว่าย่า ไม่ดีเหมือนย่า...แม้เมื่อเปิดร้านชำ ถูกค้าประจำมาอุดหนุนเพราะมีย่า เธอเข้าใจ เจรจาเชื่อมไมตรี ซื่อสัตย์ต่อทุกคน...หากแต่ปู่มิใช่เช่นนั้น จึงทุ้มเสียงเสียงดังกันเนืองๆ ยืงนานปี ปู่เครื่องก็เก็บความเคืองชุนไว้ในใจ กลายเป็นตะกอนก้อนใหญ่นอนก้นชุนชันเมื่อถูกกวาน ปวนปั่นเมื่อถูกยั่ว”^{๑๐๔}

ความแตกต่างที่เด่นชัดอีกประการของตัวละครคู่ขนานสองตัวนี้คือ ในขณะที่ปู่ปลืแสดงออกให้เห็นเสมอว่ารักหลานทั้งสองคนเท่ากัน ทั้งยังพยายามรักษาไว้ซึ่งความยุติธรรม แม้แต่ในเรื่องการทำพินัยกรรมเพื่อแบ่งมรดกให้แก่บุตรทั้งสอง ดังคำบรรยายว่า “..ถึงได้บอกย่าเขาอยู่ตลอดเลยว่า ต้องแบ่งสมบัติให้เท่ากัน อย่างโรงงานทั้งเพียรและเพลินเป็นผู้ถือหุ้น แต่เพียรทำงานรับจ้างบริษัท ก็ได้เงินเดือนเป็นค่าแรงเหมือนคนทำงานทั่วไป แต่เพลินไม่ได้ เพลินได้แต่เงินปันผลเท่ากับเพียร...หรือที่ผืนนี้ก็เหมือนกัน ทำยที่สุดแล้วมาคิดกันใหม่ว่า จะแบ่งครึ่งดีหรือไม่ดี ให้เพียรกับเพลินคนละครึ่งถามเพลินแล้ว เพลินเขาไม่เอา เขาขอที่อื่น ที่ไหนก็ได้ที่ไม่ต้องมาอยู่แบบแบ่งครึ่ง...คือเพลินมันก็ไปของมันทางหนึ่ง เพียรก็ไปอีกทาง ผัวเพลินเขาได้ที่กับบ้านจากพ่อแม่มาอยู่แล้ว”^{๑๐๕} แต่ปู่เครื่องกลับลำเอียงอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ ตอนมีบุตรก็รักเครื่องคำซึ่งเป็นบุตรสาวมากกว่าบุตรชายอีกสองคน ต่อมาในชั้นหลานก็รักก้ำมะหยี่มากกว่าหลานคนอื่นเช่นกัน ทั้งยังแสดงความไม่ยุติธรรมนี้ออกมาอย่างเด่นชัด โดยไม่คำนึงถึงจิตใจของหลานแม้แต่หน่อย เช่น ความรู้สึกไม่พอใจ ไม่รักใคร่ ที่ปู่เครื่องมิให้แก่โกกิล่าผู้เป็นหลานสาว ชายสูงวัยผู้นี้ก็มิเคยละโอกาสที่จะแสดงออกมา ไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ใดก็ตาม ดังคำบรรยายเรื่องความคิดในการแบ่งมรดก อันเป็นความจงใจของผู้เขียนที่จะแสดงให้เห็นความตรงกันข้ามกันระหว่างตัวละครคู่ขนานสองตัวนี้อย่างเด่นชัด

“คือยั้งจักะปู่ชา...ยี่เองเป็นคนต้นคิด...คิดว่า...ปู่กับย่าน่าจะทำพินัยกรรมไว้ละคะ...ยี่กลัวมากเลยเรื่องพี่น้องทะเลาะกัน ลุงนึ่งกับอาคำจะคิดยั้งไถ่ ถ้าปู่ยกบ้านหลังนี้ให้ยี่...”

^{๑๐๔} กัญญาชลา, ตะเกียงแก้ว, หน้า ๓๓๘ - ๓๓๙.

^{๑๐๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๙๙.

“ทำไมหนูไม่เอาบ้านหลังนี้ล่ะลูก” เขาจึงเอ่ยถามหล่อน

“ปู่คิดว่ายุติธรรมไหมล่ะคะ...มีบ้านแค่สามหลัง..ให้หลานต้อง
เดียวกันสองหลัง...”

“ห้องไหน..”ทันใดนั้นปู่ก็ทำเสียงเซียวขึ้นมา

“ก็...ก็...” กำมะหยี่ตะกุกตะกักเมื่อนึกขึ้นได้ว่า ย่าเป็นผู้บอก
ยกบ้านหล่อนให้โกกิดา

“ก็บ้านยี่กับบ้านนี้ไงคะ บ้านยี่ให้พ่อ บ้านนี้ให้ยี่”

“ให้ผมหรือเปล่าล่ะฮะ” คำนำถถามยี่มๆ

“แล้วถ้าเอ็งตาย ต้องยกให้หนูยี่ด้วยนะ อย่าเอาไปยกให้ยี่
เอี้ยยมันล่ะ มันล้างผลาญฉิบหายหมด”^{๑๐๖}

เพราะความลำเอียงและลักษณะนิสัยที่มีข้อบกพร่องหลายอย่างของปู่เครื่องนี้เอง ที่ทำให้
ครอบครัวนำพลของปู่เครื่อง มีความแตกร้างกัน ทั้งระหว่างตัวปู่เครื่องกับย่าตาบ ระหว่างลูกๆ และ
หลานๆ ต่างมีข้อขัดแย้งและคับข้องใจในเรื่องต่างๆ กันไป ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

“กำมะหยี่ลงจากรถแล้ว ค่อย ๆ เปิดประตูเล็กที่หล่อนบอกเด็กรับใช้
ไว้ว่ายังไม่ต้อลือคฤณแจ พลางเหลียวไปทางบ้านปู่ เห็นว่าเจียบ จึง
มองเลยไปทางลุงคำนึ่งก็ยั้งเจียบสนิท เนื่องจากลุงกับป้าสะใภ้ไม่ค่อย
พอใจพ่อของเขา...ด้วยเห็นว่าลำเอียง ไม่เที่ยงธรรม หลานสามคน
เป็นชายล้วน ก็ยังไม่อินังซังชอบสักเท่าไร ป้าทองเกลียว ภรรยาลุง
คำนึ่งจึงมักพาลูกชายไปบ้านพ่อแม่ของเธอในวันหยุด อุดรังเอาลุง
คำนึ่งไปด้วย จนกระทั่งท้ายที่สุด พี่ชายน้องชายทั้งสามคนจึงสนิท
กับยายผู้เป็นม่ายมากกว่าปู่ผู้อยู่ในอาณาเขตเดียวกันนอกจากนี้ พี่
คนโตถึงน้องคนเล็กของพ่อหล่อนคือลุงคำนึ่งกับอาเครื่องคำก็มักนัดไป
คุยกันที่อื่น กำมะหยี่คิดขึ้นมาครั้งไรก็มีแต่ความกุ่มใจหงุดหงิด เหตุ
ไฉนครอบครัวหล่อนจึงไม่ปรองดองสามัคคีเหมือนครอบครัวปู่พลีแม่
เพียงครึ่ง”^{๑๐๗}

^{๑๐๖} กัญญาชลา, ตะเกียงแก้ว, หน้า ๓๑๙ - ๓๒๐.

^{๑๐๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๓.

ความลำเอียงของปูเครื่อง ก่อให้เกิดปัญหาในครอบครัวมากมาย นอกจากลูกหลานจะทำตัวเหินห่างเพราะไม่พอใจแล้ว แม้แต่ตัวกำมะหยี่ซึ่งเป็นหลานรัก ก็รู้สึกหนักใจในในความรักอันเหลือล้นที่ปูมีให้กับตัวเอง “หล่อนเป็นหลานรักของปู่ก็จริงแต่ความรักที่นี่ยาวรักรยี้่นี่ กลายเป็นดาบสองคม ประหัตประหารหล่อนอยู่ทุกวัน อันดับแรกได้แก่พี่สาวผู้ชมขึ้นหากว่าโกกิลาจะริษยาหล่อนจนเกลียดกัน หล่อนก็จะไม่แปลกใจแต่อย่างใดเลย จะอภัยให้โดยดี เนื่องด้วยรู้เห็นความเหลือมล้ำที่ปูมีต่อหลานว่า ไกลจนดูไม่กลับ อันดับที่สอง หล่อนกลายเป็นหลานที่ทั้งสูงและอาชวางตาทมหันได้ ถูกผู้ที่และถูกผู้น้องไม่สนิทกันเท่าที่ควร”^{๑๐๘} เนื่องจากทำให้กำมะหยี่ไม่สามารถสนิทสนมกับญาติพี่น้องได้เท่าที่ควรจะเป็น เนื่องจากเขาเหล่านั้นไม่พอใจในความ อยุติธรรมของปูเครื่อง แต่ก็ไม่อาจแสดงออกได้ด้วยเกรงใจในความเป็นบุพการี ดังนั้นจึงแสดงอาการขุ่นเคืองด้วยการมึนตึ๊งกับกำมะหยี่ ผู้ที่ทุกคนมองในแง่ร้ายว่าประจบเอาใจปูเพราะเห็นแก่ทรัพย์สินเงินทอง

ผู้เขียนได้ให้ตัวละครเช่นปูเครื่องแสดงพฤติกรรมและบทบาท ซึ่งเป็นไปในทิศทางที่ไม่เหมาะสม เพราะความลำเอียง รวมไปถึงลักษณะนิสัย วาจากระด้าง ปูเครื่องจึงเป็นผู้สร้างให้โกกิลาเกิดความรู้สึกต่อต้าน รวมไปถึงมีความคิดทำพยายลงดี มุ่งปฏิบัติในสิ่งที่ปูไม่ชอบ ความกระด้างและความคิดคับแคบของปูเครื่อง เป็นสิ่งผลักดันให้ลูกหลานพากันแยกตัวออกห่าง ดังที่ผู้เขียนให้ตัวละครเช่นย่าตาบผู้เป็นภรรยา สะท้อนออกมาว่า “ย่าตาบเล่าเรื่อย ๆ ไม่รู้สึกหม่นหมองที่ถูกๆพากันเหินห่าง เนื่องด้วยเข้าใจดีว่า เหตุเกิดเพราะปู”^{๑๐๙} ด้วยเหตุนี้เองครอบครัวนำพลของปูเครื่องจึงเป็นครอบครัวที่แตกร้าง ซึ่งผลของการกระทำนั้นก็มาสนองปูเครื่องในบั้นปลายของชีวิต เพราะคำพูดของบุตรสาวทำให้ปูเครื่องโกรธจัดจนเล่นโลหิตในสมองแตกเป็นอัมพาต เนื่องจากบุตรสาวชี้ให้เห็นถึงความบกพร่องของปูเครื่องที่ไม่ใส่ใจในย่าตาบ ภรรยาผู้ทุกข์คู่ยากเลยแม้แต่น้อย กระทั่งตรอมใจจนเสียชีวิต

แม้ว่าหลังจากที่ปูเครื่องเป็นอัมพาตแล้ว จะมีพฤติกรรมดีขึ้นเสมือนจะเข้าใจความเป็นไปของชีวิต และรู้จักให้อภัย ดังเช่น ตอนที่โกกิลาเดินทางไปลาปูเครื่องที่โรงพยาบาลเพื่อไปต่างประเทศ ผู้เขียนบรรยายภาพปูเครื่องผ่านความคิดคำนึงของโกกิลาว่า “ดวงตาทั้งคู่คลายความเกรี้ยวกราด คลายมิจอาทิจูที่เคยมีอย่างเข้มข้น คลายลงจนโกกิลาแทบไม่เชื่อว่านี่คือปูคนเก่า”^{๑๑๐} หากแต่เนื่องด้วยสุขภาพทางกายที่ย่ำแย่ ไม่อาจสื่อสารกับใครได้ ทำให้ปูเครื่องไม่อยู่ในฐานะที่จะเป็นหัวหน้า

^{๑๐๘} กัญญาธลา, ตะเกียงแก้ว, หน้า ๔๐๐.

^{๑๐๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙๕.

^{๑๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘๙.

ครอบครว และชี้ นำให้ลูกหลานเดินไปในทางที่ถูกที่ควรได้ ตะเกียงเช่นนี้เครื่องจึงไม่อาจจุดแสงสว่างไสวส่องทางให้แก่ครอบครวได้

อย่างไรก็ตาม การนำเสนอตัวละครคู่ขนานคู่นี้ อาจมิใช่เพียงแค่ต้องการแสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างความประพฤติที่เหมาะสม และความประพฤติที่ไม่เหมาะสม ของผู้สูงอายุ อันจะนำไปสู่คุณค่าของผู้ที่สามารถกระทำตนเป็นแบบอย่างในทางที่ถูกที่ควรให้แก่ลูกหลานได้เท่านั้น แต่ทว่าตัวละครสองตัวนี้ เปรียบเสมือนแบบฉบับของผู้สูงอายุที่ผู้เขียนนำเสนอให้สังคมพิจารณาว่าตัวละครแบบใดเป็นตัวละครที่มีคุณค่า และคุณค่านั้นมีที่มาเพราะเหตุอันใด

อาจกล่าวโดยสรุปว่า ตัวละครคู่ขนาน ปุทธิและปุเครื่อง ถูกสร้างขึ้นด้วยเหตุผลสองประการ ดังนี้ กล่าวคือ ประการแรก ผู้เขียนใช้ตัวละครทั้งคู่มาแสดงให้เห็นความแตกต่าง อันจะนำไปสู่การตระหนักในคุณค่าของตัวละครที่สามารถเป็นแบบอย่าง หรือชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องให้แก่บุตรหลานได้ ประการที่สอง ตัวละครทั้งคู่ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการแสดงทัศนคติของผู้เขียนที่มีต่อผู้สูงอายุ ในเรื่องคุณค่าของผู้สูงอายุว่า คุณค่าของผู้สูงอายุนั้นมีที่มาจากวัตรปฏิบัติที่ถูกต้องตามครรลองคลองธรรม ดังนั้นปุทธิและปุเครื่อง จึงเป็นเสมือนตัวละครแบบฉบับ ทั้งในด้านดีและไม่ดี ไว้ให้ผู้อ่านอันอาจเป็นผู้สูงอายุหรือไม่ก็ตาม ได้พิจารณาเรียนรู้ เพื่อเมื่อถึงเวลาที่ตนอยู่ในสถานภาพเช่นเดียวกัน จะได้สามารถปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง และเลือกหนทางเดินชีวิตของตนว่าจะดำเนินไปในทิศทางใด ระหว่างเส้นทางของปุทธิกับปุเครื่อง

๓.๒ กลวิธีการนำเสนอตัวละครรอง

ตัวละครรอง หรือตัวละครประกอบ (minor character) หมายถึงตัวละครที่มีบทบาทไม่มากเท่าตัวเอก แต่จะต้องมีการกระทำต่อเนื่องหรือเกี่ยวข้องกับตัวละครเอก อาจเป็นการกระทำที่สนับสนุนหรือขัดแย้งกับตัวละครเอกก็ได้^{๑๑๑} ซึ่งในที่นี้ผู้เขียนมีกลวิธีการนำเสนอตัวละครรองเพื่อสนับสนุนบทบาทของตัวละครเอกให้มีความเด่นชัด รวมไปถึงเป็นส่วนหนึ่งในการนำผู้อ่านไปยังจุดมุ่งหมายของเรื่องที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอ โดยสามารถแบ่งออกเป็น ๒ แบบ ดังต่อไปนี้

๓.๒.๑ กลวิธีการนำเสนอตัวละครรองเดี่ยว

กลวิธีการนำเสนอตัวละครรองเดี่ยว หมายถึง ผู้เขียนสร้างตัวละครผู้สูงอายุที่มีสถานะเป็นตัวละครรอง แสดงบทบาทในการสนับสนุนตัวละครหลัก โดยมีได้มุ่งหมายจงใจให้มีความคู่ขนาน

^{๑๑๑} ประทีป เหมือนนิล,วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. หน้า ๒๔.

กับตัวละครอื่นใดในเรื่อง ดังจะเห็นได้จากตัวละครต่อไปนี้ โพยมศรี จากเรื่อง กิ้งมัลลิกา บุญศรี จากเรื่อง เส้นไหมสีเงิน ป้าจิม จากเรื่อง ฝั่งแสงจันทร์ พรลภา จากเรื่อง www.คุณย่า.com

โพยมศรี จากกิ้งมัลลิกา

มัลลิกาเป็นตัวละครสูงวัย อายุราว ๖๐ กว่าปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีฐานะทางบ้านอยู่ในระดับดี แต่งงานและปัจจุบันอยู่ในสถานภาพม่าย หากแต่โพยมศรีไม่มีบุตร ดังคำบรรยายว่า “คุณโพยมศรีเป็นม่ายเหมือนเธอแต่ไม่มีลูกเลย มีแต่หลานซึ่งล้วนเป็นใหญ่เป็นโต เพื่อนคนนี้เป็นราชินีที่ดิน มีที่ดินมากกว่ากับสาวสวยมีเสื้อผ้า มีเคหาสน์ใหญ่”^{๑๑๖}

ตัวละครสูงอายุเช่นโพยมศรี มีความสุขอยู่ที่การใช้ชีวิตตามลำพัง มีเพียงคนรับใช้ที่อยู่รวมบ้าน เมื่อที่น้องคนใดต้องการความช่วยเหลือ โพยมศรีก็ให้ความอนุเคราะห์เท่าที่พอจะทำได้ ตามแต่โอกาสและอารมณ์จะเอื้ออำนวย ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า “...น้องชายน้องสาวคุณโพยมศรีมีหลายคน แต่ละคนมีฐานะดี มีตำแหน่งหน้าที่การงานสูง... แต่ถ้าใครประสบความขัดข้องทางการเงินบ้าง ก็จะมาหาคุณโพยมศรี เจอตอนอารมณ์ดีก็ให้เงินโดยดี ถ้าเจอตอนอารมณ์ร้าย ต่างก็วิ่ง ‘ป่าราบ’ กลับไป เพราะคุณโพยมศรีนั้นเป็นคนเอาใจยาก ปากจืดที่สุด... และถ้าลงว่า ‘ไม่’ ก็จะไม่ชนิดหัวชนฝา”^{๑๑๗}

ผู้เขียนสร้างให้ตัวละครรองเช่นโพยมศรีมีความแตกต่างจากมัลลิกาในเรื่องที่ไม่มีบุตร อันอาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ทั้งสองมีแนวความคิดแตกต่างกันในเรื่องการรับภาระแก้ไขปัญหา หรือเป็นที่พึงพิงให้แก่บุคคลที่อยู่รอบตัว กล่าวคือ ตัวละครรองเช่นโพยมศรีมีความคิดว่าการที่ตัวละครเอกเข้าไปโอบอุ้มดูแลบุตรหลานนั้นเป็นเรื่องที่นำความทุกข์มาใส่ตนเองโดยไม่จำเป็นต้องให้บุตรหลานแก้ไขปัญหารวมถึงใช้ชีวิตไปตามวิถีทางของตนเอง ดังที่ผู้เขียนให้โพยมศรีแสดงความคิดเห็นในแนวทางของตนเองว่า

“เป็นความผิดของเธอตั้งแต่แรกแล้วละ ยายลิ” คุณโพยมศรีพูดต่อไปอย่างไม่หยาบโมโห ยิ่งเห็นเพื่อนนั่งหน้าซีกว่าเคยก็ยิ่งโมโห ลุกๆ หลานๆ ของเพื่อน ดูทีหรือ คุณมัลลิกาอายุหกสิบห้าแล้ว ยังไม่มีใครยอมให้เธออยู่เย็นเป็นสุขสักขณะจิตเดียว เอาแต่

^{๑๑๖} กฤษณา อโศกสิน, กิ้งมัลลิกา, หน้า ๑๔.

^{๑๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๑.

รบกวน เอาแต่ได้รำไปทุกสิ่งทุกอย่าง “เธอไม่ควรโอบเอากลูไว้เลย มันจะแต่งงานมีผัวมีเมียก็ปล่อยออกไปซี ให้มันออกไปสูชีวิตเอาเอง มีกินมีใช้แค่นั้นก็ให้มันกินใช้แค่นั้น เราอยู่ของเรา อยู่ของเขา ไปอาหารร้อนใจแทนหลายๆ มันก็จี้ละ สมัยพ่อแม่เรา เขาเคยมาโอบมาโอบแบบนี้หรือก็เปล่าทั้งเพ เอ็งจะเรียนก็เรียน ไม่เรียนก็เรื่องของเอ็ง เสื้อผ้ามีก็ตัวกันเขียว จนเป็นสาว สล้างแล้วก็ยังมีเสื้อมีกระโปรงสองสามชุดเอง”^{๑๑๑}

ในขณะที่มัลลิกาเองก็นำเสนอความคิดของตน “เราจะเอาสมัยก่อน กับสมัยนี้มาเปรียบเทียบไม่ได้หรอก โปยม” คุณมัลลิกายังเรียบๆ “สมัยก่อน คนยังน้อย สังคมก็คับแคบ ไม่ต้องไปไหนทำอะไรกันเท่าไร เดียวนี้วิทยาการมันก้าวหน้า เด็กๆ มีกิจกรรมเยอะแยะ” ความคิดของตัวละครทั้งสองตัวที่ผู้เขียนนำเสนอ มีอาจตัดสินใจได้ว่าแนวคิดใดเป็นเรื่องถูกหรือผิด และผู้เขียนเองก็ได้ชี้ชัดเพียงแต่นำเสนอเพื่อให้ผู้อ่านคิดใคร่ครวญ และหาคำตอบเพื่อตอบตนเองว่า ควรนำความคิดหรือทัศนคติใดมาปรับใช้ในการดำรงชีวิต

โปยมศรีเป็นตัวละครรอง ที่อยู่ในสถานะเพื่อนของมัลลิกาผู้เป็นตัวละครเอก หญิงม่ายสูงวัย ไร้บุตรผู้นี้ ทำให้บทบาทความเป็นผู้เสียสละของมัลลิกาเด่นชัดขึ้นแล้ว นอกจากนี้โปยมศรียังช่วยเป็นเสมือนกระบอกเสียงของผู้เขียน ในการประณามลูกหลานที่ไม่มีความคิด เฝ้าแต่รบกวนผู้เป็นยายอย่างไม่คำนึงถึงความรู้สึกของผู้ชรา

“แล้วนี่เธอไม่ค่อยรับโทรศัพท์ หลานชายหรือกระ”

“ไม่รับแล้ว พ่อแม่เขาไปแล้วก็แล้วกันไป จะให้คนแก่งั่งเจ้ารอแต่ว่าความงัวใหวดอนแรกก็ตกใจหรือแต่พอได้สติแล้วก็ก็น้อยใจ โถหลานนะหลาน ช่างไม่เห็นใจยายมั่งเลย อะไร ๆ ก็มาลงที่ยาย เรื่องร้ายเรื่องเลวอะไรก็ต้องให้ยายฟังแล้วหรือก่อนใคร ๆ สังขารของยาย หัวใจของยายจะแบกรับข่าวคราวแบบนี้ไปได้อีกสักกี่น้ำก็ยังไม่สงสัย” ผู้พูดครางเสียงเหน้อยด้วยน้ำตาที่ปรี่มตา

คุณโปยมศรีเห็นอาการเพื่อนแล้ว รู้สึกโกรธลูกหลานเหล่านั้น นัก “เด็กพวกนี้มันไม่มีความคิด” เธอแหว “ยายดี เธอเองก็เป็น

^{๑๑๑} กฤษณา อโศกสิน, กิ่งมัลลิกา, หน้า ๒๓๗.

ตัวการตามใจปรนเปรอมัน จนมันไม่รู้จักโต ไม่ว่าลูกหรือหลานเธอ
ละ ฟังดูแล้วมันน่าแค้นจริง ๆ ตะละคนวิเศษทั้งนั้น ใจคอมันจะฆ่า
แม่ฆ่ายายมันให้ตายทั้งเป็นหรือใจ”^{๑๑๕}

นอกจากนี้ตัวละครรองเช่นโพนมศรี ยังเน้นให้เห็นความแตกต่างระหว่างความคิดของตัวละคร
เอกและตัวละครรอง เพื่อเป็นเสมือนทางเลือกให้ผู้อ่านได้ขบคิดใคร่ครวญว่า แนวคิดใดเป็นประโยชน์
แนวคิดใดเป็นโทษ และควรปฏิบัติอย่างไร ทำให้นวนิยายมีความสมจริงมากขึ้น เพราะดูประหนึ่ง
จำลองเอาสังคมที่มีคนแตกต่างกันมาอยู่ด้วยกัน

“ฮือ โพนมก็คิดเขาในแง่ร้าย” คุณมัลลิกาติง “ใครเขาจะจงใจเอาแม่
ไปลดภาษี” “อย่าลืมนะว่า ยายขจรมันคนไม่มีสมบัติ ต้องขอลูกกิน
เพราะงั้น จำไว้อย่าง พ่อแม่ที่ไม่มีอะไรติดตัวนี้ใจ ๆ มันก็ลำบาก
ลำบากเองคงไม่ใจไม่ไ้ระกำ แต่เขยสะใภ้ละ เขาเป็นยังงไรเราก็
ไม่รู้ ไม่มีใครเขาอยากเลี้ยงคนแก่จน ๆ หรือ” คุณโพนมศรียังคง
ยืนยันความคิดนี้ “คนเราลงว่าแก่แล้วเลี้ยงใครไม่ได้ มรดกพกด่าน
อะไรก็ไม่มีจะให้ใคร ดีแต่เป็นฝ่ายให้คนเขาอุปการะละก็ ถ้าไม่เป็น
คนใช้ลูก ฝ้าบ้านให้ลูก เป็นไทยยาม เป็นหมาคอยเฝ้าเวลามีใครไป
ใครมา แล้วจะเป็นอะไร”^{๑๑๖}

บุญศรี จากเรื่องเส้นไหมสีเงิน

บุญศรี หญิงสูงอายวยัยหกสิบปลาย เป็นข้าราชการบำนาญที่ไม่ได้แต่งงาน ปลูกบ้านหลัง
เล็กๆ อาศัยอยู่กับหลาน เพื่อช่วยได้ดูแลบ้านและควบคุมพี่เลี้ยงซึ่งเลี้ยงลูกของหลาน บุญศรีมี
ลักษณะตรงข้ามกับบุหงาตัวละครเอกเพื่อนของเธอโดยสิ้นเชิง ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า “บุญศรีจบ
ประโยคลงด้วยเสียงหัวเราะอย่างอารมณ์เย็นตามเคย ในวัยหกสิบปลาย ร่างอ้วนท้วมค่อนข้างเตี้ย
ผิวดำ บุญศรียังดูแข็งแรงไม่ต่างจากเมื่อยี่สิบปีก่อน”^{๑๑๗}

^{๑๑๕} กฤษณา อโศกสิน, กิ่งมัลลิกา, หน้า ๒๓๕.

^{๑๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๔.

^{๑๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑.

นอกจากรูปร่างหน้าตาแล้ว ลักษณะบุคลิกนิสัย ความคิด ของบุญศรีก็แตกต่างจากบุหงา มากอีกด้วย ในขณะที่บุหงาค่อนข้างอ่อนโยน จนบางครั้งอ่อนแอ คิดมาก บุญศรีกลับเป็นผู้สูงอายุที่มีอารมณ์เย็น จิตใจเข้มแข็ง และเพราะบุญศรีเป็นผู้หญิงที่ทำงานมาตลอดชีวิต เนื่องจากไม่ได้แต่งงานจึงไม่ได้อยู่บ้านดูแลลูกและสามีอย่างบุหงา ทำให้บุญศรีเป็นคนคล่องแคล่ว ชอบเดินทางท่องเที่ยว มีสติ มองโลกอย่างเป็นจริง ทำให้ไม่วิตกทุกชรีอนในเรื่องใดมากมายนัก

อาทิ เรื่องการที่ตนไม่ได้แต่งงาน จนทำให้ไม่มีลูกคอยดูแลในยามแก่ บุญศรีก็แก้ไขปัญหานี้ โดยการอาศัยอยู่กับหลาน แต่มีวิธีการหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้งด้วยการปลูกบ้านแยกออกมาอยู่ต่างหาก พร้อมทั้งใช้ชีวิตตามต้องการอย่างเข้าใจความเป็นไปของอายุ รวมทั้งอารมณ์ความรู้สึกที่เปลี่ยนไปตามวัยได้เป็นอย่างดี

“คนวัยขนาดเรานะเธอเอ๋ย” บุญศรีว่า เมื่อค่อย ๆ ลุกจากเก้าอี้อย่าง อืดอาดเพราะความอิมอาหาร “เหงาง่าย เบื่อง่าย ใจก็น้อย จนถึง ไม่อยากอยู่เฉย ๆ ไรละ กลัวเขาตาย ต้องหาเรื่องทำโน่นทำนี่ให้เวลา ผ่านไปเร็ว ๆ ทุกวัน ถ้าหากว่าหลานมันไม่รั้งตัวฉันไว้ให้เฝ้าบ้าน ฉัน ก็...โน่นไปทัวร์กับเขา ขึ้นเหนือล่องใต้ไปตามเรื่อง จะได้ไม่เบื่อชีวิต”^{๑๑๑}

นอกจากบุญศรีจะย้าให้บุหงาตัวละครเอกเข้าใจถึงธรรมชาติของวัยตนเองแล้ว บุญศรียังมี บทบาทในฐานะผู้ช่วยแก้ไขปัญหาก็แก่ตัวละครเอกเช่นบุหงา ด้วยการแสดงมุมมองที่แตกต่างกัน โดยผ่านกลวิธีหลากหลาย เช่น การปฏิบัติตัว หรือการสนทนาอย่างตรงไปตรงมา

“คุณบุญศรีตื่นแล้วนะคะ” นางยวงบอก นางยิ้มให้คุณตาอย่าง กว้างขวางเป็นเชิงปราศรัย “ไปเดินดูรั้วหลังบ้านคะ” “เอ๊ะ ไปดูทำไม” “ก็มันผุนะคะ คุณเธอก็เคยไปดูว่าจะซ่อมแซมตรงไหนได้บ้าง ให้เสีย เงินน้อยหน่อย ซ่อมกันเอง ไม่ต้องเรียกช่างมา” “บุญศรีเขาเก่งเสมอ” บุหงาถอนใจ แต่เป็นอาการถอนใจอย่างเข้มขื่นมากกว่ากลัดกลุ้ม^{๑๑๒}

^{๑๑๑} ว. วินิจชัยกุล, เส้นไหมสีเงิน, หน้า๒๔.

^{๑๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๖.

บทบาทการเป็นผู้ช่วยแก้ไขปัญหาก็แก้ตัวละครเอกของบุญศรี ชัดเจนขึ้นเมื่อผู้เขียนให้เธอเป็นผู้แนะนำให้บุหงา ลดค่าใช้จ่ายในการดูแลซ่อมแซมบ้านลง พร้อมทั้งเป็นการเพิ่มรายได้ไปในตัว ด้วยการเปิดบ้านเป็นหอพัก ซึ่งในเวลาต่อมาสการหลานชายบุหงา ได้ปรับเปลี่ยนให้อยู่ในลักษณะเกสต์เฮ้าส์ อันเป็นกิจการที่ทำรายได้ให้บุหงาเป็นอย่างดี ทั้งยังส่งผลให้บุหงาซึ่งเคยเหงา อ่อนแอ กลายเป็นผู้สูงอายุที่มีความเข้มแข็ง มั่นใจในตัวเองมากขึ้น ส่งผลให้มีความสุขกับชีวิตยิ่งขึ้น

ป่าจิม จากเรื่อง ผึ้งแสงจันทร์

ป่าจิมคือหญิงสูงอายุวัยหกสิบปีเศษ มีฐานะค่อนข้างยากจน ไม่มีการศึกษา อาศัยอยู่ใกล้บ้านป่าจันทร์ตัวละครเอก และรู้จักเป็นเพื่อนกันมานาน ในตอนแรกป่าจิมคือตัวละครที่ไม่มีบทบาทอะไรมากนัก นอกจากมีอยู่เพื่อทำให้เรื่องราว นิสัยใจคอ ของป่าจันทร์ตัวละครเอก ชัดเจนขึ้น ในสายตาของหนุ่มตังเกที่มากอยู่กับป่าจันทร์ รวมไปถึงผู้อ่าน

ผู้เขียนสร้างให้หญิงชราผู้นี้ มีบุคลิกลักษณะตามสภาพภูมิหลัง กล่าวคือป่าจิมเป็นหญิงชราที่ชอบเล่นไพ่ กินเหล้ามิใช่ตัวละครสูงอายุในอุดมคติ ดังที่ผู้เขียนเปิดตัวป่าจิม กลางวงสุราคืนหนึ่งว่า

“ขณะการดื่มกินดำเนินไปด้วยความสนุกสนานอยู่นั้น แยก
ไม่ได้รับเชิญรายหนึ่งเดินรี่ตรงเข้ามาแกเป็นหญิงชราวัยเดียวกับป่า
จันทร์ รูปร่างผอมกึ่งโก้ ผมขาวโพลนเต็มหัวและปล่อยยาวยุ่ง เดิน
เท้าเปล่ามาหยุดลงหน้าวงเหล้า แยกยื่นเท้าสะเอวกวาดสายตามอง
หน้าพวกเราแล้วหยุดลงที่โชน ค्ली้มและสายหน้า ทุกคนยังนั่งเงิบ
และเหม็งมองแกเป็นจุดเดียว

“กินเหล้าไม่เรียกกุเลยนี้หว่า ไส้โชน” เสียงเล็กแหลมของแก
กรีดขึ้นทำลายความเงิบตามมาด้วยเสียงหัวเราะหะๆ^{๑๐๐}

ตัวละครรองผู้ทำหน้าที่แนะนำตัวละครเอกสู่สายตาผู้อ่าน สนับสนุนให้บทบาทของป่าจันทร์ ชัดเจนขึ้น เช่นการชี้แจงอาการป่วยของป่าจันทร์ การบอกเล่าถึงสภาพอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดของ ป่าจันทร์ เพราะตัวละครทั้งสองตัวมีความผูกพันกัน ดังนี้ “ป่าจิมเป็นเพื่อนบ้านที่สนิทชิดเชื้อกับป่า จันทร์มากกว่าใคร นอกจากอยู่บ้านใกล้เรือนเคียงแล้ว ยามมีเรื่องเดือดร้อนต้องการความช่วยเหลือก็

^{๑๐๐} ประชาคม ลุนาชัย, ผึ้งแสงจันทร์, หน้า๕๑.

ตะโกนเรียกกันและกันได้ ส่วนใหญ่เห็นป้าจันทร์เรียกหาป้าจิม และดูเหมือนมีเพียงป้าจันทร์เท่านั้นที่รู้ว่าเวลาไหนป้าจิมอยู่บ้าน^{๑๖๐}

ตัวละครทั้งสองมีความเหมือนกันในหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นพื้นเพ ฐานะความเป็นอยู่ รวมไปถึงมีลูกชายสองคนเหมือนกัน ไปทำงานเรือประมงยังแดนไกลเหมือนกัน ต่างกันตรงที่ ผู้เขียนเฉลยในท้ายเรื่องว่า ลูกชายทั้งสองคนของป้าจันทร์ตายจากแกไปนานแล้ว เงินและจดหมายที่ส่งมาหาป้าจันทร์ตลอดทั้งเรื่อง ล้วนเป็นความช่วยเหลือที่มาจากป้าจิม และเผ่าหอย ชายชราอีกคนที่ทำหน้าที่คอยไปรับเงินที่ไปรษณีย์แทนป้าจันทร์กับป้าจิมผู้ไม่รู้หนังสือ

การปกปิดของป้าจิมกับเผ่าหอย ทำให้ป้าจันทร์ซึ่งสุขภาพร่างกายย่ำแย่ เต็มไปด้วยโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ มีชีวิตอยู่ต่อมาโดยอาศัยความหวังความฝันว่าลูกจะกลับมาอยู่กับตนเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงมาได้อีกนาน

“กูเองก็รู้ แต่พวกกูตกกลางกันไม่บอกอีจันทร์” เผ่าหอยคลึงแกวเหล้ามือสั้น “ไม่มีใครกล้าบอกแกหรอก ป้าจันทร์เป็นโรคหัวใจ” มนต์ชัยก็ก่นบ่นหรือลงในที่เขี่ย “โรคหัวใจ...” ผมโพล่งออกมา “มันเป็นโรคหัวใจอ่อน ๆ นานแล้ว” ป้าจิมโง่หัวขึ้น ใบหน้าของแกบิดเบี้ยว “เส้นเลือดหัวใจตีบหรือเกี่ยวกับลิ้นหัวใจอะไรกูไม่รู้แน่ อัมพฤกษ์นั่นมันก็เป็นมานาน แดมเบาหวานกับความดันอีก หลังออกจากโรงพยาบาลครั้งผ่าตัดใหญ่มันก็กลายเป็นผีเฝ้าบ้าน ไม่เคยเผลอหน้าออกไปแม้แต่ปากชอย”^{๑๖๑}

อาจกล่าวได้ว่า ตัวละครรองเช่นป้าจิม ทำหน้าที่ที่สำคัญยิ่งต่อเรื่องคือ เป็นผู้คลี่คลายปมปัญหาท้ายเรื่อง เมื่อตัวละครเอกตายจากไป หากป้าจันทร์เปรียบได้กับ “ฝั่งแสงจันทร์” อันมีความหมายถึงแผ่นดินอันงดงามร่มเย็นเปรียบได้กับแสงจันทร์อันนุ่มนวลสว่าง ทั้งยังมีนัยหมายถึงการขึ้นฝั่งทุกคืนเดือนหงายของดั่งเกาหลุ่มที่อาศัยบ้านแกอยู่ ป้าจิมก็เปรียบเสมือนผู้คอยสนับสนุนอยู่เบื้องหลังให้ฝั่งนั้นยังคงความเป็นฝั่งที่งดงามร่มเย็นมีรูปร่าง

^{๑๖๐} ประชาคม ลุนาชัย, ฝั่งแสงจันทร์, หน้า ๖๑.

^{๑๖๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๒.

พรลาก จากเรื่อง www.คุณย่า.com

พรลาก คือตัวละครซึ่งเป็นเพื่อนร่วมคอนแวนต์ของวิฑูตั้งแต่สมัยยังเป็นเด็ก เหตุที่ผู้วิจัยเลือกตัวละครนี้มาพิจารณาเพราะ เป็นตัวละครที่สนับสนุนให้บทบาทของตัวละครเอกเช่นวิฑู มีความเด่นชัดมากขึ้น

พรลากเป็นอาจารย์สอนระดับมหาวิทยาลัย จบการศึกษาระดับดุซงึ่บัณฑิต มีตำแหน่งทางวิชาการเป็นถึงรองศาสตราจารย์ แต่ก็ได้ทำให้เธอกลายเป็นคนเคร่งเครียดกับชีวิต พรลากเป็นผู้ที่มีลักษณะนิสัยร่าเริง มีอารมณ์ขัน พูดจาจะฉานตามลักษณะนิสัยของผู้เป็นครู อีกทั้งด้วยวิชาที่สอนเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทำให้พรลากเป็นผู้ที่ต้องติดตามความเคลื่อนไหวของสถานการณ์โลกอยู่เสมอ เป็นเหตุให้เธอมีความกระฉับกระเฉง คล่องตัว แม้ว่าอยู่ในวัยเกษียณแล้วก็ตาม ดังที่ตัวละครตัวหนึ่งพูดถึงเธอว่า

ส่วนดร.พรลากในวันนี้ ต้องเรียกว่าเธอไม่มีช่องว่างกับนักศึกษาของเธอเลย เหลือเวลาอีกไม่กี่เดือนเธอก็จะเกษียณอายุราชการแล้ว แต่เธอก็ยังนุ่งกระโปรงจีบรอบตัว สวมเสื้อเชิ้ตแขนยาว คาดเข็มขัดใหญ่ ใส่รองเท้านุ่มสันเตี้ยแบบเดินสบาย และมีกระเป๋าใบโตสะพายไหล่ ทำทางเดินเห็นของเธอกระฉับกระเฉงรวดเร็ว ใบหน้าเธอยิ้มแย้ม ปากเปิดจันรจจาอยู่ตลอดเวลา แม้ว่าน้ำเสียงของเธอที่พูดกับนักศึกษาไม่นุ่มนวลราบรื่นเสมอไป แต่เมื่อเข้าใกล้เธอเพียงไม่นาน ก็สัมผัสได้ว่าเธอมิใช่เป็นครูตุที่ลูกศิษย์คนใดจะกลัวหงอ^{๑๒๓}

ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการแต่งตัว คำพูดจา หรือแม้แต่การใช้ชีวิต พรลากก็ยังคงความเป็น "สาว" อยู่ได้เสมอ แม้ว่าพรลากจะรู้ดีถึงวัยของตน ดังเช่นที่ผู้เขียนให้พรลากบรรยายหน้าตาตัวเองในกระจกว่า ผมสั้นตัดหยิกของฉันเป็นสีน้ำตาลแก่แซมด้วยสีขาวย บนหน้าผากและมุมตาสองข้างมีเส้นทั้งยาวทั้งสั้นพาดผ่านจำนวนนับไม่ถ้วน แก้มทั้งสองห้อยย้อยจนเป็นถุงอยู่ที่คาง คอที่โผล่ออกมานอกชุดนอน เต็มไปด้วยเส้นขวางควั่นเป็นวงกลมโอบรอบลำคอ เส้นนั้นซ้อนทับกันมากมายหลายเส้น ฉันทอนสายตาจากส่วนต่าง ๆ บนใบหน้า มาจ้องจับที่ดวงตาทั้งสองข้างซึ่งเป็นสีน้ำตาลแก่เกือบดำ ดวงตานั้นมีประกายแวววาวสดใส ปรากฏจากเงาขุ่นมัวแม้แต่น้อย^{๑๒๔}

^{๑๒๓} ดวงใจ, www.คุณย่า.com, หน้า ๑๓๘.

^{๑๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๑.

การสร้างตัวละครหญิงโสดเช่นพรลากของผู้เขียน ทำให้ผู้อ่านเห็นถึงบทบาทความเป็นแม่และ
 ย่าของวิฑูรต์เจนชั้น แม้ว่าพรลากจะไม่มีลูกหลานมาให้เลี้ยงดูอบรม รวมทั้งทำให้เธอต้องเป็นที่พึ่ง
 ของใคร แต่ในท้ายที่สุด ด้วยภาระหน้าที่แห่งความเป็นครู จรรยาบรรณที่พรลากยึดถือและปฏิบัติ
 ทำให้หญิงสูงวัยพยายามส่งเสริมลูกศิษย์ให้เจริญก้าวหน้าในทางวิชาการ ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์
 ตอนที่พรลาก พยายามจะสนับสนุนวิชาญลูกศิษย์ของตนคนหนึ่ง ที่มีฐานะยากจนให้ได้ไปรับทุน
 เรียนต่อยังต่างประเทศ การบรรยายความคิดของพรลากที่มีต่อนักเรียน แสดงให้เห็นว่าความรู้สึกของ
 ผู้เป็นครูนั่น มีความละม้ายคล้ายคลึงกับมารดาตรงที่มีความรักความปรารถนาดีเช่นเดียวกัน

“เด็กคนนี้ไม่มีพ่อแม่ อยู่กับยายมาตั้งแต่เกิด ไม่รู้ว่าชีวิตของเขาจะ
 ชาติความอบอุ่นแค่ไหน มองมาดๆ ดูไม่ออกว่าเด็กคนนี้ชาติความ
 อบอุ่น เขาสนุกรื่นเริง และมีน้ำใจช่วยเหลือใครๆ ทุกเรื่อง แต่ลึกกลง
 ในจิตใจของเขาแล้วนั้น ฉันเชื่อแน่ว่าเขาจะต้องขาดอะไรอีกหลาย
 อย่างทีเดียว ฉันอยากให้เขาสอบชิงทุนได้จริงๆ อยากให้เขาสอบได้
 เองโดยที่ฉันไม่ต้องช่วยเหลือเขาจนเสียความยุติธรรม เพราะคู่แข่ง
 ของเขาทุกคนก็คือนักเรียนของฉันนั่นเอง ส่วนเรื่องใครจะดูแลยาย
 เขานั้น ฉันจะพยายามช่วยเขาคิดหาทางออก แต่ไม่อยากจะให้ปัญหา
 เรื่องนี้มารบกวน่วงการเรียนต่อของเขา(ถ้าเขาสอบได้)”^{๒๕}

ตัวละครรองเช่นพรลาก ได้ทำหน้าที่สนับสนุนบทบาทความเป็นมารดาและย่าของวิฑูรต์ซึ่งเป็น
 ตัวละครเอก ให้เด่นชัดด้วยหญิงโสดเช่นพรลาก ซึ่งไม่เคยต้องเผชิญความทุกข์ยิ่งใหญ่อันเกิดมาจาก
 การที่บุตรพิการเช่นทิวทูปบเจอ แต่ในขณะเดียวกัน หลายเรื่องที่พรลากกระทำในภาระหน้าที่แห่ง
 ความเป็นครูนั่น ได้วิฑูรต์คอยเป็นผู้ช่วยเหลือให้ทุกอย่างสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล็กน้อย
 เช่นการจัดคอร์สรับประทานอาหารอย่างเป็นทางการให้แก่ลูกศิษย์ หรือแม้แต่แก้ไขปัญหาเรื่องการ
 เดินทางไปเรียนต่อของวิชาญก็ตาม

๓.๒.๒ กลวิธีการนำเสนอตัวละครรองคู่ขนาน

กลวิธีการนำเสนอตัวละครรองคู่ขนาน หมายถึง ผู้เขียนสร้างตัวละครผู้สูงอายุที่มีสถานะเป็น
 ตัวละครรอง แสดงบทบาทในการสนับสนุนตัวละครหลัก โดยมุ่งหมายจงใจให้มีความคู่ขนานกับตัว
 ละครหนึ่งในตัวละครใดในเรื่อง เพื่อนำเสนอสารบางประการไปยังผู้อ่าน ดังจะเห็นได้จากตัวละคร

^{๒๕} ดวงใจ, www.คุณย่า.com, หน้า ๕๗๑.

ต่อไปนี้ บุญประดิษฐ์และคุณหญิงตลับ จากเรื่อง ถ่านเก่าไฟใหม่ ย่าฉิวอ่อนและย่าตาบ จากเรื่อง ตะเกียงแก้ว

๓.๒.๒.๑ บุญประดิษฐ์ และคุณหญิงตลับ จากเรื่อง ถ่านเก่าไฟใหม่

ผู้เขียนสร้างตัวละครเช่นบุญประดิษฐ์และคุณหญิงตลับเป็นตัวละครคู่ขนานกัน โดยมีความคล้ายคลึงกันหลายประการ เช่น อายุใกล้เคียงกันในราว ๕๐ ปี มีหลานสาวหลานชายที่ทั้งคู่รักใคร่อย่างยิ่ง มีบุตรหลานให้การดูแลเป็นอย่างดี จนทำให้มีความสุขในชีวิตอย่างมาก แต่ทว่ามีความต่างกันตรงที่ความแข็งแรงของสุขภาพร่างกาย เนื่องจากคุณหญิงตลับมีความอ่อนแอกว่า

ผู้เขียนนำเสนอบุญประดิษฐ์ซึ่งเป็นชายสูงอายุวัย ๕๐ ปี พร้อมทั้งบรรยายลักษณะว่า “คุณทวดอายุเก้าสิบเอ็ด สวมแว่นตากรอบทอง ผมหาว หนวดขาว ผิวขาวแต่ร่างเล็กผิดไปจากคุณตา”^{๑๒๖} บุญประดิษฐ์มีความแข็งแรงผิดกว่าคนวัยเดียวกัน เพราะตัวละครตัวนี้ยังสามารถขึ้นรถประจำทางตามลำพัง ความแข็งแรงเช่นนี้มีที่มาจาก การดูแลสุขภาพอย่างดี รวมทั้งความสุขในชีวิตที่ได้รับจากการดูแลของบุตรหลาน ดังเช่นที่ผู้เขียนบรรยายให้เห็นถึงความเบิกบานของชายสูงวัยผู้นี้ ในเหตุการณ์ครั้งเดินทางไปท่องเที่ยวยังจังหวัดภูเก็ต “คุณบุญประดิษฐ์ศึกษาคึกเบิกบาน หน้าตาสดใสเหมือนไม้โซอายุเก้าสิบ ผมที่เหลือไม่กี่เส้นถูกจัดไว้เรียบแปล้นศีรษะซึ่งตกกระไปทั่ว หน้าตาเหี่ยวแต่สะอาดหมดจด มีกลิ่นไอเดอโคโลญจ์จาง ๆ ระเหยออกมา”^{๑๒๗}

บุญประดิษฐ์เป็นคนขรชาติที่จัดได้ว่า “มีความรู้” เพราะมีพื้นฐานการศึกษาจากประเทศสิงคโปร์ จากนั้นก็ดำเนินธุรกิจการค้า เมื่อมีอายุมากขึ้นจึงเกษียณตัวเองจากการทำงาน พร้อมทั้งมอบธุรกิจการค้าให้ไมตรีผู้เป็นลูกดูแล งานอดิเรกที่คุณทวดเช่นบุญประดิษฐ์ชื่นชอบคือการสะสมนาฬิกาไม้เท้า “ของยากะแรวีต” ทว่าผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่าการสะสมของบุญประดิษฐ์นั้น เป็นการสะสมด้วยใจรักเท่านั้น มิได้สะสมเพื่อยึดติดหรือเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดทุกข์ กล่าวคือ สิ่งของที่สะสมมิได้มีราคามากมายเท่าใดนัก แต่เน้นที่คุณค่าอันก่อเกิดกับจิตใจมากกว่า ซึ่งแนวคิดเช่นนี้เป็นแนวคิดที่เหมาะสมกับกิจกรรมการฟังเพลงธรรมะที่บุญประดิษฐ์มักใช้เวลาหมดไปกับงานอดิเรกนี้เป็นอย่างมาก

^{๑๒๖} กฤษณา อโศกสิน, ถ่านเก่าไฟใหม่, หน้า ๓๒.

^{๑๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓๑.

วัยชราเป็นวัยที่เข้าใกล้ธรรมะมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเมื่อใช้ชีวิตมาช่วงระยะเวลาหนึ่ง ก็เห็นความเป็นไปของโลก จนรู้ว่าแท้จริงชีวิตมันคือทุกข์ และหนทางดับทุกข์ที่แท้จริงมีอยู่ในพุทธศาสนาเท่านั้น บุญประดีชู้เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของคนชราที่ใกล้ชิดกับธรรมะ และนำหลักธรรมมาประยุกต์ในชีวิต และเมื่อเห็นลูกหลานมีความทุกข์ เขาจึงนำธรรมะมาสั่งสอนลูกหลานให้ห่างไกลจากความทุกข์

“สบายใจกับทุกข์เป็นของคู่กันลูกเอ๋ย” คุณทวดทอดเสียง พลังโอบบ่าหล่อนเข้ามาอดออดอย่างรักเอ็นดูสุดซึ่ง “คนเราได้อย่างเสียอย่างยังมีแหละ หนูจะเอาครบทุกอย่างมันไม่ได้ จริงไหม คุณอุณากรรม...เอ้อคุณกรรม...คนเรา...ลงจับบหมมีความรักความพอใจ มันก็เอาละ ไร้ความหวาดระแวงไม่สมหวังก็มักจะได้เข้ามาขานบข้าง อยู่ตลอด...แต่ก็ดีลูก ดีตรงที่หนูจะได้มีประสบการณ์ไม่จั้นหนูก็จะไม่รู้หรอกว่า ไร้ที่เราเรียกความผิดหวังมันเป็นยังไง”

“สมัยใหม่นี้ ค่อนข้างอลเวงนะครับ คุณทวด” “แน่นอน” คุณบุญประดีชู้ร้องรับ “แต่ทวดไม่เอาอะ ไม่ยุ่ง ไม่เก็บเอามาวิตกกังวล ไม่เลย...อะไรตัดได้ตัดไป...ก็อย่างที่บอกแล้วนั่นแหละคุณ หลังก่ายๆถ้าทำได้ก็เหมือนบวชนะ ไม่ต้องไปค้นหาทางสวรรค์อะไรให้มันยุ่งยาก ฟังวิทยุ ฟังพระเทศน์บ้าง เอากันแค่นั้นแหละของพุทธศาสนานี้แหละ ทวดเอาแค่นั้น”^{๑๒๘}

โดยที่บุญประดีชู้จะแสดงบทบาทนี้อย่างสม่ำเสมอทุกครั้งที่มาคิมมีปัญหาเรื่องความรัก “หนูสบายดีแล้วไซ้ใหม่” ทวดของหล่อนเอ๋ยถาม...ลืมนะเรื่องไหนลืมนะได้ แต่ลืมนะมาคิมไม่มีมารามาด้วย และหล่อนคงหงอยเหงานั้นหาลืมนะ “อย่าคิดอะไรมาเลยลูก ทวดจะบอกให้รู้” บุคคลที่อิมแล้ว น้ำผึ้งก็น่าเบื่อ แต่สำหรับผู้ที่หิว ทุกสิ่งก็ขมก็กลับหวาน เพราะฉะนั้นการทดสอบที่ดีควรตั้งอยู่ในอารมณ์ที่ไม่มีทั้งหิวและอิม^{๑๒๙} ซึ่งนับได้ว่าเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาที่ต่างออกไปจากไมตรี ในขณะที่ไมตรีเน้นการจัดการปัญหาที่ปัจจัยภายนอก กล่าวคือ แก้ไขปัญหาที่คู่รักของมาคิม ซึ่งทำให้หลานสาวต้องทุกข์ใจ แต่บุญประดีชู้กลับแก้ไขปัญหาจากภายในจิตใจของมาคิมเอง โดยใช้ธรรมะเป็นเครื่องมือในการสั่งสอน

^{๑๒๘} กฤษณา อโศกสิน, ตำนานเก้าไฟใหม่, หน้า ๒๔๑ - ๒๔๒.

^{๑๒๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔๗.

ตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นคู่ขนานกัน เพื่อขบขันให้บทบาทของตัวละครรุ่นลูก คือไมตรีและ พุดซ้อนโดดเด่นอีกตัวหนึ่งคือ คุณหญิงตลับซึ่งเป็นหญิงชราวัยเก๋าลิบ มีลักษณะทางกายภาพ ที่ผอมและบาง “จนร่างเล็กเหมือนเด็กสิบขวบ” ลักษณะเด่นของคุณหญิงตลับคือดวงตาที่ยังใสราวกับ ลูกแก้ว และเสียงที่ยังใกังวานเวลาที่พูดคุยหรือ “เอ็ด” ใคร “ท่านเป็นสตรีผอมบาง ร่างเล็ก ผม หรือมแหม่มแต่เห็นหนังสือศิระตะกกระเป็นกระหย่อมทั่วไป ดวงหน้าทั้งดวงเหยี่ยวย่นเนื่องจากเนื้อ พร่อง เหลือแต่หนังสีน้ำตาลมีรอยกระดำกระด่าง หากดวงตายังคงกลมใสและเสียงใสเป็นที่สุด”^{๑๐๐} แม้ว่าจะไม่ได้อยู่ในฐานะมารดาผู้ให้กำเนิด เป็นเพียงมารดาของสามีเท่านั้น แต่ความสัมพันธ์ระหว่าง ทั้งสอง ก็อาจเปรียบได้กับแม่ผู้ให้กำเนิดนั่นเอง ซึ่งความผูกพันระหว่างตัวละครสองตัวนี้ เป็นสิ่งที่ตัวละครตัวอื่นรอบข้างเข้าใจดี ดังเช่น“อุณาภรณ์ ดีใจที่คุณทวดแข็งแรง อารมณ์ดี เป็นผู้หญิงอายุยืน ผู้มีความสุขสมอายุ..ไม่หลง ไม่เลอะเลือนเพียงแต่ว่าต้องมีคนพาไปอาบน้ำส่วนคุณย่าเกือบจะเจ็ดสิบ ก็จริงแต่กระฉับกระเฉง ช่างพูด รักแม่ผัว หากชอบแห่ยั่วให้คุณทวดโกรธนิด ๆ ใครต่อใครก็รู้ว่าแม่ ผัวลูกสะใภ้คู่นี้รักกันเพราะชอบเล่นไฟเหมือนกัน และคุณย่ายังเป็นหลานห่าง ๆ ของคุณทวดอีก ชั้นหนึ่งด้วย”^{๑๐๑}

คุณหญิงตลับไม่มีกิจกรรมยามว่างที่โดดเด่นเท่ากับบุญประดิษฐ์ เพราะคุณหญิงตลับนั้น อ่อนแอกว่ามาก ดังนั้นจึงไม่สามารถออกจากบ้านตามลำพังได้ แต่ก็มิได้หมายความว่าคุณหญิงตลับ จะตัดขาดจากโลกภายนอก เนื่องจากหญิงสูงวัยผู้นี้มีความยึดมั่นในพุทธศาสนาอย่างยิ่ง จึงชอบที่จะ ทำบุญตามวัดต่างๆ

คุณหญิงตลับเป็นผู้มีความรู้ในวิชาการเรียนต่างๆ ทั้งล่ำรับคาวหวานและเย็บปักถักร้อย ตามวิสัยของกุลสตรีโบราณ อุณาภรณ์หลานชายเห็นคุณค่าของเรื่องราวเหล่านี้จึงใช้วิธี บันทึกลงเสียงสัมภาษณ์คุณหญิงตลับเก็บไว้ เพื่อให้เป็นความรู้แก่คนรุ่นหลัง ซึ่งสอดคล้องกับนิสัย ของคุณหญิงตลับที่ชอบเล่าเรื่องสมัยเก่าๆ ได้โดยไม่มีเบื่อหน่าย

ผู้เขียนสร้างให้คุณหญิงตลับมีลักษณะร่วมกับคุณประดิษฐ์อย่างชัดเจนในเรื่องอาการ “ติด” ผู้เป็นหลานชาย เช่นเดียวกับที่บุญประดิษฐ์ “ติด” หลานสาว แสดงให้เห็นถึงความต้องการความรัก และความเอาใจใส่ของผู้สูงอายุจากบุตรหลานที่ตนสนิทสนมรักใคร่ ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า “...คนที่

^{๑๐๐} กฤษณา อโศกสิน, ถ่านเก่าไฟใหม่, หน้า ๑๗.

^{๑๐๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒.

ท่านห่วงใยอาทรถึงทุกโมงยามคือมาแต่ผู้เดียว ไม่ว่าจะหลอนจะอยู่หรือไป อย่างเท่าก้าวออกจากห้อง หรือเอนอิงอยู่กับเท้าแขนเก้าอี้ที่ท่านนั่ง คุณทวดรับรู้สัมผัสนั้นเสมอ...ด้วย 'ติด' หลานกำพร้าอย่าง ยิง^{๑๐๒}

กล่าวโดยสรุปคือ ผู้เขียนสร้างตัวละครคู่ขนานทั้งสอง คือบุญประดิษฐ์ และคุณหญิงตลับ เพื่อเน้นให้บทบาทของตัวละครเอกทั้งสองชัดเจนขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในด้านแนวคิด ทศนคติ การปฏิบัติ ตัวกับบุคคลต่างวัย อีกทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นว่าผู้สูงวัยมีหลายแบบ กล่าวคือมีทั้งสุขภาพดี แข็งแรง เป็นที่พึ่งของลูกหลานได้ เช่นบุญประดิษฐ์ แต่ในขณะเดียวกันสังคมของเรา ก็มีผู้สูงวัยเช่น คุณหญิงตลับ ที่ต้องอาศัยการดูแลและความเข้าใจจากคนในครอบครัว แม้โดยผิวเผินจะเห็นว่าคุณหญิงตลับไม่ได้เป็นที่พึ่งให้แก่ลูกหลานในเรื่องต่างๆ นัก เพราะอายุมากจนความจำเริ่มเสื่อมถอยเป็นบางครั้ง การใช้ชีวิตประจำวันก็ต้องมีผู้ดูแล แต่ทว่าแท้จริงแล้ว บุคคลเช่นคุณหญิงตลับคือทรัพยากรที่มีคุณค่ายิ่งสำหรับครอบครัว เพราะประสบการณ์ เรื่องราวต่างๆ ที่หญิงสูงอายุนี้ผ่านมาพร้อมทั้งนำมาบอกเล่าลูกหลานนั้น เป็นสิ่งทรงคุณค่ายิ่งจนมิอาจประเมินค่าได้

๓.๒.๒.๒ ย่าผิวอ่อนและย่าตาบ จากเรื่อง ตะเกียงแก้ว

ผู้เขียนนำเสนอตัวละครรองเช่น ย่าผิวอ่อนกับย่าตาบ ในลักษณะของตัวละครคู่ขนาน โดยสร้างให้ทั้งคู่อยู่ในสถานภาพเดียวกัน เช่น อยู่ในฐานะภรรยา ในฐานะย่า นอกจากนี้ยังมีภูมิหลังที่คล้ายคลึงกัน ตรงที่ทั้งย่าตาบและย่าผิวอ่อนต่างเป็นคนมีฐานะดีกว่าชีวิตคือปู่พลีและปู่เครื่อง แต่ทว่าผู้เขียนสร้างให้วิธีการดำเนินชีวิตและความคิดของตัวละครสูงวัยทั้งสองต่างกันอย่างสิ้นเชิง

บุคลิกลักษณะที่ชัดเจนของย่าผิวอ่อนประการหนึ่งคือนั่นคือ เป็นผู้ที่มีความเข้มแข็ง แต่ในขณะเดียวกันก็ยึดหยุ่น ไม่ใช่อารมณ์เหนือเหตุผล ดังนั้นแม้ขัดแย้งกับปู่พลีเรื่องความเจ้าชู้ ย่าผิวอ่อนก็มีได้หัวนไหว แต่กลับมีหนทางที่แม้จะมีได้แก้ปัญหา แต่ก็ไม่เพิ่มพูนปัญหาให้มากขึ้น ดังที่ปู่พลีเล่าให้พู่กันและพานรองฟังว่า "ข้าจะย่าเอ็งนะเธอ โรมรันพันตูเรื่องข้าเจ้าชู้มานักหนา จนเดี๋ยวนี้เค้าก็เลยไม่พูดไม่จาใจเอ็ง เลี้ยงได้ก็เลี้ยง ข้าเองก็เบือทะเลาะ"^{๑๐๓}

^{๑๐๒} กัญญาชลา, ตะเกียงแก้ว, หน้า ๓๕.

^{๑๐๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๗.

ย่าผิวอ่อนมิเพียงไม่ใส่ใจในความเจ้าชู้ของสามี แต่กลับตั้งหน้าตั้งตาสร้างเนื้อสร้างตัวจนมีฐานะร่ำรวยยิ่งกว่าเดิม ในขณะที่เดียวกันก็ให้ความเคารพแก่สามีตามสมควร “ซึ่งเป็นสาเหตุให้ปู่พลีเกิดความเกรงใจ ในตัวย่าผิวอ่อน เพราะไม่ว่าอย่างไร ปู่พลีก็ต้องถามความคิดของย่าเสมอ” “นั่น แม้เสียงดังฟังชัดราวกับเป็นใหญ่ในบ้านแต่ผู้เดียวอย่างไร สิ่งที่ปู่ติดปากก็คือคำว่า ถามย่าเอ็งเค้าชะก่อนนะ”^{๑๑๔} จนปู่พลีให้การยกย่องย่าผิวอ่อนให้หลานฟังว่า “คู่ครองของคนเราคำคัญที่สุด เห็นไหมว่า ปู่มีความสุขเพราะเลือกได้ย่าของเอ็ง”^{๑๑๕}

ย่าผิวอ่อนเข้าใจในลักษณะนิสัยของปู่พลีดีว่าชอบความรื่นเริง สวรรค์กับญาติมิตร จึงได้กันเงินส่วนหนึ่งเอาไว้เลี้ยงญาติสนิทมิตรสหายเช่น ครอบครัวปู่เก่า ครอบครัวปู่เชื้อ เพื่อเป็นการผูกใจสามี อีกทั้งผูกใจญาติสามีไว้กับตนด้วย

“ย่าผิวอ่อนเห็นการณ์ไกลกว่าญาติ...ดั่งนั้นจึงไม่เกียจงอนเรื่องได้-เสีย ด้วยว่าแท้จริงแล้ว ปู่พลีนั่นเองเป็นสาเหตุ สามีย่าชอบการสมาคม ไม่พอจับเจ้าอยู่บ้าน...แต่ชอบสังสรรค์สนทนา...ถ้าวันใดไม่มีเพื่อน ไม่มีหลาน ปู่จะนั่งเจิบ ไม่พูดจาถึงความอึดอัดให้ย่าอยู่เสมอ...เธอจึงต้องกัน ดอกเบี้ยส่วนหนึ่งมาเลี้ยงดู ขวนเพื่อนผู้คบกันมาตั้งแต่หนุ่ม คอยพูดคุย ขวนลูกหลานของเพื่อนมาสนิทสนมกับลูกหลานของเธอ กลายเป็นชุมนุมน้อย ๆ ที่ช่วยให้ปู่พลีไม่หงอยเหงา”^{๑๑๖}

ผู้เขียนนำเสนอภาพย่าผิวอ่อนในลักษณะของผู้หญิงที่ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม พร้อมทั้งชี้แนะทางให้บุตรหลานก้าวไปในทิศทางที่ถูกต้อง แม้ว่าบทบาทเด่นส่วนใหญ่จะอยู่ที่ปู่พลีมากกว่า แต่ผู้เขียนก็ได้สร้างธรรมเนียมปฏิบัติบางประการของครอบครัวหลังดี คือแทบทุกเรื่องที่ปู่พลีกระทำให้แก่บุตรหลาน มักมีย่าผิวอ่อนเป็นผู้สนับสนุนอยู่เบื้องหลัง ยกตัวอย่างเช่นการสร้างบริษัทให้แก่ทุกคนหลานชาย

ย่าตาบตัวละครสูงวัย อายุ ๖๘ ปี มีโรคประจำตัวคืออาการปวดหัวเข่า ย่าตาบมีลักษณะโดดเด่นคือ มีดวงตาที่สวยงามเปล่งประกาย ไม่ขุ่นมัวเช่นคนสูงอายุทั่วไป อุปนิสัยของหญิงชราผู้นี้

^{๑๑๔} กัญญาชลา, ตะเกียงแก้ว, หน้า ๒๓๖.

^{๑๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖๘.

^{๑๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒๙.

มีความอ่อนโยน ใจเย็น หากแต่มีข้อเสียที่ตามใจสามีคือปุ่เครื่องมากจนเกินไป ไม่คัดค้านแม้ว่าจะเป็นสิ่งไม่ถูกต้อง ทำให้ชีวิตครอบครัวรวมไปถึงบุตรหลานเกิดปัญหา

ตลอดระยะเวลาการใช้ชีวิตคู่ระหว่างย่าตากับปุ่เครื่อง ย่าตากับปุ่เครื่องเห็นเลยว่า ควรจะปรับปรุงตัวอย่างไร ทำให้บุตรหลานไม่อาจพึ่งย่าตาก็ได้ เนื่องจากทุกเรื่องที่ตัวละครสูงวัยผู้นี้ กระทำต้องได้รับการเห็นชอบจากสามีเสียก่อน ดังที่ย่าตาทูลถึงตนเองว่า “เขาก็มาตั้งแต่มุมแล้ว ของของย่าทุกชิ้น เค้าจะต้องสั่ง ให้ใครไม่ให้ใคร ย่าก็ตามใจเค้า ตาใจทุกอย่าง เค้าก็เลยเคยตัว”^{๑๑๓} ด้วยเหตุนี้เอง ปัญหาของครอบครัวนำพลซึ่งมีบุพการีคือปุ่เครื่องและย่าตาก็ จึงไม่อาจจะ บรรเทาได้ เนื่องจากผู้นำครอบครัวทั้งสองคนไม่อาจจะปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสมได้ เช่นที่ ผู้เขียนบรรยายว่า “จริงๆ ย่าตาก็รู้ทุกอย่าง เพียงแต่...เมื่อทำไปนานๆ กระทั่งอีกฝ่ายเสียผู้ใหญ่จนได้ ที่ ย่าก็เลยไม่มีความสามารถเพียงพอจะแก้ไข”^{๑๑๔}

ผู้เขียนสร้างตัวละครคู่ขนานสองตัวนี้ ให้มีความแตกต่างกัน อาทิ ในขณะที่ย่าผิวอ่อนเป็นผู้ มองการณ์ไกล รู้จักวางตัว เป็นผู้หญิงทำงานที่แม้จะอายุมากแล้วก็ยังมีความเฉลียวฉลาดจับใจ ทว่าย่าตากับภรรยาของปุ่เครื่อง ที่แม้จะเป็นผู้ที่มีจิตใจดี หากแต่มีจุดบกพร่องตรงที่ตามใจปุ่เครื่อง มากเกินขอบเขต จนไม่อาจจะชี้แนะให้ปุ่เครื่องรู้ผิดชอบ ทั้งที่ทราบดีว่าสิ่งที่ปุ่เครื่องกระทำนั้นไม่ ถูกต้อง ดังเช่น เรื่องความขัดแย้งระหว่างปุ่เครื่องกับปุ่พลี ย่าตาก็เพียงแต่พูดกับย่าผิวอ่อนว่า “พี่ผิว ก็รู้นิสัยพี่เครื่องอยู่แล้ว อย่าถือสาเลยนะจ๊ะ”^{๑๑๕} และไม่ว่าปุ่เครื่องจะกระทำผิดเรื่องอะไรก็ตาม ตัว ละครเช่นย่าตาก็จะพูดแต่เพียงว่า “ไร้อัย หนุ่ยก็...ก็รู้นิสัยเค้าดีไม่ใช่หรอ” “ทำไ้ได้ละลูก ก็สันดาน มันเป็นอย่างนี้แล้ว ขุดเท่าไรก็ขุดไม่ออก” “ลุงก็งั้นแหละ แต่ไม่มีอะไรหรอก อย่าถือสาเลยนะ”^{๑๑๖}

ความแตกต่างกันประการหนึ่งที่ผู้เขียนยกมาแสดงให้เห็นถึงแนวความคิดที่ไม่เหมือนกันของ ตัวละครทั้งสองตัวคือ เรื่องความหึงหวงสามี อันเป็นเรื่องธรรมดาของปุ่ฤชน หากแต่ย่าตาก็ให้ ความสำคัญกับอารมณ์ความรู้สึกมากกว่าเหตุผล ดังนั้นเมื่อย่าตาก็เกิดความรู้สึกหึงหวงก็ไม่อาจจะ ควบคุมให้อยู่ในความพอเหมาะ เมื่อสัมผัสคนรับใช้ใหม่ที่กำมะหยี่ข้างมาไว้ดูแลปุ่กับย่า ได้รับเงิน จากปุ่เครื่องเพื่อนำไปซื้อถ้วยเดียวหนึ่งห่อ นับได้ว่าเป็นสิ่งที่ผิดปกติสำหรับลักษณะนิสัยที่ตระหนี่

^{๑๑๓} กัญญาชลา, ตะเกียงแก้ว, หน้า ๑๖๐.

^{๑๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐๒.

^{๑๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๖.

^{๑๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๗๔.

ของปู่เครื่อง ซึ่งได้รับการบรรยายว่า “ปู่หรือจะยอมควัก บาทเดียวก็ไม่ยอม ตั้งแต่อยู่กับกันมา ย่าไม่เคยเห็นปู่หยิบยื่นอะไรให้ใคร ถ้าจะให้ผลไม้ก็ใกล้แล้วเท่านั้น”^{๑๙๑} ด้วยเหตุนี้ย่าตาบจึงถือเป็นเรื่องใหญ่ ทั้งยังผนวกเข้ากับการที่ปู่เครื่องออกรับแทนเมื่อย่าตาบบ่นว่าล้มแข็ง ทำให้ย่าตาบเกิดความรู้สึกน้อยใจ เสียใจ จนกระทั่งล้มป่วย ด้วยความอ่อนไหวจนขาดความหนักแน่น ทำให้ในที่สุดหญิงสูงวัยผู้นี้ต้องเสียชีวิตเพราะความเศร้าโศกในเรื่องที่ไม่ควรค่าเลยแม้แต่น้อย ดังที่ปู่ปลืพุดว่า “ไม่น่าเลย..ไม่น่าที่แม่ตาบจะเอาเรื่องเอาราวกับคนอย่างไอ้เครื่องเลย ไม่คุ้มกันเลยจริง ๆ เหมือนเอาชีวิตมาทิ้งกับคนที่ไม่รู้ค่าอะไรทั้งนั้น..น่าเสียดาย”^{๑๙๒}

นอกจากนี้ ผู้เขียนได้สอดแทรกน้ำเสียงวิพากษ์การกระทำของย่าตาบว่า เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง การที่ยอมประนีประนอมกับความผิด ยอมให้คนทำผิดทั้งที่รู้ ผู้เขียนเห็นว่าเป็นเสมือนการให้ความสนับสนุนให้ผู้นั้นกระทำผิดเรื่อยไป

ดังเช่น “ปู่รู้สึกไหมครับว่า การประนีประนอมบ่อยๆ ทำให้ทุกอย่างอ่อนแอ ...คนเลวก็เลยไม่รู้ว่าจะเลวเพราะคนดีคอยแต่จะประนีประนอม”^{๑๙๓}

“พวกเราไม่ชอบนิสัยประนีประนอมแบบนี้ ของสังคมไทยแต่จะบอกย่าตาบก็สายเสียแล้ว”^{๑๙๔}

“คุณปู่คิดดูซิคะว่า คำส่งเสียยี้ได้ แต่ไม่ยอมส่งเอื้อยเลย ไม่เคยให้เลย แม้แต่บาทเดียว ย่าถึงกับต้องแอบให้...ก็ไม่ค่อยมากหรอกคะ เพราะย่าก็กลัวปู่ ตามใจปู่ จะว่าไปแล้วปู่ก็เสียเพราะย่าเหมือนกัน”^{๑๙๕}

ตะเกียงเช่นย่าตาบจึงมีอาจสองทางให้แก่ลูกหลานได้ แม้ว่าโดยเนื้อแท้แล้ว ย่าตาบเป็นคนที่มีความคิดดี มีความคิดดี หากแต่เนื่องจากยอมตนให้อยู่ภายใต้อำนาจของปู่เครื่องมากเกินไป ย่าตาบจึง

^{๑๙๑} กัญญาชลา, ตะเกียงแก้ว, หน้า ๑๗๗.

^{๑๙๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๖.

^{๑๙๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๔.

^{๑๙๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖๗.

^{๑๙๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐๓.

มิได้ถูกขึ้นมาต่อต้านในเรื่องที่สามีประพฤติปฏิบัติไม่ถูกต้อง แม้ว่าจะควรทำเพียงไรก็ตาม ดังนั้น ลูกหลานจึงต้องดำรงชีวิตท่ามกลางความบกพร่องของผู้นำเช่นปู่เครื่อง

ผู้เขียนสร้างตัวละครคู่ขนานเช่นยาผีว่อนกับยาตาบ เพื่อเป็นการเปรียบเทียบให้เห็นถึงความแตกต่างของผู้เป็นภรรยา และผู้เป็นยาของทั้งสองครอบครัว อันนำไปสู่ความตระหนักในความสำคัญของบุพการีซึ่งเป็นผู้นำครอบครัว นอกจากนี้การนำเสนอตัวละครเช่นยาตาบ ทำให้ผู้อ่านตระหนักว่าการกระทำตนเช่นที่ยาตาบประพฤติไม่ได้ยังประโยชน์ใดให้เกิดขึ้นแก่ชีวิตครอบครัวและบุตรหลาน แม้แต่น้อย จริงอยู่ที่การตามใจปู่เครื่องในทุกเรื่องทำให้ยาตาบสามารถรักษาชีวิตครอบครัวมาได้ยืนนานกว่าห้าสิบปี แต่ความยาวนานนั้นก็มิได้นำมาซึ่งความสุขสมบูรณ์ในวันบั้นปลายชีวิต

กล่าวโดยสรุปคือ ผู้เขียนนำเสนอตัวละครผู้สูงอายุอันเป็นตัวละครสำคัญในนวนิยาย ผ่านกลวิธีการนำเสนอทั้ง ๒ กลวิธีคือ ๑) กลวิธีการนำเสนอตัวละครเอก โดยแบ่งออกเป็น กลวิธีการนำเสนอตัวละครเอกเดี่ยว และกลวิธีการนำเสนอตัวละครเอกคู่ขนาน ๒) กลวิธีการนำเสนอตัวละครรอง โดยแบ่งออกเป็น กลวิธีการนำเสนอตัวละครรองเดี่ยว และกลวิธีการนำเสนอตัวละครรองคู่ขนาน

โดยผู้วิจัยพบว่ากลวิธีการนำเสนอตัวละครคู่ขนานนั้น นับเป็นกลวิธีที่มีโดดเด่นในการนำเสนอตัวละครผู้สูงอายุ ซึ่งสามารถนำไปสู่การแสดงคุณค่าของผู้สูงอายุได้อย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด กล่าวคือ การสร้างตัวละครคู่ขนานเป็นการขบเน้นให้บทบาทของตัวละครชัดเจนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งตัวละครคู่ขนานบางตัวได้กระทำหน้าที่เป็นตัวละครที่แสดงพฤติกรรมคู่ตรงข้าม เพื่อชี้ให้เห็นอันอาจหมายรวมไปถึงผู้สูงอายุในสังคมไทยเห็นว่า บุคลิกลักษณะของตัวละครใดที่ดีกว่ามีคุณค่าและไม่มีคุณค่า เปรียบเหมือนการแสดงให้เห็นว่าแนวทางการปฏิบัติตนเช่นใดที่ถูกต้องเหมาะสมสำหรับสถานภาพและบทบาทของผู้สูงอายุในสังคมไทย

นอกจากนี้กลวิธีการนำเสนอตัวละครดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้เขียนได้แทรกกลวิธีบางประการลงไปในองค์ประกอบของการสร้างตัวละครเช่น กลวิธีการตั้งชื่อตัวละคร ซึ่งเป็นกลวิธีที่ผู้เขียนใช้ในการบอกบุคลิกลักษณะของตัวละครนั้นโดยรวม โดยส่วนใหญ่ใช้คำที่เป็นสัญลักษณ์ ต้องอาศัยการตีความจากผู้อ่าน โดยบางครั้งต้องผนวกเอาความสัมพันธ์ระหว่างชื่อตัวละครและชื่อเรื่องเข้าด้วยกัน จึงสามารถพินิจความนัยที่ผู้เขียนนำเสนอได้อย่างถ่องแท้มากยิ่งขึ้น

อาจกล่าวได้ว่า ผู้เขียนใช้กลวิธีการนำเสนอตัวละครผู้สูงอายุดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น เป็นเครื่องมือในการแสดงให้ผู้อ่านรู้จักภูมิหลัง บุคลิกลักษณะ รวมไปถึงลักษณะนิสัย ของตัวละครผู้สูงอายุ อันสามารถนำไปสู่คุณค่าของผู้สูงอายุที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอได้